

Το Ναύπλιο του 1500 στα βενετσιάνικα έγγραφα

Μετάφραση-διασκευή- επιμέλεια - Γιώργος Ρούβαλης

Μια άκρως ενδιαφέρουσα διατριβή παρουσιάστηκε το 1999 στα αγγλικά στο Καθολικό Πανεπιστήμιο της Αμερικής με τίτλο «Bartolomeo Minio Venetian Administration in 15th century Nauplion». Συγγραφέας η Diana Gilliland Wright. Με βάση τις μηνιαίες αναφορές του βενετσιάνου προβλεπτή στο Ναύπλιο Bartolomeo Minio από το 1478 ως το 1483 η συγγραφέας αναλύει την καθημερινότητα της βενετσιάνικης διοίκησης στο Ναύπλιο, τη διάταξη και λειτουργία του στρατού, τις σχέσεις με τους Τούρκους σε ειρήνη και σε πόλεμο, καθώς και το ξεκίνημα του χτισίματος της σημερινής κάτω πόλης του Ναυπλίου. Είναι η πρώτη φορά που ένας ερευνητής παρουσιάζει συγκεκριμένα στοιχεία για το βενετσιάνικο Ναύπλιο, για το οποίο μέχρι τώρα μόνο γενικότητες γνωρίζαμε. Μια άλλη εικόνα, αλλά μυθιστορηματική, της κτήσεως του Παλαμηδιού γύρω στο 1710-14 μπορούμε να βρούμε και στο μυθιστόρημα του Bruno Racine «Ο άρχων του Μορέως», μεταφρασμένο στα ελληνικά από τις εκδόσεις Κέδρος, 1981. Εκεί, ο συγγραφέας μπαίνει στο πετσί του Augustino Sagredo, που έχει λάβει την εντολή να χτίσει το Παλαμήδι.

Όμως, η διατριβή της Diana Wright είναι πολύ πιο λεπτομερειακή και φανερώνει χρόνια έρευνας και ανάλυσης των βενετσιάνικων ντοκουμέντων, που έχουν διασωθεί. Ας σημειώσουμε εδώ ότι για πολλές περιοχές της βενετσιάνικης Ελλάδας τα αρχεία της Βενετίας υπάρχουν – σε διάφορες βιβλιοθήκες– και βέβαια θέλει ψάξιμο και έρευνα για να τα βρεις και να τα ερμηνεύσεις. Τούτο έκανε =στον καιρό του- και ο ιστοριοδίφης Τάκης Μαύρος, ο οποίος δημοσίευσε στο Δελτίο Ιστορικών Μελετών Ναυπλίου που εξέδιδε (δεκαετία 1990) πλήθος τέτοιων και άλλων εγγράφων.

Θα κάνουμε εδώ μία σύντομη παρουσίαση της διατριβής της Diana Wright στα ελληνικά με την ελπίδα ότι θα χρησιμεύσει σε όσους δεν μπορούν να διαβάσουν το πρωτότυπο.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ερευνήτρια αναλύει τα *dispacci*, δηλαδή μηνιαίες αναφορές του Bartolomeo Minio προς την έδρα της Βενετίας. Διορίστηκε *Provveditor*, δηλαδή προβλεπτής στο Ναύπλιο στις 13 Φεβρουαρίου 1478[79]. Το βενετσιάνικο έτος άρχιζε την 1^η Μαρτίου. Έφτασε στο Ναύπλιο μετά από μια στάση στη Μεθώνη στις 8 Νοεμβρίου του 1478. Το Ναύπλιο για 90 χρόνια ήταν μια ελάχιστων αποικία της Βενετίας, αλλά μετά από την απώλεια του Negroponte (Χαλκίδα) το 1370, το Ναύπλιο *‘Napoli di Romania’* γίνεται «η πιο σημαντική γη του κράτους μας (*Stato Mar*, δηλαδή τις υπερπόντιες αποικίες σε αντίθεση με το *stato terra*, που ήταν εκτάσεις στην ιταλική χερσόνησο) στην Ανατολή». Επίσης αρχίζουν να χτίζονται σημαντικές οχυρώσεις στο Ναύπλιο. Ας θυμηθούμε εδώ ότι ο βενετοτουρκικός πόλεμος, που είχε αρχίσει με την Παπική Σταυροφορία του 1463, είχε παραταθεί έως το 1479 με τρομερές συνέπειες για τα ελληνικά εδάφη. Η κατάσταση στο Μοριά ήταν εύθραυστη, διότι τοπικοί Οθωμανοί αγάδες αποσπούσαν γαίες και προέβαιναν σε πειρατικές πράξεις, οι μισθοφόροι δεν είχαν πληρωθεί για πολύ καιρό, ενώ πολλοί ντόπιοι Μοραίτες, Έλληνες και Αλβανοί, θεωρούσαν την επιλογή της ειρήνης με την Τουρκία ως βενετσιάνικη προδοσία. Ο Bartolomeo Minio λοιπόν φτάνει στο Ναύπλιο στην αρχή μιας πρόσφατης και μακράς περιόδου ειρήνης.

Νωρίτερα από την παρούσα διατριβή, μία σύντομη πηγή για το βενετσιάνικο Ναύπλιο είναι το άρθρο του Γ.Σ. Πλουμίδα «Ειδήσεις για το βενετοκρατούμενο Ναύπλιον, 1440-1550», στο Πελοποννησιακά, αρ. 8 (1971), 261-275., καθώς , βέβαια, και το βιβλίο της Ευτυχίας Λιάτα ` Το Ναύπλιο και η ενδοχώρα του από τον 17<sup>ο</sup> στον 18<sup>ο</sup> αιώνα , οικιστικά μεγέθη και κατανομή της γης,` Ακαδημία Αθηνών, 2002. , που αναλύει το Κτηματολόγιο των Βενετσιάνων, με στοιχεία των ετών 1703-1705.

Ας σημειωθεί ότι η πραγμάτωση της ειρήνης εξαρτάτο όχι τόσο από την υπογραφή ενός φερμανίου, αλλά από τις ενέργειες των τοπικών Βενετσιάνων και Οθωμανών ηγετών για τις λεπτομέρειες, π.χ. διαμόρφωση ορίων κ.λπ., που

συνεπάγεται. Ο Minio ως προβλεπτής επρόκειτο να συμμετάσχει κατά τη διάρκεια της θητείας του σε τέσσερις διαφορετικές διαπραγματεύσεις για όρια, μια παμπελοποννησιακή εξέγερση, καθώς και σε διαρκή αγώνα κατά των πειρατών στη θάλασσα και στη στεριά. 84 *dispacci* του Minio προς την Signoria και τον Capitano Generale του στόλου βρίσκονται στη βιβλιοθήκη του Μουσείου Correr στη Βενετία «*dispacci al Senato ed at altri Bartolomeo Minio*» κι έχουν δημοσιευτεί στον έκτο τόμο του Κ. Σάθα «Μνημεία ελληνικής ιστορίας». Το πρώτο *dispaccio* έχει χρονολογία 12 Νοεμβρίου 1479 και το τελευταίο 25 Μαρτίου 1483. Υπάρχουν επίσης στην ίδια βιβλιοθήκη εκθέσεις τέλους διακυβέρνησης από τρεις κυβερνήτες του Ναυπλίου το 1525, το 1527 και το 1531. Οι εκθέσεις αυτές (*relationes*) προσφέρουν βασική πληροφόρηση, που ο Minio δεν δίνει: αριθμοί πληθυσμού και αλλαγές, σχόλια περί του Συμβουλίου (*Consilio*) του Ναυπλίου, εκθέσεις για φόρους, όμως τα *dispacci* είναι **καθημερινές περιγραφές** των θεμάτων και των κρίσεων, αναχωρήσεις και αφίξεις στρατιωτών, αξιωματικών και πλοίων, περιοδικές επιθεωρήσεις και πληρωμές, εξέλιξη των σχέσεων. Επίσης, τα *dispacci*, που καλύπτουν 42 διαδοχικούς μήνες, κάνουν δυνατή την ανίχνευση σχέσεων μεταξύ εποχών και γεγονότων.

Όπως σημειώνει η ερευνήτρια, οι εκθέσεις του Minio μπορούν να συγκριθούν με ανάλογες του Giacomo Barbarigo, που γράφτηκαν μεταξύ 1465 και 1466. Εξάλλου έχουμε λίγες ή σχεδόν ανύπαρκτες πηγές για την περίοδο εκείνη εκ μέρους των Ελλήνων. Η μόνη, η οποία φαίνεται να υπάρχει, είναι το κείμενο του Δωροθέου της Μονεμβασίας, ' ' Βιβλίων Ιστορικών ' ' του 17^{ου} αιώνα, το οποίο παρουσιάζει μια θετική εικόνα της βενετσιάνικης κυριαρχίας.

Ποιος ήταν όμως ο Bartolomeo Minio; Όταν φτάνει στο Ναύπλιο, βρίσκεται σε μια μέση ηλικία με προηγούμενη εμπειρία μια θητεία στην Κέρκυρα ως cancelliere. Έπασχε από συχνούς πονοκεφάλους και πόνους στον αυχένα. Ήταν μάλλον μοναχικός άνθρωπος. Τη θητεία του ελαφρύνει η συχνή άφιξη του κουνιάδου του, Piero Trevisan, κυβερνήτη μιας γαλέρας, ο οποίος έφτασε στο Ναύπλιο με αποστολή αρκετές φορές. Αισθανόταν απομονωμένος «*in questa terra in luogo remoto*» με τη δουλειά του να μην αναγνωρίζεται, τα γράμματά

του να μένουν χωρίς απάντηση και τα αιτήματά του για χρήματα, τρόφιμα και προμήθειες να αγνοούνται. Ο Minio βρίσκεται συνέχεια κουρασμένος ζητώντας χρήματα, σιτηρέσια για τους στρατιώτες, εργάτες, υλικά, δηλαδή η απελπισία και η απογοήτευσή του είναι προφανείς.

1° Κεφάλαιο

Μετά την αιματοχυσία στη Χαλκίδα η Βενετία είχε δώσει αρκετά χρήματα για την προέκταση των τειχών στην Κέρκυρα και στη Μεθώνη, αλλά ήταν μάλλον απρόθυμη να κάνει περισσότερα για την ασφάλεια του Ναυπλίου. Ο Minio είχε σχέδια για το Ναύπλιο, τα οποία οδηγούσαν στο χτίσιμο μιας νέας πόλης, την οποία και έχτισε όπως τη Βενετία σε πασσάλους στη μέση ενός έλους.

2° Κεφάλαιο

Ανάλυση της καθημερινότητας των *stratioti* – Ελλήνων, Αλβανών και Ηπειρωτών μισθοφόρων και των Ιταλών *fanti*, που είχαν αναλάβει την άμυνα

Πολύ συχνά η Βενετία καθυστερούσε την πληρωμή τους, η οποία ήταν σε μετρητά ή σε τρόφιμα και εκείνοι εξεγέρθηκαν συχνά ή απειλούσαν με εξεγέρσεις, ενώ σε άλλες περιστάσεις σηκώθηκαν και έφυγαν αφήνοντας το Ναύπλιο χωρίς άμυνα. Ο Minio πάντοτε γράφει στη Signoria υπέρ των στρατιωτών παρά την ανυποταξία τους.

3° Κεφάλαιο

Το τρίτο κεφάλαιο αναλύει τις σχέσεις του Minio με τους Οθωμανούς παρακολουθώντας διάφορες διαπραγματεύσεις για όρια στο Μοριά. Σε εκείνες, η συμπεριφορά των Οθωμανών με τους ντόπιους βενετσιάνους ήταν απροσδόκητα φιλική και δείχνει ότι η πραγματική διαμάχη δεν ήταν μεταξύ Οθωμανών και Βενετσιάνων, αλλά μεταξύ οθωμανικής και βενετσιάνικης τάξης και του

πληθυσμού που ήταν εκτός ελέγχου των. Με την πάροδο του καιρού ο Minio αρχίζει να καταλαβαίνει καλύτερα τους Οθωμανούς.

4° Κεφάλαιο

Περιγράφει την εξέγερση του Κλαδά, ιδίως όσον αφορά τον Minio και τους στρατιώτες στο Ναύπλιο. Εκείνοι ήταν Ελληνοαλβανοί μισθοφόροι, υπό την ηγεσία του Κροκόδειλου Κλαδά, ενός ιππότη που είχε λάβει βενετσιάνικες διακρίσεις. Ηγήθηκε μιας εξέγερσης στο Μοριά εναντίον των Οθωμανών, στην οποία οι Τούρκοι απάντησαν με 6.000 ιππείς και 10.000 στρατιώτες με καταστροφικά αποτελέσματα. Η εξέγερση αυτή, πολύ καλά ντοκουμενταρισμένη, στην οποία οι Αλβανοί έπαιξαν σημαντικό ρόλο, λέγεται ότι είναι σημαντικό στοιχείο για τη διαμόρφωση της μοραϊτικής ταυτότητας, καθώς και της νεοελληνικής. Τη θητεία του Minio διασχίζουν πολλές και διάφορες κρίσεις. Όταν τα πράγματα είναι ήσυχα, δε γράφει τόσο συχνά.

Βιογραφία του Minio

Η οικογένειά του ήταν από τις αρχαιότερες της Βενετίας. Ένας πρόγονός του, Paolo Minio, αναφέρεται ότι εγκαταστάθηκε στο Rialto το 904. Άλλα μέλη της οικογένειας αναφέρονται στο Μεγάλο Συμβούλιο από το 1290 και κατόπιν, ενώ εννέα μέλη της οικογένειας αναφέρονται στους καταλόγους του Horf των κυβερνητών της Ελλάδας και των νησιών.

Ο Minio γεννήθηκε το 1428, νεότερος από πέντε παιδιά. Το 1455 ο Bartolomeo παντρεύεται την Elena Trevisan, από οικογένεια κυβερνητών πλοίων. Έκανε τρία παιδιά, που ενηλικιώθηκαν. Στο Ναύπλιο ο Minio έμεινε 42 μήνες. Κατόπιν ήταν capitano στην Κύπρο το 1479 και vice-doge (Anti' δόγης), capitano και cancelliere στην Κρήτη μεταξύ 1500 και 1502 και επίσης υπήρξε σύμβουλος για τα ύδατα στην terra ferma το 1497, cancelliere και cabo των Δέκα το 1503, μέλος στη Signoria και cancelliere στο Senato terra το 1506. Επίσης υπήρξε

podestà στην Κρεμόνα (1504-1505) και στην Πάδοβα (1506-1507). Σε ηλικία 84 χρονών ήταν συχνά άρρωστος και πέθανε περί τα 90 χρόνια το 1518.



ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΝΑΥΠΛΙΟ, Ο ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Από την κουβέρτα της γαλέρας ο Minio είδε ένα λόφο με μορφή πλοίου, που ήταν το Ναύπλιο. Κατόπιν αντίκρισε την εκκλησία της Santa Maria de la Grotta και το Castello del Isola (Μπούρτζι), που φυλούσε την είσοδο του λιμανιού. Στο λιμάνι πλήθος από αποθήκες, εκκλησίες, σπίτια για τους μισθοφόρους, λεμβοστάσια και ψαροκάικα. Λίγα κτίρια μόνο ακολουθούσαν το δρόμο προς το λόφο της Ακρόπολης, όπου βρισκόταν κυρίως η πόλη του Ναυπλίου μέσα στα νέα βενετσιάνικα τείχη, που είχαν χτιστεί πάνω στα φράγκικα και βυζαντινά .

Εκκλησίες – Τείχη – Γειτονιές

Λίγα έγγραφα υπάρχουν για να ανασυνθέσουμε την φυσική κατάσταση του Ναυπλίου που γνώρισε ο Minio. Οι εκκλησίες είναι το ευκολότερο σημείο. Υπήρχε το παρεκκλήσι του Αγίου Θεοδώρου στην Καραθώνα, καθώς και του Αγίου Νικολάου στην ακτή, το παρεκκλήσι του Αγίου Παντελεήμονα στο Castello del Isola, μια εκκλησία του Αγίου Νικολάου στο λιμάνι, ένα φραγκοβυζαντινό παρεκκλήσι (Αγία Σοφία) στη μέση του λόφου, ένα παρεκκλήσι σε μια σπηλιά πάνω από τον Ψαρομαχαλά, το παρεκκλήσι της Παναγίας της σπηλιάς του Grotto κι ένα μικρό μοναστήρι προς το δρόμο που ανέβαινε στην Ακρόπολη. Πάνω σε αυτήν υπήρχαν η ορθόδοξη εκκλησία του Αγίου Ανδρέα και μια μικρή εκκλησία της Παναγίας πίσω από τον Άγιο Αθανάσιο στην πλατεία (σημερινή Παναγία).

Η Ακρόπολις χωριζόταν σε τρία μέρη, αποκαλούμενα φρούρια. Castelo dei Greci στα δυτικά, το οποίο χωριζόταν από το Castello dei Franchi από τον προμαχώνα του 1470. Μετά την ήττα στο Negroponte ένα τρίτο φρούριο

προστέθηκε, το Castello del Toro στην ανατολική πλευρά, καθώς και καινούργια τείχη κι ένας πύργος στο Castello dei Franchi. Μετά το 1470 η Ακροναυπλία ήταν περιτειχισμένη πόλη με δύο προεισαγωγικούς προμαχώνες, παρά τρία ξεχωριστά κάστρα. Συγκρίνοντας την Ακροναυπλία με τη Μεθώνη, είναι καθαρό ότι οι οχυρώσεις των δύο πόλεων χτίστηκαν με την ίδια λογική. Ο Minio ανησύχησε μαθαίνοντας ότι Τούρκοι από το Άργος μπαινόβγαιναν ελεύθερα στο Ναύπλιο, φερόμενοι από τους Αλβανούς. Την εποχή εκείνη ο πληθυσμός του Άργους ήταν μόνο 200 νοικοκυριά, ενώ του Ναυπλίου πιθανόν 10 φορές περισσότερα. Ανήσυχος για τους 1.500 Αλβανούς «malcontenti e volubili Albanesi» ζήτησε από την πρώτη έκθεσή του να σταλούν fanti ως φύλακες. Δύο μήνες αργότερα οι στρατιώτες αυτοί μάζευαν τα όπλα από τους Τούρκους στην πύλη της Ξηράς και τους τα έδιναν πίσω όταν έφευγαν. Εκτός των τειχών σε ένα πολύ στενό κομμάτι γης μόλις 12 βημάτων μεταξύ του Παλαμηδίου και του έλους, υπήρχε ένα τείχος, το terraglio, που χρησίμευε για να σταματάει τους εχθρούς από το μεταβούν μεταξύ Παλαμηδίου και Ακροναυπλίας και ενδεχομένως να ανέβουν στη νότια πλευρά της Ακροναυπλίας. Πάντως ο Minio σημειώνει ότι τα τείχη ήταν σε κακή κατάσταση και το κύριο τείχος (terraglio) δε χρησιμεύει και πολύ. Δίπλα στο terraglio υπήρχε η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου. Εκεί οι Ναυπλιώτες είχαν κήπους και μεγάλα σπίτια κατά μήκος της οδού της Santa Veneranda (Αγίας Παρασκευής), η οποία έφτανε προς την οδό της παραλίας. Μεταξύ του τείχους της πόλεως και του terraglio υπήρχαν οι **μπουθουνιάρες**, μια κρεαταγορά. Από την πύλη της Ξηράς προς την παραλία, πίσω από τον Toro, ήταν η remousciati, όπου είχαν χτιστεί μικρά παρεκκλήσια, σπιτάκια, καλύβες ή παράγκες. Η συνοικία αυτή ήταν ένας διαρκής κίνδυνος εξαιτίας της πυρκαγιάς και οι κάτοικοί της ήταν κυρίως Αλβανοί ή πρόσφυγες που έφταναν από τα οθωμανικά εδάφη. Μέσα στην πόλη το Castello dei Greci καταλάμβανε το μεγαλύτερο μέρος με σπίτια, δεξαμενές, ένα μικρό νεκροταφείο, εκκλησίες, αποθήκες και πιθανόν μύλους στριμωγμένα μέσα στα τείχη, ενώ στο χαμηλότερο επίπεδο του μικρότερου Castello dei Franchi υπήρχαν λίγα σπίτια και η κατοικία του κυβερνήτη. Η πόλη, ιδίως μετά από τόσα χρόνια πολέμου, πλήθος στρατιωτών και προσφύγων, δεν πρέπει να ήταν πολύ όμορφη παρά την υπέροχη θέα κάτω στον κόλπο και τα

χιονισμένα βουνά απέναντι. Ο μόνος τρόπος να μπει στο Castelo dei Greci ήταν περπατητά ή με γαίδαρο. Στον στρογγυλό πύργο των Φράγκων υπήρχε μια αίθουσα με τοιχογραφίες για τελετές. Επίσης υπήρχε ένα μεγάλο Νοσοκομείο των Πτωχών (του Ατζαγιόλι), το οποίο είχε χτιστεί 100 χρόνια νωρίτερα, πιθανόν πάνω από τη γειτονιά του Ψαρομαχαλά, όπου ζούσαν οι ψαράδες.

Κάτοικοι – stratioti – soldati

Ο Minio αναφέρει πληθυσμό 20.000 κατοίκων, που περιελάμβανε τους κατοίκους Ναυπλίου και των περιχώρων, καθώς και τους κατοίκους του κόλπου στη νότια ακτή της χερσονήσου της Αργολίδας ως το Θερμήσι και το Καστρί. Υπήρχαν όμως και 300 Ιταλοί μισθοφόροι και 1.500 άνδρες Αλβανοί, ορισμένοι stratioti ορισμένοι όχι. Ένας Φλαμανδός περιηγητής του 1481 παρατηρεί περίπου τα ίδια «Οι Χριστιανοί του Ναυπλίου είναι περίπου 5.000-6.000 ένοπλοι, εκ των οποίων 2.000 είναι stratioti». Στις εκθέσεις του Minio δεν υπάρχουν σχεδόν καθόλου γυναίκες. Το ίδιο και σε παλαιότερες εκθέσεις του Barbarigo. Τούτο σημαίνει ίσως όχι ότι δεν υπήρχαν γυναίκες, αλλά ότι δεν υπήρχαν γυναίκες εκλεκτών οικογενειών, ενώ οι Βενετσιάνοι αξιωματούχοι δεν μπορούσαν να πάρουν μαζί τις γυναίκες και τις οικογένειές τους. Το ίδιο για τους περισσότερους Βενετούς εμπόρους; Το Ναύπλιο ήταν τότε μια ανθυγιεινή πόλη με ενδημική ελονοσία. Παρά τον αριθμό των εκκλησιών, οι εκθέσεις υπογραμμίζουν την έλλειψη σημασίας της θρησκείας στις διοικητικές δομές. Το Ναύπλιο είχε δύο διαφορετικούς καθολικούς επισκόπους απόντες κατά τη διάρκεια της θητείας του Minio κι εκ των οποίων κανένας δε ζούσε στην έδρα του. Οι επίσκοποι κατείχαν το μεγαλύτερο φέουδο του Θερμησίου με τις αλυκές και είχαν μεγάλα εισοδήματα από το εμπόριο αλατιού, 6.000 δουκάτα το χρόνο, δηλαδή έξι φορές τον προϋπολογισμό του κυβερνήτη. Το κάστρο τους θεωρείτο ότι είναι «άπαρτο», συνήθως είχαν μια μικρή στρατιωτική φρουρά με έξοδα του Ναυπλίου. Τα συμφέροντα των επισκόπων στο Ναύπλιο προστατεύονταν από procuratores, ένας από τους οποίους, ο Γιαννούλης Καλαβρός, δάνεισε χρήματα

στον Minio για να αγοράσει σιτάρι σε κάποια κρίση. Επίσης υπήρχε και ένας επίσκοπος των Ελλήνων, ο οποίος συνέστησε στον Minio παλαιούς και έξυπνους κατοίκους, η μαρτυρία των οποίων ήταν απαραίτητη. Υπήρχε ένα σημαντικό ορθόδοξο μοναστήρι, η Αγία Μονή, στο λόφο ανατολικά της πόλης. Το 1438 ένας καθολικός επίσκοπος, ο οποίος έμενε τότε στο Ναύπλιο και ήθελε την Αγία Μονή ως μέρος του φέουδού του, προκάλεσε ένα δύσκολο συμβάν. Ο δόγης Francesco Foscari έγραψε ένα γράμμα, που εγγυόταν τις κτήσεις του απέναντι στους ορθόδοξους. Επίσης υπήρχαν πολλοί Φραγκισκανοί ιερείς και στο Ναύπλιο και σε όλες τις κτήσεις του Stato Mar. Ο Minio δε δίνει μεγάλη σημασία στις εκθέσεις του στο ρόλο του Ναυπλίου στο βενετσιάνικο εμπόριο. Ο Ser Rinaldo Mesoro, πολίτης του Ναυπλίου, εμπορευόταν στη Θήβα, με μεγάλο παραγωγό μεταξιού και το μετάξι ήταν μια από τις εξαγωγές του Ναυπλίου. Άλλοι Ναυπλιώτες, Βενετσιάνοι και Έλληνες, εμπορεύονταν στο Ντουμπρόβνικ, την Αλβανία, την Κωνσταντινούπολη, το Negroponte και τη Χίο. Από το χρυσόβουλο του 1082 και πιθανόν νωρίτερα, το Ναύπλιο ήταν σημείο συλλογής και λιμάνι εξαγωγής για αγαθά από όλη την Πελοπόννησο, περιλαμβανομένου του βαμβακιού, του μη επεξεργασμένου μεταξιού, των σταφίδων, του λιναριού, του ρετσινιού, των χαρουπιών και των βαφών. Τοπικά η αποικία παρήγε κερύ, σιτηρά, μέλι, κρασί και σταφύλια. Παλιότερα το Άργος παρήγε βαμβακερά υφάσματα, τα οποία εξήγοντο από το Ναύπλιο. Η παραγωγή του αλατιού, κυρίως από το Θερμήσι, παρόλο που μικρά ποσά προέρχοντο από το Δρέπανο, ήταν στην πραγματικότητα η κυριότερη πηγή εισοδήματος για το Ναύπλιο, ισοδύναμη με 12.000 υπέρπυρα ή 2.400 δουκάτα το χρόνο και πωλείτο κυρίως στην Πελοπόννησο. Αμπέλια για κρασιά εξαγωγής καλλιεργούντο εκτενώς γύρω από το Ναύπλιο εις βάρος των βασικών σιτηρών. Επίσης κρασί και λάδι αγοράζονταν από αλλού και στέλνονταν στο Ναύπλιο για εξαγωγή. Από το Ναύπλιο τα αγαθά συνήθως έφευγαν για τη Μεθώνη σε μικρά πλοία και μεταφορτώνονταν στις γαλέρες που επέστρεφαν στη Βενετία από την Ανατολή.

Τα καθήκοντα του Pronveditor περιελάμβαναν τη συνολική επίβλεψη του εμπορίου, φόρτωση των πλοίων και αποφυγή εξαγωγής προϊόντων που μπορούσαν να βλάψουν τους Χριστιανούς (ξύλα, σίδηρος, όπλα, άλογα). Επίσης

έπρεπε να θέτει φόρο ενός торνεζίου ανά μίτρο (15,79 λίτρα) σε κάθε κρασί που έμπαινε στο λιμάνι ή πωλείτο στην αποικία.

Όμως δεν υπάρχουν πολλά σχόλια του Minio για τους κατοίκους του Ναυπλίου. Βέβαια αναφέρονται πάνω από 180 ονόματα στις εκθέσεις του, αλλά αυτοί είναι είτε στρατιωτικοί είτε Βενετσιάνοι επίσημοι. Μερικές αναφορές υπάρχουν μόνο για τη ζωή άλλων κατοίκων. Όταν η Βενετία αγόρασε το Ναύπλιο το 1388, η γη διανεμήθηκε και καλλιεργείτο με διαφορετικούς τρόπους: ενοίκιο, χρονική παραχώρηση ή φέουδα. Τα φέουδα συνήθως περιείχαν πόλεις και είχαν τείχη, όπου έβρισκαν καταφύγιο οι κάτοικοι των τριγύρω χωριών. Τα περισσότερα βρίσκονταν νοτίως του Ναυπλίου και οι φεουδατάριοι λειτουργούσαν ως έμποροι παρά ως ιππότες. Για παράδειγμα, ο Ser Francenso Alberto είχε ένα φέουδο στο Καστρί, ενώ ο καθολικός επίσκοπος του Ναυπλίου άλλο φέουδο στο Θερμήσι. Κατά τη διάρκεια της θητείας του Minio, ο Βυζαντινός Θεόδωρος Παλαιολόγος έλαβε ένα φέουδο στο Καστρί ως αμοιβή για τις υπηρεσίες του ως *caro*, φέουδο το οποίο διαχειρίζονταν οι απόγονοί τους χωρίς την ανάμιξη των Βενετών. Το ίδιο, ένας Γιαννούλης Καλαβρός, λαμβάνει ένα φέουδο για τον ίδιο και τους απογόνους του, ως αντάλλαγμα των υπηρεσιών του κατά την τουρκική επίθεση του 1500. Οθωμανοί υπήκοοι από τα βουνά, Αραχναίον, Αγιονόρι κ.α., έβαζαν τα κοπάδια τους μέσα στα φέουδα για να βοσκήσουν. Ακόμα βρίσκουμε τον Damian Agrimi, ιδιοκτήτη μιας βάρκας στο λιμάνι του Καστρίου, που έχασε ένα φόρτωμα τυρί και άλλα εμπορεύματα από τους πειρατές, οι οποίοι κατέλαβαν και τη βάρκα του Zorzi Idalonda στην ίδια επιδρομή. Οι περισσότεροι Έλληνες ήταν δουλοπάροικοι, ένα καθεστώς όχι πολύ διαφορετικό από το Βυζαντινό. Κάθε δουλοπάροικος όφειλε αγγαρείες για ξύλα, κερί και άχυρο: το Πάσχα και τα Χριστούγεννα μπορούσαν να πληρώσουν 3 торνέζια αντί για το φόρτωμα ξύλων. Με τις αγγαρείες και τους διάφορους φόρους που επέβαλε η Signoria, οι καημένοι οι δουλοπάροικοι βρίσκονταν υπό μεγάλη πίεση παρόλο που υπήρχαν λιγότεροι φόροι στο Ναύπλιο παρά σε άλλα μέρη. Επίσης οι Pronveditori μπορούσαν να ζητήσουν αγγαρεία αχύρου τρεις μήνες το χρόνο από κάθε δουλοπάροικο για τα άλογά τους. Εάν παρήγαν περισσότερο άχυρο από το απαιτούμενο για την αγγαρεία, θα τους πληρωνόταν

σε τιμές της αγοράς. Επίσης μπορούσαν να χρησιμοποιούν τη βάρκα της πόλης για να μαζεύουν ξύλα. Οι δουλοπάροικοι στη Μεθώνη και στην Κορώνη όφειλαν 12 αγγαρείες το χρόνο κι έπρεπε να παραστούν δυο φορές το μήνα για εργασία, ενώ στο Ναύπλιο ήταν ελεύθεροι αγγαρείας εργασίας και αν αυτό συνέβαινε, έπρεπε να πληρωθούν. Οι Pronveditori δεν μπορούσαν να απαιτήσουν δώρα από κοτόπουλα και αυγά ή μουλάρια, ενώ οι δουλοπάροικοι μπορούσαν να έχουν δημόσιο λειτούργημα, πράγμα όμως που δεν τους εξαιρούσε από τις αγγαρείες.

Λίγοι κάτοικοι της πόλης εμφανίζονται στις εκθέσεις, αλλά έχουν σημαντικό ρόλο στις σχέσεις με τους Οθωμανούς. Ο Σερ Ιερώνυμος Λυόν, προύχων του Ναυπλίου συνόδευσε τον Μίνιο στην πρώτη του έξοδο από τα όρια της αποικίας, στη συνάντηση με τον Φλαμπουράρη του Μοριά. Μπρος στα άδεια ταμεία της πόλης, ο εν λόγω Λυόν αγόρασε τρεις ασημένιες κούπες από κάποιον Μισέρ Αντρέα για να δώσει ως δώρο ο Μίνιο σε κάποιον άλλο Φλαμπουράρη. Αυτός ο Ιερώνυμος μπορεί να ήταν και συγγενής του Μισέρ Ιωσήφ Λυόν, Καμερλένγκου του Ναυπλίου, Βενετσιάνου πατρικίου του Ναυπλίου, ο οποίος το προηγούμενο καλοκαίρι είχε γράψει μια αναφορά για τον Μίνιο στον Capitano Generale για μια ομάδα από Fantì, που είχαν στασιάσει. Η Βενετσιάνικη υπηκοότητα δινόταν για εξαιρετικές στρατιωτικές ή οικονομικές υπηρεσίες, όπως π.χ. στο Γιαννούλη Καλαβρό και τα παιδιά του, ή πάλι για λόγους κύρους για 7 ή 25 χρόνια ή δια βίου. Οι πολίτες της Comunità της πόλης χαρακτηρίζονται στα έγγραφα ως fideles και ακόμα συνήθως Σερ είναι κάποιος ντόπιος, ενώ Μισέρ χαρακτηρίζονται οι Βενετσιάνοι.

Παρά την ανησυχία του για τη φτώχεια και τη δύσκολη ζωή τους, ο Μίνιο δίνει λίγη προσοχή στους Έλληνες εντός ή εκτός του Ναυπλίου. Αυτό σημαίνει ότι δεν αντιμετώπισε προβλήματα με τους Έλληνες, που χρειάζονταν τη βοήθεια ή τη συμβουλή της Signoria και δεν μας λέει ποιες ήταν οι σχέσεις του ή η αντιμετώπισή του έναντι αυτών. Για παράδειγμα, επαίνεσε τον Νικολό Κακογιάννη «Caro των εδώ στρατιωτών, έξυπνο άνδρα και επιδέξιο Έλληνα». Ο Κακογιάννης μιλούσε καλά τουρκικά και πήγε μαζί του σε αποστολές προς το Φλαμπουράρη αρκετές φορές. Ένα άλλο ελληνικό όνομα είναι ο Μιχαλός Τζαυλός, από τον οποίον είχε χρηματιστεί ένας προγενέστερος Pronveditor σε μια

εμπορική υπόθεση. Γύρω στο 1490 μπορούμε να βρούμε αναφορές σε σημαντικούς Έλληνες συγγραφείς, ζωγράφους και εκκλησιαστικούς στο Ναύπλιο, αλλά δεν υπάρχει μνεία αυτών στις εκθέσεις του Minio. Το 1492 ο Ρετόρ παρήγγειλε ένα μεγάλο πίνακα του ιερού στον ζωγράφο Νικόλα Ζαφούρη για τη Μητρόπολη, που ήταν ίσως ο Άγιος Αθανάσιος στην Κάτω Πόλη.

Πολλοί Έλληνες του Ναυπλίου δεν καλλιεργούσαν τη γη, αλλά αποκτούσαν τα προς το ζην από τη θάλασσα, ψαρεύοντας, εμπορευόμενοι ή ως δύτες σφουγγαριών, δραστηριότητες οι οποίες αντιμετώπιζαν μεγάλο κίνδυνο από τους πειρατές. Συναντήσεις με Έλληνες του Ναυπλίου που αναφέρει ο Minio είναι κυρίως σε δύο περιπτώσεις, όπου χρειάστηκε να επιβάλλει εργασία και σε άλλες δύο περιστάσεις όπου κάλεσε Έλληνες να δώσουν μαρτυρία ενώπιον Οθωμανών επισήμων για οριοθέτηση. Πάντως η οικονομική κατάσταση των Ελλήνων του Ναυπλίου μέσα και έξω από την πόλη πρέπει να ήταν πολύ δύσκολη και έχουμε μία αναφορά του Canon Casola για όσα βρήκε στη Μεθώνη το 1494 «αυτούς που είδα, εκτός του ότι είναι Έλληνες και ανήκουν κι αυτοί στο Μοριά, είναι όλοι αδύνατοι κι άσχημοι». Όμως υπάρχουν έμμεσες αναφορές, μια γενιά νωρίτερα, ότι οι σχέσεις μεταξύ Ελλήνων και Βενετσιάνων γενικά στο Ναύπλιο ήταν άνετες. Το 1446 το Senato Mar ανέστρεψε μια απόφαση του προηγούμενου έτους, που επέτρεπε στους Έλληνες να κατέχουν έναν αριθμό επισήμων θέσεων, που νωρίτερα είχαν μόνο οι Πατρίκιοι. Το 1445, μια ομάδα από Έλληνες του Ναυπλίου με ψεύτικα πιστοποιητικά είχε φτάσει στη Βενετία με μια απόφαση του Συμβουλίου του Ναυπλίου ζητώντας τέτοια απόφαση του Senato. Το γεγονός και μόνο ότι το Senato Mar έλαβε υπόψη τέτοια απόφαση σημαίνει ότι ήξερε ότι οι σχέσεις Ελλήνων και Βενετών στο Ναύπλιο ήταν καλές, ή τουλάχιστον ότι δεν υπήρχε λόγος να αρνηθούν την έγκριση. Φαίνεται ότι η πόλη είχε δικές της κοινωνικές σχέσεις και όσο δεν υπήρχαν παράπονα στη Βενετία, εκείνη δεν επενέβαινε.

Το καθεστώς μιας città στο Stato Mar (αποικίες)

Ο ρόλος του Provveditor και capitano ήταν κυρίως η στρατιωτική διοίκηση της πόλης και της ενδοχώρας. Οι κυβερνήτες του Ναυπλίου πριν απ' τον πόλεμο και μετά τον Μινίο αποκαλούνται podestà ή rettor, όροι για τον κυβερνήτη μιας πόλης, που δεν είχε στρατιωτική δικαιοδοσία, πράγμα που διέθετε ο Provveditor. Ο Μινίο έφτασε στο Ναύπλιο στο τέλος ενός πολέμου, πριν ίσως από κάποιον άλλον και η πόλη ήταν εξαθλιωμένη και όλο εντάσεις. Ο Provveditor χρειαζόταν να διαχειριστεί τα στοιχεία της άμυνας, δηλαδή άνδρες, τείχη ή διπλωματία. Ο Μινίο ήταν υπεύθυνος για το νόμο και την τάξη στην πόλη και θα επέβλεπε – ήλπιζαν οι εντολείς του– την μετάβαση από την πολεμική καθημερινότητα σε εκείνη της κανονικότητας.

Οι εντολές, που ελάμβανε κάθε rettor ή Provveditor, που πήγαινε στις αποικίες, είναι πολύ διαφορετικές αναλόγως με τις συνθήκες κάθε κτήσεως. Για παράδειγμα, όταν ο Perazzo Malipiero εστάλη ως πρώτος Provveditor του Ναυπλίου τον Φεβρουάριο του 1388, σχεδόν όλη την έκταση της εντολής του κατελάμβαναν τα βήματα που έπρεπε να ακολουθήσει σε διαπραγματεύσεις για να διασφαλίσει την κτήση της Βενετίας στο Ναύπλιο, ζητώντας του να χρησιμοποιήσει τους πόρους άλλων βενετσιάνικων κτήσεων και αξιωματούχων, όταν χρειαζόταν. Επίσης όμως του έδιναν ευρεία αυτονομία. Το 1485 στον Francesco Bragadin, μετά από 100 χρόνια γραφειοκρατικής εμπειρίας, έλεγαν ότι μπορούσε να μην ακολουθήσει τις εντολές, αναφέροντας όμως για ποιο λόγο.

Τον Νοέμβριο του 1470 ο Vettore Pasqualigo ελάμβανε μια περιορισμένη εντολή ενίσχυσης των τειχών του Ναυπλίου. Βρισκόμαστε σε πόλεμο και οτιδήποτε άλλο ερχόταν μετά την επιβίωση. Η εντολή αυτή ανέφερε ότι ο Pasqualigo θα είχε 6.000 δούκαρα σε δύο δόσεις, ότι ο capitano general θα έφερνε οκτώ γαλέςρες κατά τη διάρκεια του χειμώνα, έτσι ώστε να χρησιμοποιήσει τα πληρώματα για έργα, ότι θα σταματούσε στη Μεθώνη να φορτώσει στρατιώτες για το Ναύπλιο κ.λπ. Άλλες εντολές, όπως π.χ. στον Francesco Bragadin, που πήγε στη Μεθώνη το 1485 ως Provveditor και castellan,

έχουν έκταση 23 σελίδες και είναι εξαιρετικά λεπτομερείς. Κυρίως έπρεπε να κρατά σημείωση όλων των εξόδων, να αποδίδει λογαριασμό τέσσερις φορές το χρόνο κ.λπ. Ο έλεγχος ήταν εξονυχιστικός από ειδικούς ελεγκτές, που επισκέπτοντο τις πόλεις του Stato Mar κάθε δέκα χρόνια και περνούσαν από λεπτή κρισάρα τους λογαριασμούς και τα αρχεία του Provveditor. Είχαν εξουσία να ακούν παράπονα, να συλλέγουν αποδείξεις και να παρέχουν δικαιοσύνη. Π.χ. τη χρονιά πριν την άφιξη του Minio ένας από τους προκατόχους του στο Ναύπλιο, ο Marco Salamon, δικάστηκε για κατάχρηση.

Κάθε κυβερνήτης μπορούσε να πάρει μαζί του ορισμένους υπηρέτες και άλογα, που θα πλήρωνε από τον προϋπολογισμό του. Για παράδειγμα, το επιτελείο του Bragadin θα περιλάμβανε ένα βοηθό ή socius, που έπρεπε να είναι Βενετσιάνος, ετών από 25 έως 60, με αμοιβή 20 soldi (10 δουκάτα) το χρόνο και δύο στολές· επτά υπηρέτες, ένα θαλαμηπόλο, ο οποίος δεν μπορούσε να είναι δουλοπάροικος, ένα βετεράνο κι έξι άλογα, τουλάχιστον τριών ετών, και για ένα από τα οποία έναν ιπποκόμο με αμοιβή 80 δουκάτα.

Ο Provveditor Ναυπλίου, ο Minio, είχε έναν προϋπολογισμό 1.000 δουκάτων το χρόνο, παρόλο που εδικαιούτο μόνο τέσσερα άλογα και του επιβάλετο 40% φόρος, πράγμα που του άφηνε 600 δουκάτα συνολικά. Ένας podestà παλιότερος έπρεπε να πάρει ένα βοηθό, ένα συμβολαιογράφο, τέσσερις υπηρέτες, δύο θαλαμηπόλους και τέσσερα άλογα στο Ναύπλιο. Το 1470 ο rettor της Augusticia (Αίγινα), κτήση του Ναυπλίου, διέθετε 500 δουκάτα κι έπρεπε να έχει τρεις domicellos και τρία άλογα. Και το 1472 οι Provveditori της Κορώνης και της Μάνης είχαν ο καθένας 400 δουκάτα. Ο προϋπολογισμός του Bragadin στη Μεθώνη το 1485 ήταν 800 δουκάτα. Ο μεγαλύτερος προϋπολογισμός του Ναυπλίου μάλλον οφείλεται, όχι μόνον στη βελτίωση της κατάστασης του Ναυπλίου, αλλά και στο γεγονός ότι ένας Provveditor έπρεπε να κάνει δουλειά δύο ανδρών, διότι κατά τον εμφύλιο πόλεμο του 1454 το Ναύπλιο είχε έναν Provveditor με 500 δουκάτα κι έναν podestà με 400, με περίπου τους ίδιους υπηρέτες και άλογα.

Δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι ο Provveditor εκμεταλλευόταν τους Έλληνες. Ενδεχομένως ο κυβερνήτης θα μπορούσε να επιβάλλει αग्γαρεία σε ένα μουλάρι

για να μεταφέρει ξυλεία από το λιμάνι στο παλάτι του, αλλά οι δουλοπάροικοι δεν έκαναν ποτέ μη πληρωμένη εργασία για δικό του όφελος. Δεν μπορούσε να δεχθεί ως δώρο άλογο ή γάιδαρο από κάποιον δουλοπάροικο, παρόλο που μπορούσε να τα δανειστεί για σημαντική εργασία της πόλης. Το ίδιο αδυνατούσε να δέχεται δώρα από Έλληνες δουλοπάροικους, εμπόρους ή στρατιώτες, παρά μόνο υπέρ της πόλεως και σε κατάσταση πολέμου. Δεν μπορούσε να δεχθεί ειδικές τιμές για σιτάρι, κρασί, κρέας, κοτόπουλο ή αυγά, τα οποία έπρεπε να πληρώνει σε κανονικές τιμές. Δεν μπορούσε να λειτουργήσει μια ταβέρνα και να πουλά κρασί, παρόλο που έλεγχε γενικώς τις ταβέρνες και τις ώρες λειτουργίας τους. Δεν μπορούσε να επενδύσει σε εμπορεύματα, παρά τους δύο τελευταίους μήνες της θητείας του. Δεν μπορούσε να αποκτήσει κέρδος από την πώληση των αλόγων του, των οποίων οι τιμές ήταν ορισμένες. Δεν μπορούσε να παντρευτεί μια γυναίκα από την κτήση κατά τη διάρκεια της θητείας του ή τον επόμενο χρόνο ή να δεχθεί οφέλη από τις περιοχές υπό την εξουσία του.

Ο κυβερνήτης έπρεπε να γνωρίζει την κτήση του με λεπτομέρειες. Η σταθερότητα και η αξιοπιστία της *communità* ήταν βασική: οι εντολές του 1485 επιβεβαιώνουν και επαναλαμβάνουν αποφάσεις, που είχαν ληφθεί το 1461 ή το 1400 ή το 1457. Έπρεπε να καταχωρούν σε αρχεία όλες τις πράξεις των προγενεστέρων ελεγκτών. Ο Minio είχε τέτοια αρχεία *de antiquis curatoribus*, που ανήγοντο από 95 χρόνια νωρίτερα. Κάθε πόλις του *Stato Mar* είχε ένα Συμβούλιο από Βενετσιάνους πολίτες, οι οποίοι συμβούλευαν τον κυβερνήτη, ο οποίος δεν μπορούσε να αναλάβει στρατιωτική δράση χωρίς την έγκριση του συμβουλίου. Παρόλα αυτά στα *disparacci* του Minio δεν αναφέρεται κάποιο συμβούλιο, παρόλο που οι πολίτες αποφάσιζαν τότε να στείλουν πρέσβεις και αναφορές. Εν πάση περιπτώσει οι πολίτες έκαναν τον κυβερνήτη να κυβερνά κατά τα «τοπικά έθιμα», τα οποία ήταν ιερά. Η δικαιοσύνη επεβάλετο σε Έλληνες και Λατίνους παρομοίως, αλλά το Ναύπλιο δεν είχε σύστημα *corte minor* και *corte mayor*, αλλά τρεις δικαστές. Οι αποφάσεις των συμβούλων και του *rettor* ανακοινώνονταν στην πλατεία και στην αγορά, στα ελληνικά και στα λατινικά και προηγείτο ο ήχος μιας τρομπέτας (*sonitu tube*). Οι πολίτες και οι ποπολάνοι δεν μπορούσαν να πουλήσουν κρέας τα Χριστούγεννα και το Πάσχα. Κρέας και δέρματα επωλούντο

σε ελεγχόμενες τιμές. Κανείς δεν εργαζόταν κατά τις 25 αργίες ή τις Κυριακές. Σαρκική χρήση γυναικός σκλάβας ή υπηρέτριας τιμωρείτο με τέσσερις μήνες φυλακή. Εάν μια γυναίκα σκλάβα είχε βάλει στο σπίτι κάποιον άντρα για συνουσία, θα μαστιγωνόταν από το λιμάνι ως την πλατεία. Το καινούργιο λάδι δεν μπορούσε να πουληθεί πριν από τον Οκτώβριο. Τρομερές βλασφημίες τιμωρούντο με φυλάκιση ή κύφωνα (pillori).

Οι εργαζόμενοι στις πόλεις του Stato Mar είχαν συντεχνίες, που είχαν μέλη Έλληνες και Βενετσιάνους. Υπήρχε κι ένας πρωτομαϊστρο κάθε συντεχνίας, Έλληνας, που είχαν συστήσει τα μέλη. Οι συντεχνίες, τουλάχιστον στη Μεθώνη και την Κορώνη, περιλάμβαναν εργάτες μετάλλου, μεταξιού, μαλλιού, δερμάτων και ράφτες και σχοινοποιούς.

Ο Provveditor έπρεπε να βρίσκεται στη διάθεση των πολιτών σταθερές ώρες για να ακούει παράπονα. Για παράδειγμα, του ζητείται να ακούει παράπονα τις Κυριακές το πρωί και το απόγευμα, καθώς και τη Δευτέρα, Τρίτη και Παρασκευή πρωί. Εάν ο ίδιος ο Provveditor δεν ήταν διαθέσιμος, οι σύμβουλοί του έπρεπε να είναι. Εάν κάποια απόφαση δεν ήταν ικανοποιητική, μπορούσε να απευθυνθεί έφεση στη Signoria. Από τις αναφορές του Minio φαίνεται ότι εάν κάποιος από το Ναύπλιο πήγαινε στη Βενετία για έφεση, τούτο αφορούσε κάποιο πρόβλημα, για το οποίο ο Minio είχε ήδη απευθύνει επανειλημμένες αιτήσεις για χρήματα. Η επιδεξιότητα του Minio ως διαχειριστή μπορεί να συναχθεί από την έλλειψη οποιουδήποτε παραπόνου κατ' αυτού, εκτός εκείνη των fanti, που είχαν παράδοση εξέγερσης. Και τούτο διότι ο Minio έπρεπε να δώσει άδεια σε οποιονδήποτε πολίτη του Ναυπλίου, ή Ιταλό ή Βενετσιάνο, που ήθελε να ταξιδέψει στη Βενετία και στα συνοδευτικά γράμματα ζητούσε πάντα να τον ακούσουν ευμενώς. Μπορούσε εκεί να κάνει αναφορά και στο ιστορικό της οικογενείας του καθενός. Η Signoria επικύρωσε απόφασή της του Ιουνίου 1445, κατά την οποία οι φόροι που συνελλέγοντο τοπικά θα χρησιμοποιούντο για να πληρώνουν τους μισθούς των τοπικών αξιωματούχων, οι οποίοι το 1485 ήταν Provveditori, camerlenghi, cancellieri, scontro de la camera, interprete, castellan, medego, capellan, armiraglio, duo piaceri, veteran, castellan de consiglio, 6 provisionati για τον magnifico Provveditor και patrón de greppo, δηλαδή

κυβερνήτη, ταμία, αρχειοθέτη, λογιστή, διερμηνέα, καστελάνο, ιατρό, εφημέριο, λιμενάρχη, δύο ειρηνοδίκες, βετεράνο, φύλακα του συμβουλίου, 6 έφιππους φύλακες για τον κυβερνήτη και τον υπεύθυνο για τη βάρκα του Ναυπλίου, θέσεις που απευθύνοντο σε Ναυπλιώτες. Οτιδήποτε χρήματα παρέμεναν μετά την πληρωμή των μισθών τους –που κυρίως προέρχοντο από πληρωμές εκείνων που χρησιμοποιούσαν τις υπηρεσίες τους–, έπρεπε να κατευθύνοντο προς τη συντήρηση των τειχών της πόλης και των διοικητικών κτιρίων.

Πώς μιλούσαν μεταξύ τους Βενετσιάνοι κι Έλληνες; Μέσω ενός διερμηνέα, μόνο που η επίσημη θέση του διερμηνέα φαίνεται ότι είχε καταργηθεί συχνά για λόγους οικονομίας. Εξάλλου υπήρχε στο Ναύπλιο ένα σύνολο δίγλωσσων ή και τριγλωσσων πολιτών, που κατά περίπτωση χρησίμευαν ως διερμηνείς. Συνήθως η θέση του διερμηνέα απευθυνόταν σε ένα Βενετσιάνο πολίτη, με ανάλογη κατάρτιση, διορισμένου και σταλμένου από τη Βενετία, αλλά ο Minio δεν αναφέρει κάτι τέτοιο. Σε μια άλλη περίπτωση το 1479 ο διερμηνέας του (Βενετσιάνου) πρέσβη εστάλη για να διερμηνεύσει στις διαπραγματεύσεις για τα όρια με το Φλαμπουράρη και περίμενε πάνω από έξι βδομάδες για να διερμηνεύσει μία μόνο βδομάδα. Σε κανονικές περιστάσεις διάφοροι πολίτες του Ναυπλίου ή Βενετσιάνοι χρησίμευαν ως διερμηνείς, π.χ. ο Francesco de Nasim ή ο Olivoto de Capovena, το ίδιο και ο Dominico Gardase και ο Νικολό Κακογιάννη.

Οι εκθέσεις του Minio παρέχουν πολλές πληροφορίες για τους Fanti, Balestrieri, Capi, Stratioti, Provvigionati και Contestabili, που εν συνόλω ήταν πάνω από 2.000 στο Ναύπλιο και δυσκόλευαν τη ζωή του Minio. Συνήθως υπήρχαν 300 Fanti Ιταλοί μέσα και γύρω απ' το Ναύπλιο κι άλλοι 1.500 Stratioti στην επικράτεια της κτήσεως σε περίοδο ειρήνης. Με τί ασχολούνταν λοιπόν αυτοί; Σε ορισμένες περιστάσεις ο Minio αναφέρει ότι τους χρησιμοποιούσε για να χτίζει τα τείχη ή να μαζεύουν ξύλα ή να μεταφέρουν μηνύματα. Ορισμένοι είχαν καθήκον να φυλάσσουν την πύλη της πόλεως, άλλοι το Μπούρτζι και ορισμένοι εστάλησαν κάποτε να φυλάξουν το Θερμήσι. Σε επίσημες συναντήσεις με το Φλαμπουράρη από 100 ως 500 άνδρες συνόδευαν τον Minio και συνήθως 1/3 αυτών πέθαιναν ή εξεγείροντο. Ο Antonio Marinato κατείχε μια γρήγορη βάρκα, που χρειαζόταν τουλάχιστον 12 κωπηλάτες. Οι περισσότεροι stratioti θα

έπρεπε μάλλον να ασχολούνται με την καλλιέργεια των γαιών που κατείχαν στα ανατολικά και τα νότια του Ναυπλίου, γαίες που τους δόθηκαν αντί για μισθούς, ακριβώς όπως οι Γενίτσαροι που στάθμευαν στο Άργος. Άλλοι *stratoti* βελτίωναν τους ανύπαρκτους μισθούς τους με το ψάρεμα ή το εμπόριο στην Πελοπόννησο, ακόμα και κάποιες πειρατικές πράξεις. Όσοι βρίσκονταν στο Μπούρτζι έπαιρναν συμπληρωματικές μερίδες για να μην στασιάζουν.

Χτίζοντας την Κάτω Πόλη

Όταν έφτασε ο Minio στο Ναύπλιο τη Δευτέρα 8 Νοεμβρίου 1479, ο προκάτοχός του Μισέρ Leonadro Diedo του παρέδωσε επισήμως την πόλη και έφυγε με τη γαλέρα σχεδόν αμέσως. Όσα βρήκε ο Minio δεν ήταν ακριβώς αυτά που περίμενε.

Για παράδειγμα, περίμενε να βρει μια αποθήκη γεμάτη σιτηρά. Είχε κανονίσει ώστε 3.000 stere να σταλούν στο Ναύπλιο. Όπως οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι, οι Βενετσιάνοι στρατιώτες σχεδόν επιζούσαν μόνο με ψωμί. Τουλάχιστον ο μισός μισθός τους υπολογιζόταν σε δημητριακά. Τα σιτηρά του Minio είχαν φτάσει πριν από αυτόν, το Μάιο, αλλά ο Diedo είχε μοιράσει πάνω απ' τα μισά και απόμεναν 500 stere, που δεν έφταναν ούτε για δυο μήνες. Έτσι, και στο πρώτο του γράμμα, αλλά και στα επόμενα, ο Minio παρακαλούσε τη Signoria να στείλει σιτηρά, σιτηρά και σιτηρά (*formento, formento, et formento*).

Κάνοντας τη στρατιωτική επιθεώρηση (*mostra*) βρήκε μόνο 170 μισθοφόρους σε κακή κατάσταση, εκ των οποίων ούτε οι 100 δεν ήταν χρήσιμοι. Χρειάζονταν τουλάχιστον 300. Οι *balestrieri* δεν είχαν λάβει την πληρωμή τους, που έπρεπε να έρθει από την Κρήτη.

Ενώ η Signoria είχε πληροφορηθεί ότι η πόλη ήταν τελείως οχυρωμένη, αντιθέτως «λείπουν πολλά απ' όσα θα θέλαμε και χρειάζεται παραπάνω χτίσιμο κατά μήκος της θάλασσας και στην ξηρά». Τίποτα δεν είχε γίνει για την περιτοίχιση από την εποχή του Ζαχαρία Μπάρμπαρο (1473-1477). Ο τοίχος (*terraglio*) είναι η μόνη περιτοίχιση, διότι η Κάτω Πόλη ήταν κυρίως ανοχύρωτη προς τη μεριά της ξηράς. Ο Minio ζήτησε ένα μαέστρο χτίστη, γιατί χρειαζόταν να

τεθούν τα θεμέλια σε πασσάλους στο νερό και δεν υπήρχε εκεί κάποιος που να γνωρίζει αυτή την τεχνική. Χρειαζόταν λοιπόν το μαέστρο και χρήματα. Ήδη πριν απ' αυτόν ο Christoforo de Priuli είχε προτείνει ένα τέτοιο πλάνο. «Come se fa a Venezia». Η αποστολή του είχε αποφασιστεί, αλλά τίποτα δεν έγινε, ο Priuli πέθανε και ο Minio εξελέγη στη θέση του.

Επίσης, η μαούνα που χρειαζόταν για τη μεταφορά πέτρας και άμμου για το χτίσιμο, είχε βυθιστεί και κανείς στο Ναύπλιο δεν ήξερε πώς να την ανασύρει, ούτε υπήρχαν χρήματα για την επισκευή, ούτε ξύλο, ούτε μαραγκός.

Σύμφωνα με τον Minio αυτή η μαούνα ήταν απαραίτητη για το χτίσιμο, αλλά δεν την είχε, όπως είχαν εξανεμιστεί σχεδόν και τα 500 δουκάτα, που του είχαν καταβληθεί για το χτίσιμο. Στις εκθέσεις του συγκρίνει την κατάστασή του με έναν πρόσφατο προκάτοχό του, τον Vettore Pasqualigo, ο οποίος είχε έναν γνωστό αρχιτέκτονα, 6.000 δουκάτα και τα πληρώματα 8 γαλερών, που δούλευαν για έναν ολόκληρο χειμώνα για το χτίσιμο των τειχών που τότε έφεραν το θυρεό του Pasqualigo. Κι ακόμα, ένας άλλος προκάτοχος, ο Marco Salamon, είχε καταχραστεί χρήματα της οικοδόμησης επενδύοντάς τα παρανόμως. Τελικά το Senato Mar έδωσε εντολή σε δύο λιθοξόους – lapicide να έρθουν στο Ναύπλιο, αλλά αργούσε να τους δει να καταφθάνουν. Άλλο επιχείρημά του είναι ότι εν καιρώ ειρήνης η οικοδόμηση θα μπορούσε να είναι πιο ήσυχη και φθηνή, παρά σε καιρό πολέμου. Αλλά υπήρχαν και άλλα έργα που έπρεπε να γίνουν. Για παράδειγμα, το Μπούρτζι, Fortezza del Isola – «η ασφάλεια και η καταστροφή της πόλης» ήταν σχεδόν άχρηστο, διότι όταν έπνεε Σιρόκος, μαζί με τη ζέστη το νερό βάθαινε και μπορούσαν να εισέλθουν όχι μόνο φούστες, αλλά και γαλέρες. Ήταν απαραίτητο λοιπόν να χτιστεί ένα υποθαλάσσιο τείχος murorola ή porporella για να εμποδίζει την είσοδο εχθρικών πλοίων στο λιμάνι. Ζητούσε λοιπόν ο Minio έναν μηχανικό και δύο λιθοξόους, 1.000 σανίδες λευκού πεύκου, μία μαούνα και ιδίως χρήματα, γιατί χωρίς γαλέρα δεν είναι δυνατόν να το χτισουμε.

Κάθε καλοκαίρι έφερνε καινούργιες κρίσεις. Ο Βενετσιάνος βαΐλος της Κωνσταντινούπολης και ο Γενοβέζος κυβερνήτης της Χίου έγραψαν για να προειδοποιήσουν τον Minio για κινήσεις του οθωμανικού στόλου προς την Ιταλία

και το Ναύπλιο βρισκόταν στη μέση της διαδρομής του. Άρα έπρεπε να χτίσουν τα τείχη επείγοντως. Όταν ο Minio έμαθε ότι ο οθωμανικός στόλος είχε φτάσει στην Εύβοια, έφερε ανθρώπους από την ύπαιθρο μέσα στα νέα τείχη και όπλισε τους cittadini και ropolani με λόγχες από την αποθήκη.

Το πλήθος που είχε συγκεντρωθεί μέσα στα τείχη και η ζέστη του καλοκαιριού έφερε πείνα και αρρώστιες, ακόμα και για τον ίδιο τον Minio, που έμεινε στο κρεβάτι 22 μέρες. Το Σεπτέμβριο εκείνου του έτους κατέφτασαν οι Οθωμανοί και Βενετσιάνοι διαπραγματευτές, πριν ακόμα γίνει ο Minio καλά, για να καθορίσουν τα όρια των επικρατειών. Επίσης υπήρξε μια μακρά και άκαιρη επίσκεψη από τον Pronveditor του Στόλου, καθώς και η εξέγερση του Κλαδά στο νότο, που ξεσήκωσε τους στρατιώτες του Ναυπλίου κι απείλησε έναν ολοκληρωτικό πόλεμο στο Μοριά. Έτσι ξανάπιασε το χτίσιμο τον επόμενο Φεβρουάριο μόνο, όπου έλαβε την είδηση ότι η πολυπόθητη γαλέρα θα ερχόταν με καπετάνιο τον κουνιάδο του, Pierro Trevisan. Αλλά τελικά δεν ήρθε. Χρειαζόταν βάρκες παντός τύπου για να μεταφέρει πέτρες, άμμο και ξύλα για το χτίσιμο. Για μήνες παρακαλούσε να του στείλουν μια γαλέρα, που όχι μόνο θα ήταν μέσο μεταφοράς, αλλά και οι 150 κωπηλάτες θα χρησίμευαν ως εργάτες χωρίς να χρειαστεί να χρησιμοποιήσει τους πεινασμένους στρατιώτες του. Και το έργο αυτό θα κόστιζε το 1/3 παρά εάν είχε γίνει σε καιρό πολέμου. Αναφέρει ο Minio ότι επειδή δεν είχε τη γαλέρα χρειάστηκε να επιτάξει όλες τις βάρκες της αποικίας και όλους τους πολίτες και στρατιώτες του για να μεταφέρει ξύλα με όλα τα μουλάρια που υπήρχαν και τα άλογα των στρατιωτών. Τούτη η αγγαρεία, λέει ο Minio, είναι σοβαρό θέμα γι' αυτή τη φτωχή γη και τους συμπονών, αλλά η ανάγκη με έσπρωξε προς τούτο.

Οι Έλληνες δεν ξέχασαν τη συμπόνια του Minio ή τον πραγματισμό του. Μια Ιστορία που δημοσιεύτηκε το 1631 ανακατεύει διάφορα επεισόδια για τα 50 χρόνια μεταξύ 1473 και 1525, περιέχει αυτές τις γραμμές.

«Τότε ο αφέντης του τόπου, ήγουν ο Βενετζιάνος με τον λαόν όλον του Αναπλίου έκανε πάσαν οικονομίαν κι έχτισαν τριγύρου τα τείχη, καθώς φαίνονται έως την σήμερον... κι ο αφέντης του τόπου, ο Βενετζιάνος έδωκεν ευεργεσίας και

χαρίσματα πολλά των Χριστιανών, όπου ήρχονταν από έξω και εκατοικούσαν μέσα εις το Ανάπλι και έδωκε και ταύτην την χάρη».

Ας σημειώσουμε εδώ ότι είναι πιθανό ο Ψευδοδωρόθεος να μην είδε ποτέ το Ναύπλιο, αλλά λόγω έλλειψης άλλων ελληνικών εγγράφων για τη βενετική περίοδο, οι Έλληνες ιστορικοί τείνουν να δώσουν στο Δωρόθεο περισσότερο κύρος από ό,τι χρειάζεται. Η ιστορία του χρησίμευσε για πολλά χρόνια ως πηγή για το χτίσιμο του Ναυπλίου. Τα ίδια αναφέρει και ο Λαμπρυνίδης, σελίδα 78-79, αλλά βέβαια εκείνος έζησε στο Ναύπλιο και μπορούσε να συγκρίνει τις περιγραφές με την πραγματικότητα. Για παράδειγμα, όταν λέει ο Ψευδοδωρόθεος ότι μόνο το 1502 υπήρξε οικοδόμηση εκτός των τειχών της Ακροναυπλίας, τούτο δεν είναι σωστό, δεδομένων των προθέσεων του Minio, καθώς και την διαθήκη του 1405 και διάφορες αναφορές του Sanudo III για το Ναύπλιο κατά την οθωμανική επίθεση του 1500.

Όπως αναφέρει η Diana Wright είναι πιθανόν να υπήρχαν κι άλλοι Βενετσιάνοι κυβερνήτες του Ναυπλίου, οι οποίοι να έδωσαν παροχές και δώρα στους Έλληνες ή να εργάστηκαν μαζί τους, αλλά από τις εκθέσεις του Minio συμπεραίνουμε την ανησυχία του για τους Ναυπλιώτες, την προθυμία του να συμβουλευέται τους Έλληνες για θέματα που τους αφορούσαν και την νομιμοφροσύνη στους υφισταμένους του, γεγονότα που κάνουν δυνατόν να το θυμούνται οι Έλληνες όταν τους υποχρέωσε σ' αυτή τη βαριά αγγαρεία, οι οποίες στο Ναύπλιο γίνονταν σε τελείως εξαιρετικές περιπτώσεις ήδη από το 1424.

Τελικώς η μαούνα έφτασε στα τέλη Φεβρουαρίου σε τόσο ταλαιπωρημένη κατάσταση, που ήταν σχεδόν άχρηστη. Ο Minio συνέχισε να ζητάει μια γαλέρα. Τέλος έφτασε στο Ναύπλιο ο Costanzo Loredan να βοηθήσει με την οικοδόμηση των τειχών. Ο ίδιος είχε συλλάβει τους πειρατές και έσυρε πίσω τη φούστα τους. Δυστυχώς όμως η διεθνής συγκυρία δεν ήθελε να βοηθήσει τον Minio. Ο σουλτάνος Μεχμέτ ο Β' είχε πεθάνει, υπήρξαν εξεγέρσεις στην Κωνσταντινούπολη με σφαγές Χριστιανών, Εβραίων και Φράγκων. Ο Loredan λοιπόν έπρεπε να γυρίσει στη Βενετία να μεταφέρει τα νέα. Η απογοήτευση του Minio ήταν πολύ μεγάλη κι έγραψε στον Capitano Generale «με δάκρυα στα μάτια άφησα την εν λόγω γαλέρα να φύγει από 'δω. Αλλά η

σημασία των γεγονότων με υποχρέωσε». Τελικά ο Piero Trevisan έφτασε την 1^η Αυγούστου και ο Minio είχε επιτέλους μια γαλέρα και μια μαούνα, τους κωπηλάτες και τους επαγγελματίες λιθοξόους. Βέβαια δεν είχε καθόλου λεφτά και περίμενε τον μηχανικό που είχε εγκρίνει η Βενετία τρία χρόνια νωρίτερα, ώστε να μπορέσει να χτίσει τα τείχη γύρω από το έλος. Παρόλα αυτά, τα υπόλοιπα επιθαλάσσια τείχη συμπληρώθηκαν στις 22 Αυγούστου αρχίζοντας από τη δυτική άκρη. Προχωρούσαν κατόπιν προς τη βορινή πλευρά της ξηράς στην άκρη του νερού, περιτοιχίζοντας την πλατεία μέχρι τον Άγιο Νικόλαο, όπου η γη γινόταν έλος και ήταν απαραίτητο να χτίσουν με πασσάλους. «E necesario butar fundamenti con palli». Ο Pierro Trevisan επέστρεψε στο Ναύπλιο και στις 5 Οκτωβρίου ο Minio γράφει ότι είχε φέρει χρήματα για να πληρώσει τους στρατιώτες και 400 δουκάτα για την οικοδόμηση. Τον Οκτώβριο του 1451, 16 fanti πήγαν στις Σπέτσες για να κόψουν ξύλα, για να φτιάξουν ασβέστη, όταν τους επετέθησαν πειρατές και τους πήραν σκλάβους. Είχαν πάρει μαζί τους τη μαούνα για να κουβαλήσουν τα ξύλα, η οποία εξαφανίστηκε με τους πειρατές. Έστειλε άνδρες στο Παλαιόκαστρο για να πάρει πέτρες, που είχαν κοπεί 3000 χρόνια νωρίτερα και μπορούσαν να χρησιμεύσουν χωρίς κονίαμα. Το γεγονός ότι παρά την πληθώρα πέτρας στα περίχωρα και μέσα στο Ναύπλιο, έπρεπε να φτάσουν ειδικευμένοι λιθοξόοι από τη Βενετία, μας φανερώνει, λέει η Diana Wright, την φτώχεια και τον επαρχιωτισμό του Ναυπλίου. Μας φανερώνει επίσης την έλλειψη εργατικών χεριών και την αδυναμία να τα πληρώσουν, διότι η περισσότερη δουλειά γινόταν από εθελοντές ή πλήρωμα από γαλέρες σε επίσκεψη. Την επόμενη περίοδο δεν υπάρχουν πολλά νέα για οικοδόμηση στις εκθέσεις του Minio. Οι σχέσεις του με τους Οθωμανούς του Μοριά ήταν πολύ καλές και ο νέος σουλτάνος Βαγιαζίτ ο Β΄ είχε κάνει ανοίγματα προς τους Βενετσιάνους, έτσι που οι φόβοι που οδήγησαν στην πρώτη οικοδόμηση δεν υφίσταντο πλέον.

Μετά την λήξη της θητείας του Minio η οικοδόμηση στο Ναύπλιο κατευθύνθηκε προς την αποξήρανση του έλους και την οικοδόμηση της Κάτω Πόλης. Μπορεί και η επιρροή του Minio να οδήγησε στην άφιξη το 1484 του μηχανικού Bartolomeo da Vicenza «ingegnier esptissimo et excersittissimo»

για να επιβλέπει την οικοδόμηση. Η εργασία στα τείχη ήταν ακόμα ατελής το 1499 όταν περιμένοντας μια νέα επίθεση των Οθωμανών, η Signoria έστειλε άνδρες και χρήματα για επισκευές και οικοδόμηση και ο Provveditor του τότε, Sanudo Γ', έγραψε «Anapoli a fatto fabrique e anni trente quatro e operato in varie cosse». Άρα η οικοδόμηση ήταν διαρκής στο Ναύπλιο για 34 χρόνια.

Κεφάλαιο 2: Η στρατιωτική εμπειρία στο Stato Mar

...nudi, scalzi, e famati ed malconditionati...

Μετά από μια δυσάρεστη εμπειρία με τους Condottieri, η Βενετία αποφάσισε να μισθώσει καπετάνιους και λόχους υπό πολιτική επίβλεψη και που συμπληρώνονταν από τοπικές ομάδες στρατιωτών. Ο Minio λοιπόν είχε κληρονομήσει ορισμένους παλιούς *capì* και *stratioti* και τα προβλήματά τους, δηλαδή ανυπακοή, πείνα, ανομία και η προφανής βενετσιάνικη έλλειψη ενδιαφέροντος για να στέλνει μισθούς και τροφές. Υπήρχε προσπάθεια οι Έλληνες να μισθώνονται ως πεζοί, αλλά δεν έπρεπε να είναι περισσότεροι από τους Ιταλούς και να μην πληρώνονται εξίσου με τους Ιταλούς. Ο Minio στις εκθέσεις του καταλαβαίνει τα προβλήματα και την απογοήτευση των στρατιωτών των οποίων ηγείτο. Υπό τους διαταγές του υπήρχαν περίπου 2.000 άνδρες με διαφορετικές κατηγορίες, κάθε κατηγορία είχε δική της κλίμακα και συχνότητα πληρωμών.

Fanti, stratioti, provvisionati, zagdari

Οι Ιταλοί *soldati* και *fanti* είχαν ως αρχηγούς τους *contestabeli* και *caporali*. Ορισμένοι από τους οποίους ζούσαν στην Ελλάδα τουλάχιστον από 15 χρόνια κι είχαν χρησιμεύσει στον πόλεμο του 1463-1479. Αυτοί οι στρατιωτικοί ελάμβαναν πέντε ή τρεις ή τέσσερις πληρωμές σε δημητριακά το χρόνο, παρόλο που τούτη η πληρωμή ήταν ασήμαντη. Στην πρώτη επιθεώρηση που έκανε των Ιταλών την πρώτη βδομάδα του, ο Minio ανακάλυψε ότι είχε ένα σύνολο 170 μισθοφόρων σε

κακή κατάσταση, μεταξύ των οποίων δεν υπήρχαν 100 χρήσιμοι άνδρες και αυτοί δεν έφταναν για να προστατεύσουν το Ναύπλιο. Ο Minio δεν είχε καθόλου πόρους, είτε χρήματα είτε δημητριακά, για να πληρώσει οποιονδήποτε. Του υποσχέθηκαν ότι θα του έστελναν από την Κορώνη και άλλους fanti για να συμπληρωθούν 300. Αυτοί έφτασαν στις 22 Φεβρουαρίου. Αναφέρει και τα ονόματα των ηγετών τους, Antonio Marinato da Padua με 55 μισθοφόρους, Baron de Legnago με 51, Battista da Catharo (Kotor) με 45. Αυτοί οι νέοι λόχοι προστέθηκαν σε εκείνους που υπήρχαν των contestabeli vecchi, Belfort με 29, Zorzi Todesco με 43, Pelostro με 42, Schiaveto de Serbia με 15, Pascual d'Aste με 11, 10 νεοπολιτάνοι υπό τον Alvise Purinello. Οι νεοαφικθέντες κατά την επιθεώρηση αποδείχθηκαν νέοι, χωρίς εμπειρία και χωρίς εφόδια. Η επόμενη πληρωμή τους επρόκειτο να γίνει στο Πάσχα και ο Minio ήταν σίγουρος ότι τουλάχιστον 1/3 από αυτούς θα εξεγείροντο νωρίτερα. Για να διατηρήσει τον αριθμό των fanti στους 300, ο Minio βρέθηκε στη δυσάρεστη θέση να απολύσει 3 παλιούς κι έμπειρους contestabeli και τους στρατιώτες τους, δηλαδή τους Orson Corso, Curicho Corso και Marin da Monopoli.

Για τις γιορτές του Πάσχα μη έχοντας άλλους πόρους δανείστηκε εκ μέρους της Signoria 150 υπέρπυρα από τον πράκτορα του Επισκόπου, τον Γιαννούλη Καλαβρό, για να αγοράσει λίγα δημητριακά για τους 80 ballesrerri, κάθε ένας από τους οποίους υποτίθεται ότι έπρεπε να λάβει μία στέρα σιταριού κάθε μήνα. Τα χρήματα του έφτασαν για να αγοράσει 40 στέρες κι έδωσε σε κάθε άνδρα μισή. Για να αγοράσει δημητριακά για τους contestabeli δανείστηκε χρήματα από τους vecchi contestabeli, που είχαν ξαναδεί τη μανούβρα.

Οι stratioti ήταν ιππείς, οργανωμένοι σε λόχους και είχαν συνήθως συγγένεια εξ αίματος ή εξ αγχιστείας με ηγέτη έναν capo από σημαντικές οικογένειες Αλβανών-Ηπειρωτών-Πελοποννησίων και Βυζαντινών. Μερικά ονόματα: Ράλλης, Βοζίκης, Κλαδάς, Κατακουζηνός, Κομνηνός, Παλαιολόγος, Μπλέσσα, Μπούα. Πολλοί απ' τους οποίους είχαν πολεμήσει στην υπηρεσία των Δεσποτών, του Μαλατέστα ή του Σκεντέρμπεη. Υστερότερο έγγραφο απαριθμεί επτά Μπούες μεταξύ 19 μελών του αντιστοίχου λόχου και ο λόχος Βοζίκη 20 μελών είχε τρεις Βοζίκηδες και 4 Πρίφτηδες. Η θέση του capo ήταν συνήθως

κληρονομική. Για παράδειγμα «ο εμπιστότατος Γιόνια Μπούα, capo Αλβανών στρατιωτών στο Ναύπλιο, ανιψιός του σεβαστού Δ. Νικολό Μπούα,» «Pietro και Nicolo, capi στρατιωτών, γιοι του αποβιώσαντος και αξιοσέβαστου έμπιστού μας Δ. Pierro Μπούα». Παρόλο που οι stratioti σε ένα συγκεκριμένο λόχο συνήθως προήρχοντο από τον ίδιο τόπο, οι λόχοι ήταν ένα συνονθύλευμα από Αλβανούς, Σλάβους, Ηπειρώτες, Αρμένηδες, Λεβαντίνους κι Έλληνες και άλλους στρατιώτες, οι οποίοι για πολλούς λόγους δεν υπηρετούσαν με Άγγλους, Ιρλανδούς, Γάλλους ή Γερμανούς συμπατριώτες. Σημειώνοντας την ικανότητά τους, την κινητικότητα εξαιτίας των μικρών ελαφρών αλόγων τους, τη συμβολή τους στον πόλεμο του 1463-79 «οι χωρικοί αυτοί είναι πολύ πιο ικανοί από τους Ιταλούς», και το σχετικά χαμηλό κόστος τους, η Signoria άρχισε να μεταφέρει stratioti στην Ιταλία για πολέμους στο ηπειρωτικό έδαφος, έτσι ώστε στις αρχές του 1500 να υπάρχουν 5.000 μισθοφόροι στην Ιταλία ταυτοχρόνως, χωρίς να υπολογίζονται οι stratioti που πολεμούσαν στην υπηρεσία του Βασιλείου της Νάπολης ή άλλων ιταλικών πόλεων.

Οι provisionati ήταν ελίτ των στρατιωτών και λάμβαναν έξτρα πληρωμή για να συντηρούν δύο άλογα ο καθένας. Η κατηγορία των provisionati είχε εισαχθεί από την Ιταλία, όπου αναφερόταν σε λόχους ανδρών μονίμου ιδιότητας και που ελάμβαναν μηνιαίους μισθούς ή provisioni μακροπρόθεσμα, σε αντίθεση με λόχους μισθοφόρων, που μισθώνονταν κατά περίπτωση. Ο Alvise Purinello, ένας απ' τους vecchi contestabeli, ηγείτο ενός λόχου από provisionati από τη Νάπολη. Στο Μοριά το καθεστώς του provisionato γινόταν σε ατομική βάση, ως συνδυασμός στρατιωτικής σύνταξης και εξασφάλισης μελλουσών υπηρεσιών. Οι provisionati φαίνεται ότι διακρίνονταν από τους stratioti διότι οι πρώτοι λάμβαναν γαίες, διότι οι γαίες αυτές περιλάμβαναν μισθούς τοις μετρητοίς, αλλά η διάκριση αυτή θα μπορούσε να είναι και τεχνητή, ασαφούς διατύπωσης σε διάφορα έγγραφα. Εν πάση περιπτώσει στην Ελλάδα η κατάσταση του provisionato δεν θεωρείτο ότι είναι μόνιμο συμβόλαιο, που μπορούσε να αλλάξει οποτεδήποτε.

Μερικά παραδείγματα. Το 1471, δεδομένης της υπηρεσίας του κατά τον πόλεμο και με ειδική μνεία των 26 συγγενών του που σκοτώθηκαν, ο Gimno Casnessi θα ελάμβανε 50 δουκάτα το χρόνο, δύο άλογα και εργασία για τους 25

stratioti του, συν έξτρα 25 δουκάτα για θώρακα, που χρηματοδοτούσε ο Provveditor του Ναυπλίου. Τον Μάρτιο του 1466, λίγους μήνες προτού σκοτωθεί, ο Μιχαήλ Ράλλης έλαβε μια provisione 325 φλορίνια το χρόνο. Μετά το θάνατό του, ο cancellier του, Νικόλαος Μαμότι από τη Μεθώνη, είχε μία provisione 3 φλορίνια το μήνα για κάθε ένα από τα δύο άλογά του. Το 1473 οι Gianni Volassi, Borsi και Filippo Vinela έλαβαν provisioni 50 δουκάτων το χρόνο δια δύο, που θα συνεχιζόταν και στα παιδιά τους. Ο Piero Βοζίκης έλαβε την ίδια provisione 50 δουκάτων το χρόνο συν εγγυημένη εργασία για 25 stratioti του λόχου του. Το 1476 ο Petro Μπούα έλαβε provisione 300 χρυσών δουκάτων. Ο Petro Frosini, ο Κροκόδειλος Κλαδάς και ο Georgio Menara έλαβαν 100 δουκάτα και οι υπηρέτες των τεσσάρων, υφάσματα για στολές. Το 1478 ο Αδάμης Ράλλης και ο Ανδρέας Κανάκης, «ευγενείς Πελοποννήσιοι και caro στη Μάνη» έλαβαν ο καθένας provisione 60 δουκάτων συν 10 δουκάτα για δύο υπηρέτες. Τα παραδείγματα αυτά απεικονίζουν την ευρεία, ποικίλη και αυτοσχεδιαζόμενη φύση των συμφωνιών για provisioni. Εξάλλου μπορούσαν να αναιρεθούν συχνά.

Οι εκθέσεις του Minio αναφέρονται συχνά σε stratioti και επίσης συχνά σε Αλβανούς και δεν είναι πάντα σίγουρο αν θεωρεί ίδιες τις δυο ομάδες. Όταν ο Minio κάνει έμφαση στην ταυτότητα των Αλβανών, είναι θυμωμένος και τους χαρακτηρίζει «malcontente ed gente volubile» (αχάριστοι και ευμετάβλητοι) και ακόμα «gente de scandalosa natura, amici dele discordie et imimiti de la quiete et pacifique vivere, gente disordinata et de poco obedienti» (άνδρες σκανδαλώδους φύσης, φίλοι της αταξίας κι εχθροί της ήσυχης και ειρηνικής ζωής, ανοργάνωτοι και ελάχιστα υπάκουοι). Ο Minio δεν αναφέρει ποτέ τους Αλβανούς ως προς πληρωμή με δημητριακά. Παρόλα αυτά ήταν κι αυτοί ιππείς. Ο Barbarigo νωρίτερα χρησιμοποιεί τους όρους stratioti για Έλληνες και Αλβανούς και φυσικά, επειδή βρισκόταν σε εμπόλεμη κατάσταση, ήθελε δυναμισμό, ενώ ο Minio κριτικάριζε αυτή την ιδιότητα.

Αρκετοί stratioti είχαν λοιπόν λάβει γαίες, όπου οι ίδιοι και οι οικογένειές τους ζούσαν και καλλιεργούσαν, είτε νόμιμα είτε παράνομα. Η Signoria παραχωρούσε γη στους stratioti αντί μισθού ή ως αμοιβή για στρατιωτική αξία ή ως τμήμα των provisioni και μερικές φορές οι stratioti κατελάμβαναν χωράφια

αντί για απλήρωτους μισθούς. Οι γαίες αυτές δεν ήταν φέουδα, αλλά ένας διοικητικός τρόπος για να καλλιεργείται η γη, όχι μόνο για το κρασί, το λάδι και τα δημητριακά που χρειαζόταν η Βενετία, αλλά και για τους φόρους επί αυτών, οι οποίοι εισήρχοντο στα οικονομικά του Συμβουλίου Κάμερα του Ναυπλίου, πλήρωναν τους υπαλλήλους και αγόραζαν δημητριακά για αποθήκευση σε περιόδους κρίσης.

«Οι Αλβανοί» ήταν συνήθως βοσκοί, που ζούσαν σε *catune* υπό εκλεγμένους ηγέτες, τους οποίους οι Βενετσιάνοι αποκαλούσαν *βοϊβόδες*. Οι *catune* ήταν κατοικίες, προσωρινές συνήθως, που χτίζονταν από λάσπη και καλάμια ή χαμόκλαδα άκρως εύφλεκτα κι έτσι έβλεπαν οι Βενετσιάνοι τους Αλβανούς, οι οποίοι συχνά έφευγαν γι' αλλού, αφήνοντας κάποιον *podestà* ή πασά χωρίς φορολογούμενους. Επίσης οι Αλβανοί ως βοσκοί μετακινούντο ανάλογα με τις ανάγκες των κοπαδιών.

Υπήρχαν τότε τουλάχιστον 1.000 ιππείς διαθέσιμοι – *stratioti* Αλβανοί κι Έλληνες. Όπως έγραφε ο Minio:

«... Ιδιαίτερα εξαιτίας της φήμης των *stratioti*, οι οποίοι σε κάθε περίπτωση, *stratioti* και άλλοι Αλβανοί και Έλληνες μπορούν να βγουν από την πύλη του Ναυπλίου με 1.000 άλογα. Οι *stratioti* αυτοί εντούτοις είναι τελείως απείθαρχοι και συμπεριφέρονται σοκαριστικά».

Στον προηγούμενο πόλεμο Έλληνες και Αλβανοί είχαν πολεμήσει μαζί και ορισμένες φορές παντρευτεί και ανάμεσά τους, αλλά τούτο δημιούργησε ένα πρόβλημα επειδή πολλοί Έλληνες δεν ήθελαν να υπηρετήσουν υπό τις διαταγές των Αλβανών και αντιστοίχως πολλοί Αλβανοί παρά μόνο υπό τους συγγενείς τους. Σε μεγάλες θρησκευτικές γιορτές οι ιερείς έδιναν άφεση αμαρτιών στις ομάδες αντίθετα με το νόμο.

Άλλα είδη στρατιωτών στο Ναύπλιο δεν είναι προφανή στις εκθέσεις. Όμως οι 80 *ballestrieri* (στρατιώτες με βαλλίστρες) από την Κρήτη, που εστάλησαν στο Ναύπλιο το 1476 εμφανίζονται αρκετά συχνά, διότι ο μισθός τους αργούσε να φτάσει. Το 1481 ο Minio έγραψε ότι τους 26 μήνες που βρισκόταν στο Ναύπλιο τίποτα δεν είχε φτάσει για τους *ballestrieri*. Η Signoria του απάντησε ότι θα προσπαθούσε να στείλει τα χρήματα από τον Χάνδακα με

προϋπολογισμό της Κάμερα της Πάντοβας. Ορισμένοι *ballestrieri* εξεγέρθηκαν και ο Minio τους αντικατέστησε με άνδρες που βρήκε τοπικά. Υπήρχαν επίσης δύο ή τρεις *bombardieri*, κανονιοβολητές, που δεν αναφέρει στις εκθέσεις του. Τα νέα τείχη στο Castelo dei Franchi είχαν έξι κανόνια, ενώ ο Πύργος και η βόρεια πλευρά του Castelo del Toro είχαν θέσεις για τουλάχιστον άλλα οκτώ κανόνια, αλλά μόνο ένα μεγάλο εμφανιζόταν, που το Ναύπλιο δάνεισε αργότερα στη Σαντορίνη.

Τέλος, υπήρχαν *zagdari*, Έλληνες πεζοί στρατιώτες («*homini de la tierra a piedi*»). Στο οθωμανικό σύστημα υπάρχει μια κατηγορία Χριστιανών στρατιωτών, *characor*, οι οποίοι χρωστούσαν στρατιωτική θητεία ως αγγαρεία. Επειδή στις εκθέσεις δεν αναφέρεται ποτέ πληρωμή των *zagdari*, φαίνεται ότι ήταν οι ίδιοι άνθρωποι με τους *characor*.

Ο Minio είχε επίσης τη δυνατότητα να οπλίσει κι άλλους 3.000-4.000 άνδρες: Βενετσιάνους, πολίτες, γειτόνους, Έλληνες, ακόμα και δουλοπάροικους, ανάλογα με τις περιστάσεις. Υπήρχαν όπλα στην αποθήκη για τον λόγο αυτό, σπαθιά, βαλλίστρες, λόγχες και ρόπαλα.

Συχνά υπήρχαν προβλήματα από έλλειψη πληρωμής. Το Φεβρουάριο του 1479 οι *capri* παρουσίασαν στον Minio μια επίσημη διαμαρτυρία για την έλλειψη τροφής «εκ μέρους της οργάνωσής τους». Οι Ιταλοί έκαναν τα ίδια παράπονα «εξ ονόματος όλων των *contestabeli*, *caporali* και του υπόλοιπου λόχου». Οι *stratioti* μπορούσαν να κάνουν έκκληση ελεύθερα στον *capitano generale* ή στο *Senato Mar* για να βρουν το δίκιο τους και ο Minio αναφέρει πολλές φορές τέτοιες αποστολές. Οι *stratioti* συνήθως συμπεριφέροντο με μεγάλο βαθμό αυτονομίας. Σε μια περίπτωση που χρειάζονται *stratioti* για να μεταφερθούν στην Ιταλία το 1481, ο Minio χρειάστηκε να κάνει τέσσερις εκκλήσεις πριν εκλέξουν οι *capri* τέσσερις από κάθε ομάδα να ταξιδεύσουν με τους άλλους. Προβλήματα ανεφύοντο όταν ένας λόχος έμενε χωρίς ηγέτη, αλλά και με καλό διοικητή οι *fanti* και οι *stratioti* μπορούσαν να δημιουργήσουν φασαρίες όπως το 1480, όταν το Ναύπλιο περίμενε οθωμανική επίθεση, εξεγέρθη σχεδόν όλος ο λόχος του Belfort, που βρισκόταν στο Ναύπλιο για δέκα χρόνια, παρόλο που ο ίδιος ο Belfort ήταν *obedientissimo*, ο λόχος του ήταν ανυπότακτος σε μεγάλα και σε μικρά ζητήματα.

Σε περίπτωση εξέγερσης ο Minio τους αποκαλούσε προδότες και ζητούσε την παραδειγματική τιμωρία τους.

Η mostra, δηλαδή η επιθεώρηση ανδρών και υλικού, σήμαινε ότι ο οπλισμός και τα άλογά τους ήταν σε καλή κατάσταση και οι ικανότητές τους ικανοποιητικές. Κατόπιν, οι bollette-κατάλογοι ανδρών που έπρεπε να πληρωθούν, γράφονταν εάν υπήρχε Ταμίας ή χρήματα. Εάν όχι, οι bollette έπρεπε να σταλούν στη Βενετία, κατευθείαν στη Signoria. Φαίνεται ότι οι mostre γινόντουσαν κάθε δυο μήνες. Σε διάφορες mostre ο Minio χρειάστηκε να ξεφορτωθεί νεαρά αγόρια κι Έλληνες, που τον αναστάτωναν, αφενός διότι ήταν απείθαρχοι και αφετέρου διότι χρειάζοντο τροφή. Φαίνεται ότι υπήρχε μια μικρή διακύμανση πληθυσμού, που αναφέρει συχνά και ο Barbarigo, από άνεργους νεαρούς, γιους, νεότερα αδέλφια και ορφανά, που περιστρέφοντο γύρω από τους στρατιώτες. Αναφορικά με τις πληρωμές, οι Ιταλοί ήταν πιο ευάλωτοι από τους άλλους μισθοφόρους και τούτο διότι οι στρατιώτες είχαν γη και οικογένειες ή συγγενείς κοντά κι έτσι διέθεταν κάποια τοπική υποστήριξη, ενώ οι Αλβανοί ζούσαν στις κοινότητές τους. Σε αντίθεση, οι fanti εξαρτόντο ολοκληρωτικά από τα χρήματα και τα δημητριακά που εστέλλοντο από τη Βενετία κι έτσι συχνά εξεγείροντο για να πάνε αλλού να βρουν δουλειά.

Όταν τελικά οι λόχοι πληρώνονταν σε μετρητά, αυτά πήγαιναν συνήθως στους cari ή contestabeli, οι οποίοι είχαν ανώτερους μισθούς, καθώς και ένα πριμ για κάθε μέλος του λόχου. Ένα παράδειγμα του 1541:

35 δουκάτα ο σεβαστός Don Juan Valami, cavalier, gobernador

3 δουκάτα ο υπηρέτης του

4-4-4-4

15 Don Zorzi Ramousai, cavalier

3 ο υπηρέτης του

Η συμφωνία αυτή βασιζόταν σε έξι πληρωμές το χρόνο και περιλάμβανε «τις γαίες που τους εδόθησαν σύμφωνα με τη συνήθεια». Σε άλλες πληρωμές, Αλβανών, η χρηματική διαφορά ήταν μικρότερη, ίσως διότι ήταν όλοι συγγενείς.

Οι stratioti δεν έπαιρναν ποτέ όλες τις πληρωμές τους στο χρόνο κι αυτό προκύπτει από διάφορα σχόλια του Minio, που αναφέρει ότι έμειναν απλήρωτοι από 12 μέχρι 19 μήνες.

Η Βενετία πλήρωνε ορισμένους με υφάσματα και στολές, όπως τους Gianni Volasi και Piero Bozίκη, οι οποίοι έλαβαν vestes (ρόμπες) ή τον βοηθό του Μιχαήλ Ράλλη, ο οποίος έλαβε μια κόκκινη ρόμπα. Επίσης ο Giorgio Pagomeno και ο Giorgio Paniperi έλαβαν αντιστοίχως ρόμπες από μαύρο βελούδο και χρυσοκέντητο ύφασμα. Ο Andrea Dandolo, Provveditor του Μοριά, στην αρχή του πολέμου έλαβε 63 ρετάλια υφασμάτων διαφόρων χρωμάτων σε οκτώ βουλωμένες μπάλες για να τα μοιράσει μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών carī ανάλογα με την υποταγή και αξία τους. Ορισμένοι carī, ο Nicolo Griza, ο Petro Μπούα, ο Nicolo Ράλλης, ο Μιχαήλ Ράλλης και Cumino έλαβαν εκλεκτό πορφυρό ύφασμα. Τα δώρα αυτά ελέγχονταν στενά, αφού τα υφάσματα και τα χρώματα έπρεπε να δηλώνουν ειδική κατάσταση και στρατιωτική αξία. Για παράδειγμα, δύο Γενίτσαροι, οι οποίοι ξαναέγιναν Χριστιανοί και βαπτίστηκαν σε ένα βενετσιάνικο θέαμα, δεν έπρεπε να ντυθούν στα κόκκινα.

Πληρωμές και *reforma di condotta*, 1480

Κατά καιρούς υπήρχε μεταρρύθμιση της *conduta*, δηλαδή του συμβολαίου, αφού ένας πολυπληθής στρατός δε χρειαζόταν σε καιρό ειρήνης. Τούτο ψηφίστηκε το Σεπτέμβριο του 1479 δηλώνοντας ότι θέλουν να κρατήσουν μόνο 1.000 στρατιώτες με δύο πληρωμές και να απολύσουν τους υπόλοιπους. Ορισμένοι θα ελάμβαναν χωράφια έξω από τη Μεθώνη, την Κορώνη και το Ναύπλιο και άλλοι, που θα το επιθυμούσαν, στη Ναύπακτο, αντί οφειλομένης πληρωμής. Παρά την απόφαση αυτή μόνο ενάμιση χρόνο αργότερα έφτασε στο Ναύπλιο, το Νοέμβριο του 1480, ο Ieronimo Morosini, Provveditor του στόλου για να διενεργήσει τις επιθεωρήσεις των στρατιωτών και να αναθεωρήσει τις *condotte* και τούτο παρά την εξέγερση του Κροκόδειλου Κλαδά εναντίον των Βενετσιάνων και των Οθωμανών. Μπορεί να θεωρούσε η Βενετία ότι με την απόλυση τόσων στρατιωτών έδινε εγγυήσεις ειρήνης στους Τούρκους. Ο Morozini, με τέσσερις

γαλέρες κι άλλη μία με το Ταμείο, σταμάτησε πρώτα στη Μεθώνη, όπου διάλεξε τους στρατιώτες που ήθελε να κρατήσει, τρεις *provisionati* και 307 χρήσιμους, υποβίβασε ορισμένους *provisionati* και *capì* στο βαθμό του απλού στρατιώτη και απόλυσε τους άλλους 400. Τα ίδια επανέλαβε περίπου στην Κορώνη, τη Μονεμβασία και το Ναύπλιο. Δυστυχώς η επιθεώρηση στο Ναύπλιο έγινε αμα τη αφίξει του Morozini και χωρίς να του δοθεί η ευκαιρία να καταλάβει κάτι για την τοπική κατάσταση. Έτσι απέλυσε ορισμένους απ' τους πιο έμπειρους και χρήσιμους *stratoti* κι έδωσε διπλή πληρωμή σε μια ομάδα σπατάλων. Το άμεσο αποτέλεσμα ήταν ότι ο Θεόδωρος Μπούας, *caro* αμέσως μετά τον Κλαδά, οδήγησε τους στρατιώτες του, οι περισσότεροι των οποίων μόλις είχαν απολυθεί, σε μια ιδιωτική κήρυξη πολέμου εναντίον των Οθωμανών, σκότωσε δύο Γενίτσαρους στο Άργος και κίνησε προς το νότο να ενωθεί με την εξεγερμένη ομάδα του Κλαδά. Ο Minio τα επόμενα δύο χρόνια έγραφε εκθέσεις και κόντρα εκθέσεις προσπαθώντας να διορθώσει τις καταστροφές που προξένησε ο προϊστάμενός του, που απέλυσε επίσης και τον *cancellier* του Minio, που είχε τη θέση εκείνη για δέκα χρόνια. Μετά από τα γεγονότα αυτά οι στρατιώτες επέμεναν ο Minio να κάνει καινούργια *mostra*, για την οποία ζητούσε την έγκριση της Βενετίας.

Προσπαθώντας να διορθώσει ένα διοικητικό λάθος και να αποφευχθούν περαιτέρω εξεγέρσεις το Senato έγραψε στον Minio να αντιμετωπίσει ανθρώπινα τους στρατιώτες που είχαν απολυθεί και να τους δώσει δημητριακά. Και πραγματικά ορισμένοι απολυθέντες επαναπροσλήφθηκαν μετά τη νέα επιθεώρηση του Ιουνίου 1481.

Γη και τρόφιμα

Οι συνέπειες της ακατάστατης επιθεώρησης του Morosini ήταν σοβαρές για το Ναύπλιο, διότι ο Minio γράφει αμέσως μετά ότι 80 στρατιώτες, καλοί και άχρηστοι, είχαν ιδιοποιηθεί χωράφια που ανήκαν στη Signoria, τα οποία τα είχαν καλλιεργήσει εκείνο το χρόνο. Οι στρατιώτες ζητούσαν να απαλλαγούν από το φόρο του *somazo* για δημητριακά ή άλλα προϊόντα, που έμπαιναν στην πόλη

προς πώληση. Οι στρατιώτες διατείνοντο ότι έπρεπε να απαλλαγούν απ' αυτό το φόρο, απαλλαγή που τους είχε παραχωρήσει ο capitano generale για την απόλυσή τους. Ο ίδιο ο Minio τον προηγούμενο χρόνο, το 1480, είχε κάνει άλλη επιθεώρηση προβλέποντας πιθανή οθωμανική επίθεση, αλλά δεν είχε τίποτα να τους πληρώσει και το 1481 τα έσοδα από το somazo είχαν μπει σε δημοπρασία προϋποθέτοντας ότι οι στρατιώτες θα πλήρωναν ό,τι τους αντιστοιχούσε. Επίσης, όφειλαν τον zamoro, φόρο 10% στα προϊόντα της γης, για τον οποίο επίσης οι στρατιώτες διατείνοντο ότι δεν έπρεπε να πληρώσουν με απόφαση του capitano generale. Βέβαια δεν είχαν κανένα έγγραφο και ο Minio δεν είχε εξουσία να τους απαλλάξει. Έκαναν μεγάλη φασαρία γι' αυτό το θέμα και ο Minio προσωρινά δεν αποφάσισε, περιμένοντας μια απάντηση από τον capitano generale. Ο Minio θεωρούσε ότι έπρεπε να πληρώσουν τον zamoro ως αναγνώριση κτήσης της γης και διότι οι Ναυπλιώτες, που είχαν χάσει γη από τους Οθωμανούς κατά τον πόλεμο θα προσεβάλλοντο. Τελικά ο Minio συμφώνησε μαζί τους ότι όταν πληρώνονταν οι bolette που είχαν υποβάλλει, θα πλήρωναν τον somazo. Καταρτίστηκε μία λίστα με τα χρέη του κάθε στρατιώτη και ο Minio τους ζήτησε να περιμένουν τέσσερις μήνες μέχρι να έρθει η απάντηση. Στο μεταξύ, τους έπεισε να καταθέσουν τον zamoro σε μια αποθήκη γι' αυτούς τους τέσσερις μήνες. Τον Οκτώβριο απάντηση δεν είχε έρθει και οι στρατιώτες ήθελαν να πουλήσουν τα δημητριακά τους. Ο Minio έκανε νέα επιθεώρηση των 80, 20 από τους οποίους βρήκε άχρηστους, αλλά πρότεινε στη Signoria να ξαναπροσλάβει τους άλλους 60.

Στα μέσα Οκτωβρίου οι stratioti έγραψαν στον capitano generale για το θέμα αυτό, το ίδιο και ο Minio. Το θέμα δημιουργούσε προστριβές μεταξύ στρατιωτών και πολιτών. Σύμφωνα με τον Minio έπρεπε να πληρώσουν και τους δύο φόρους, γιατί αποτελούσαν το μόνο έσοδο για το θησαυροφυλάκιο της πόλης και την πληρωμή των δημοσίων υπαλλήλων. Αλλά απάντηση δεν ήρθε ποτέ.

Τα οικονομικά της Βενετίας ήταν σε κακή κατάσταση εκείνη την εποχή, πράγμα που εξηγεί γιατί δεν έφταναν χρήματα. Βέβαια η μόνη συνέπεια μιας επιθεώρησης ήταν η πληρωμή και το αντίθετο που συνέβαινε άφηνε συχνά

εκατοντάδες ρακένδυτους, ξυπόλητους άνδρες σε εξαντλητική πείνα και εξέγερση. Γι' αυτό ο Minio ζητούσε συνέχεια *formento, formento e formento*. Ας δούμε τι σήμαιναν για τους στρατιώτες αυτές οι πληρωμές. Κάθε στρατιώτης λάμβανε 28 soldi για κάθε μία από τις τέσσερις πληρωμές σε μετρητά και τουλάχιστον τρεις πληρωμές σε σιτάρι. Μία στέρα σιταριού (54,4 κιλά) κόστιζε 1 $\frac{3}{4}$ υπέρπυρα. Ένα κιλό σιταριού (ή 1,52 λίτρα, ενώ η στέρα είχε 35,7 λίτρα) περιέχει 3.150 θερμίδες και 90 γραμμάρια πρωτεΐνη. Εάν μετατραπεί σε ψωμί, περιέχει 2.500 θερμίδες. Εάν γίνει χυλός, σημαίνει 6 πιάτα. Με άλλες λέξεις, ένα κιλό σιταριού παρέχει τη βασική τροφή για έναν ενήλικο για δύο μέρες, παρόλο που χωρίς άλλες πηγές βιταμινών και μεταλλικά στοιχεία ο υποσιτισμός караδοκεί. Η Βενετία δεν κατάφερε ποτέ να έχει αποθέματα σιταριού εκεί που χρειαζόνταν. Στα χαρτιά οι στρατιώτες είχαν τέσσερις και οι *fantì* πέντε πληρωμές δημητριακών το χρόνο, πριν από την αναθεώρηση αυτών των συνθηκών. Κατόπιν, οι στρατιώτες είχαν τρεις. Σε μια περίπτωση η Βενετία έστειλε γαλέτες των πλοίων (*biscotti*), αλλά εκείνο το φόρτωμα έφτασε κατεστραμμένο σύμφωνα με τον Minio. Ακόμα κι εάν όλες οι πληρωμές σε δημητριακά γίνονταν, στους στρατιώτες θα έλειπε διατροφή τουλάχιστον τα 2/3 του χρόνου. Όμως οι στρατιώτες είχαν πρόσβαση σε λαχανόκηπους και μπορούσαν να πουλήσουν τα προϊόντα τους για συμπλήρωμα. Επίσης κατείχαν ψαρόβαρκες και ζώα, τα οποία έβοσκαν στα νότια του Ναυπλίου, στα Ίρια και στο Θερμήσι (Ερμιόνη). Ο Minio δεν αναφέρει άλλες πηγές τροφής, αλλά τα βενετσιάνικα έγγραφα για το Ναύπλιο και το Άργος για 100 χρόνια αναφέρουν πολύ λίγα, εκτός από το κερύ και το μέλι, κριθάρι, κρασί, τυρί, ρικότα, γαλέτες, ψάρια (*cere, orzi, vini, case, formaghi, ricotte, biscotti, pesce*). Μια φορά αναφέρει ο Minio ψωμί από κριθάρι, μέλι, γλυκά και ζάχαρη ως δώρο για τον Φλαμπουράρη. Βέβαια το ψωμί από κριθάρι είναι φαΐ για φτωχούς, ενώ για τους στρατιώτες τα έγγραφα *condotte* ανέφεραν σιτάρι. Ψάρια και χταπόδια αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο και ο Minio είπε πολλές φορές ότι ο λαός του Ναυπλίου δεν είχε παρά μόνο τη θάλασσα να τους κρατάει ζωντανούς («*salvo che il mar per il suo vivere*»), αλλά ούτε εκείνος ούτε άλλη βενετσιάνικη πηγή περιγράφουν τον Οκτώβριο στο Ναύπλιο, όταν μεγάλα κοπάδια από κέφαλους έμπαιναν και γέμιζαν το λιμάνι για δύο βδομάδες

και οι κάτοικοι τους έπιαναν κατά δεκάδες. Ακόμα, πουθενά στις εκθέσεις του δεν υπάρχει αναφορά σε κοτόπουλα, αυγά, κατσίκες ή πρόβατα ή σύκα, ελιές ή σταφύλια, τα οποία σίγουρα ήταν συμπληρώματα διατροφής. Μια φορά προσφέρθηκε στον Φλαμπουράρη κρασί. Αλλιώς κρασί, τυρί και λάδι εμφανίζονται μόνο ως φορτώματα προς εξαγωγή. Μια φορά ο Minio αναφέρει ότι πήρε manzar, δηλαδή μεσημεριανό, αλλά δεν λέει τί έφαγε. Στις 8 Απριλίου 1480 μετά την επιθεώρηση και αφού είχε δανειστεί χρήματα για να τους διαθρέψει το Πάσχα, ο Minio ανακάλυψε ότι 25 από τους καινούργιους fanti είχαν εξαφανιστεί. Κατόπιν έκανε μια άλλη πρόταση, δεδομένου ότι η σοδειά εκείνου του χρόνου θα ήταν καλή, πρότεινε να αγοράσει δημητριακά τοπικά και να τα αποθηκεύσει και τούτο διότι ό,τι θα ερχόταν από τη Βενετία, θα ήταν πιο ακριβό και με κίνδυνο να χαλάσει. Στις 13 Μαρτίου μια απάντηση της Signoria τον επιτιμεί επειδή είχε αγοράσει δημητριακά επιτόπου. Τον Αύγουστο έφτασε το πλοίο του Luca Mandelo με 4.864 stere από τη Βενετία, αλλά σε κακή κατάσταση και ο Minio ήξερε ότι θα μπορούσε να αγοράσει πολύ περισσότερες από 5.000 stere τοπικά και πιο φθηνά. Ο Minio πούλησε αμέσως 1.000 stere από παλιό σιτάρι, γιατί το Ναύπλιο δεν είχε τη δυνατότητα να κατασκευάζει γαλέτες. Το υπόλοιπο 1480 συνέβησαν εξεγέρσεις, που απασχόλησαν τον Minio, ενώ οι 230 fanti ήταν άρρωστοι και καταπονημένοι. Τον Ιούνιο και τον Σεπτέμβριο του 1481 ο Minio έκανε δύο επιθεωρήσεις με την επιμονή των στρατιωτών. Οι stratioti εξέλεξαν τρεις carì, τον Paolo Lalucho, Duciso «γαίδαρο» Comì και Νικούλα Αγαλιώτη για να μεταφέρουν τις bolette στη Βενετία και να ζητήσουν πληρωμή, αφού δεν είχαν λάβει καμία για δύο χρόνια. Ο Minio χρειάστηκε να αγοράσει δημητριακά από τους στρατιώτες, που καλλιεργούσαν τη γη και δεν ήθελαν να πληρώσουν τους δύο φόρους. Τον Δεκέμβριο όλοι λάμβαναν μισές μερίδες, ενώ οι 80 balestrieri από τον Χάντακα είχαν περιοριστεί σε 50 από αρρώστιες και λιποταξίες. Μη λαμβάνοντας μετρητά οι balestrieri, που είχαν λάβει 20 δουκάτα σε 26 μήνες, υποχρεώθηκαν να πουλήσουν την boleta τους στο μισό της αξίας της, αν έβρισκαν κάποιον να την αγοράσει. Επιτέλους έφτασε ο capitano generale Dettore Soranzo στις 18 Μαρτίου και τους πλήρωσε μετρητά, αλλά δεν είχε φέρει τροφές. Στις 9 Νοεμβρίου ο Provveditor του στόλου Cristoforo Duodo

έφτασε στο Ναύπλιο με 7 γαλέρες κι έστειλε αμέσως 3 να κυνηγήσουν τους πειρατές. Οι στρατιώτες που έμειναν στο Ναύπλιο παραπονέθηκαν σ' αυτόν ότι για ένα χρόνο δεν είχαν λάβει καθόλου χρήματα και στάθηκε αδύνατο να τους μεταπείσουν με γλυκόλογα. Παρόλα αυτά φαίνεται ότι κατέφτασαν και τρόφιμα και πληρωμή, έτσι ώστε οι fanti και οι stratioti έκαναν πολύ καλή εντύπωση ενώπιον του Φλαμπουράρη τον Φεβρουάριο του 1482 και τον Μάρτιο του 1483. Στη συνέχεια της καριέρας του, ο Minio, όταν ήταν capitano στη Λευκωσία και την Αμμόχωστο το 1498 και στην Κρήτη το 1500, συνέχισε να γράφει τα ίδια γράμματα για έλλειψη τροφών και πληρωμών.

Η Στρατολογία της Ferrara

Τον Απρίλιο του 1481, παρόλο που ήταν απασχολημένος με τις εξεγέρσεις του Κλαδά και του Μπούα, ο Minio διατάχτηκε να στρατολογήσει στρατιώτες για να πολεμήσουν στο Φριούλι. Η Γερουσία είχε αποφασίσει τον Φεβρουάριο του 1480 να στρατολογήσει 800 stratioti με 10 πληρωμές το χρόνο από 3 δουκάτα και 10 δουκάτα ως πριμ στρατολόγησης. Ο Minio υπολόγιζε ότι από 150 έως 200 stratioti θα μπορούσαν να σταλούν από το Ναύπλιο. Χρειάστηκε να τους υποβάλει πολλές φορές αυτή την πρόταση, ενώ οι cari δεν τη δέχονταν και τελικά εξέλεξαν τέσσερις από την ομάδα τους, που θα πήγαιναν με τους λόχους τους. Ο Zorzi Μποζίκης ή Βοζίκης και ο γενναίος Gini Μπλέσα, ο γενναίος ιππότης Μισέρ Zonga Caratola, ο γενναίος ιππότης Μισέρ Marin Climente. Όμως δεν έγινε κάποιος μεγάλος πόλεμος στο Φριούλι. Βέβαια 3.000 Τούρκοι επιτέθηκαν στα σύνορα της Ίστριας και του Φριούλι και πήραν 300 ψυχές. Οι στρατολογημένοι του Ναυπλίου κατατάχτηκαν μεταξύ των 12.337 ιππέων και 1.700 πεζών, που μάζεψε η Signoria για μια σχεδιασμένη επίθεση στη Ferrara. Τον Σεπτέμβριο ο Minio έγραψε ότι τους έστελνε δια ξηράς στη Ναύπακτο απ' όπου ο capitano generale θα τους μετακόμιζε στο Δυρράχιο για να συναντήσουν τη νηοπομπή γαλερών (legali i viacci) για τη Βενετία. Αυτό όμως δε συνέβη μέχρι το επόμενο καλοκαίρι. Τον Μάιο του 1482 η Βενετία απήτησε διάφορα εδάφη από τη Ferrara και άλλες ιταλικές πόλεις πήραν το μέρος της δεύτερης, έτσι που ένας

σχεδιασμένος σύντομος πόλεμος διήρκεσε τέσσερα χρόνια. Ο Constanzo Loredan έφτασε στο Ναύπλιο στις 19 Μαΐου 1482 για να στρατολογήσει στρατιώτες με κάποια από τα 400.000 δουκάτα που ξοδεύονταν μηνιαίως για τον πόλεμο. Ο capitano generale Soranzo είχε στείλει στον Minio 1.200 χρυσά δουκάτα, με εντολές να προσφέρει στους στρατιώτες 4 δουκάτα, στους provisionati 6 και στους cari 8 για ένα σύνολο 200-220 στρατιωτών με τους διοικητές τους. Αλλά επειδή βρισκόνταν στο θεισμό, οι στρατιώτες δεν δέχτηκαν την προσφορά λέγοντας ότι ήταν πολύ λίγα τα χρήματα, ότι όλοι τους είχαν εργαστεί επί μακρόν για τη Βενετία και τους τελευταίους 22 μήνες δεν είχαν λάβει παρά 2 πληρωμές μετρητών και πολλά λόγια. Ο Minio έμεινε άναυδος από τη σφοδρότητά τους. Τελικά μετά από συνεννοήσεις πρόσφεραν στους στρατιώτες 5, 8 και 10 μιλώντας με τους cari. Για τρεις ώρες στάθηκε αδύνατον να τους πείσουν. Την επομένη, Δευτέρα 20 Μαΐου, ο Minio ξανασυνάντησε στους cari, αυτή τη φορά στην Καγκελαρία στην Κάτω Πόλη. Είπε στον Loredan περπατώντας προς τα κάτω ότι οι cari ήταν βάρβαροι χωρίς πολιτισμό. Τους πρόσφερε καλοσύνη, επιχειρήματα και ένα γεύμα. Τέλος χάνοντας την υπομονή του, υπέδειξε 10 cari και τους είπε να μαζέψουν τους άνδρες τους. Ο Pierro Boziki ήταν ο ηγέτης της αντίστασης, αλλά ούτε κι εκείνη την ημέρα έγινε κάτι. Τελικά ο Loredan στρατολόγησε 213 άνδρες εν συνόλω, με κόστος 1.214 δουκάτα. Ο Minio τους συνόδεψε την Κυριακή 26 Μαΐου, ημέρα του Πάσχα, "με τη βοήθεια του Θεού και του ένδοξου San Marco" μέχρι την Τίρυνθα, που ήταν το όριο της αποικίας. Η φιλία του Minio με τον Αχμέτ Πασά είχε καταφέρει μια ασφαλή διέλευση από την επικράτεια των Οθωμανών. Για τον πόλεμο εκείνον έγιναν πολλές στρατολογήσεις, μεταξύ των οποίων άλλοι 540 από το Ναύπλιο υπό τις διαταγές του Pierro Boziki.

Η δραματική περιπέτεια του Antonio Marinato

Ο Antonio Marinato, όταν πρωτοέφτασε στο Ναύπλιο ο Minio τον βρήκε νέο και άπειρο, αλλά αργότερα με τους 52 άνδρες του συμμετείχαν στους «εθελοντές», που έχτισαν τα τείχη τον Μάιο και Ιούνιο του 1480. Ο δε Minio σημειώνει ότι

ήταν πολύ υπάκουος επιτυγχάνοντας την εύνοια του Minio αλλά και των ανδρών του. Γράφει γι' αυτόν ο Minio: «Ο Antonio Marinato από την Πάντοβα είναι ένας καλός άνδρας, καλός ηγέτης και παίρνει μέρος σε όλες τις υποχρεώσεις του εδώ, στη φύλαξη και την υποδομή και άλλες προσπάθειες. Είναι ο καλύτερος βοηθός, απολύτως υπάκουος με πρόθυμο πνεύμα». Εκείνη την εποχή οι ακτές από την Χαλκίδα μέχρι τη Μάνη ήταν γεμάτες πειρατές, αλλά στο Ναύπλιο χρειάζονταν ξύλα για το χτίσιμο. Ο Marinato πήρε ορισμένους από το λόχο του και άλλους με μια μασούνα και πήγαν στις Σπέτσες να βρούνε ξύλα. Εκεί τους συνέβησαν τα εξής, όπως γράφει και ο Minio. «Αφού δεν υπήρξε μια γαλέρα για το χτίσιμο, έστειλα τη μασούνα με τον contestabile Antonio Marinato και στις Σπέτσες τους επιτέθηκαν τουρκικές φούστες, που αιχμαλώτισαν 16 στρατιώτες και τον Marinato. Δηλαδή εάν το Ναύπλιο είχε λάβει την γαλέρα που είχε ζητήσει τόσες φορές, θα μπορούσε να προστατεύσει την ακτή από τις τούρκικες φούστες, που επίσης είχαν επιτεθεί στη βενετσιάνικη Αίγινα». Ο Minio έστειλε γράμματα στον Bailo Battista Griti και στον Βενετσιάνο Orator στην Κωνσταντινούπολη για να κάνουν διάβημα στον σουλτάνο. Αλλά τη νύχτα της 13 Δεκεμβρίου ο Antonio Marinato εμφανίστηκε με δύο συντρόφους και με μία καταπληκτική ιστορία: Αφού είχε συλληφθεί, ανατέθηκε η προσοχή του σε έναν Τούρκο χριστιανικής καταγωγής, ο οποίος έπρεπε να τον πάει στη Χίο και να τον πουλήσει για 4.000 άσπρα. Δυο βδομάδες αργότερα, μέχρι να φτάσουν στη Χίο, ο Antonio είχε πείσει τον Τούρκο να ξαναβαπτιστεί Χριστιανός με την υπόσχεση για 50 δουκάτα, τα οποία δανείστηκε από έναν έμπορο από την Κορώνη, που μάλλον ταξίδευε με τον ίδιο πλοίο και πλήρωσε τον Τούρκο, ο οποίος έγινε Χριστιανός. Ο νεοπροσήλυτος πήγε στην Κρήτη, όπου είχε γεννηθεί και επισκέφτηκε την οικογένειά του προτού να γυρίσει στον Ναύπλιο, όπου κατατάχτηκε ως corporale υπό τις εντολές του Marinato, ο οποίος είχε γλιτώσει κι άλλους δύο συντρόφους του.

Βέβαια, αυτή η τολμηρή περιπέτεια κόλλησε στη γραφειοκρατία: ο Minio δεν είχε εξουσία να δώσει πίσω τα 50 δουκάτα και υπήρχε και το θέμα του χαμένου πλοίου. Στις εκθέσεις του Minio δεν φαίνεται αν ο Marinato πήρε πίσω τελικά τα 50 δουκάτα, αλλά φαίνεται ότι έλαβε κάποια ανταμοιβή, ενώ η αποπληρωμή θα διαρκούσε για 19 χρόνια. Έχουμε έτσι ορισμένες πληροφορίες

για το εμπόριο σκλάβων. Οι Τούρκοι πουλούσαν Βενετσιάνους στα εδάφη της αποικίας της Γένοβας. Εκείνο τον καιρό 4.000 άσπρα ισοδυναμούσαν με 85-88 δουκάτα. Ο Μίνιο συνέχισε παρόλα αυτά να προσπαθεί να απελευθερωθούν οι υπόλοιποι άνδρες. Αναφορές εκείνης της εποχής για πειρατεία αφορούν κυρίως Οθωμανούς, ενώ για ληστείες Βενετσιάνους πολίτες.

3° Κεφάλαιο

Συναντήσεις Βενετσιάνων και Οθωμανών στο Μοριά

Ο νέος σουλτάνος Μωάμεθ ο Β΄, ο οποίος κατέκτησε την Κωνσταντινούπολη στα 21 του χρόνια, συνέχισε τις κατακτήσεις. Το 1478 κατείχε την Κωνσταντινούπολη, τη Θράκη, τη μισή Μικρά Ασία, το μεγαλύτερο μέρος της Ελλάδος και των Βαλκανίων. Είχε νικήσει τη Βενετία με τον πόλεμο του 1463-1478 και ταυτοχρόνως είχε νικήσει τους Τουρκομάνους στα ανατολικά σύνορά του. Κατόπιν έβαλε στο μάτι το βασίλειο του Ferrando του Β΄ στη Νάπολη, που περίμενε να είναι μία εύκολη νίκη. Όμως το 1478 οι Οθωμανοί δεν ήταν σε καλή κατάσταση από ανθρώπινο δυναμικό και από τις αποστάσεις. Υπήρχαν δυσκολίες να μαζέψει στρατό από όλα τα εδάφη του και έλλειψη ναυτών για τον στόλο. Άρα του έμεναν λιγότεροι από 6 μήνες το χρόνο για πόλεμο στην Ελλάδα. Επομένως ήταν προς το συμφέρον των Οθωμανών να σταθεροποιήσουν τις σχέσεις τους με τους Βενετσιάνους στο Μοριά.

Το φερμάνι, που δίνει πέρας στον 16ετή πόλεμο με τη Βενετία, υπογράφηκε στις 25 Ιανουαρίου του 1478. Ο Βενετσιάνος εκπρόσωπος ήταν ο Zuam Darío, έμπορος και συμβολαιογράφος από την Κρήτη και τότε Γραμματέας της Γερουσίας, ο οποίος είχε αποσταλεί στην Κωνσταντινούπολη, όπου έμεινε πάνω από χρόνο, για να προωθήσει την ειρήνη. Οι οδηγίες του Darío ήταν να παραχωρήσει οτιδήποτε χρειαζόταν για να επιτύχει την ειρήνη και να διαφυλάξει ό,τι μπορούσε από τα εμπορικά συμφέροντα της Βενετίας. Η Βενετία παραιτήθηκε από οποιεσδήποτε απαιτήσεις για το Άργος και το Νεγροπόντε, τη Μάνη και το Σκούταρι και πολλά νησιά του Αιγαίου. Το Άργος κατελήφθη το 1453 και το Νεγροπόντε το 1470. Η Βενετία επίσης συμφώνησε να πληρώσει 100.000

δουκάτα και κατόπιν 10.000 δουκάτα το χρόνο για εμπορικά προνόμια. Όλα τα νησιά του Αιγαίου, με την εξαίρεση των Σποράδων (Βενετία) και της Χίου (Γένοβα), θα βρίσκονταν υπό οθωμανικό έλεγχο. Η πειρατεία θα έπρεπε να ελεγχθεί και η Βενετία θα είχε ελεύθερη χρήση της θάλασσας και το δικαίωμα ενός εμπορικού σταθμού στην Κωνσταντινούπολη, ενώ διαιτητές από τις δύο πλευρές θα διακανόνιζαν την επιστροφή των ορίων στις κτήσεις της υπό το δεσποτάτο. Το Φεβρουάριο η Γερουσία έστειλε οδηγίες στους *rettori* της Μάνης, της Μεθώνης και της Κορώνης να αρχίσουν να παραδίδουν συγκεκριμένα εδάφη και να δώσουν εντολές στους κατοίκους τους να ζήσουν με τους Τούρκους ως γείτονες ήσυχα και φιλειρηνικά. Μέσα Αυγούστου του 1479 ο Αχμέτ Γκεντίκ Πασάς με δύο γαλέρες και 40 φούστες κατέλαβε τα Ιόνια νησιά και τις επαρχίες της Santa Maura, Κεφαλονιάς, Ζακύνθου, Άρτας και Αιτωλίας με το πρόσχημα ότι ο Leonardo ο Γ' Tocco είχε παραλείψει να πληρώσει το φόρο υποτελείας 500 δουκάτων το χρόνο. Παρόλο που τα 500 δουκάτα ήταν πολύ ευτελές ποσό, η πραγματική αιτία ήταν να έχουν οι Οθωμανοί ναυτικές βάσεις για τη σχεδιαζόμενη επίθεση στην Ιταλία. Η Βενετία έστειλε γαλέρες για να παραλάβουν τους υπηκόους της από τα νησιά. Ο Leonardo ξέφυγε και άφησε την Κεφαλονιά να δηωθεί και να καεί. Ο Αχμέτ πήρε 10.000 ψυχές απ' την Κεφαλονιά, που ήταν τόσοι πολλοί, ώστε η τιμή στο σκλαβοπάζαρο έπεσε στα 30 *soldi* το κεφάλι. Το Νοέμβριο ο Αχμέτ νίκησε διάφορα πλοία από το βενετσιάνικο στόλο και οι αιχμαλωτισθέντες κωπηλάτες κόστιζαν 40 *soldi* ο καθένας (4 *soldi* = 1 δουκάτο) και οι άνδρες κόστιζαν 10 δουκάτα.

Το Ναύπλιο απειλείται

Ο Μίνιο δεν ήταν πολύ ευμενής για σχέσεις με τους Οθωμανούς. Όταν έφτασε στο Ναύπλιο το Νοέμβριο με έκπληξη βρήκε ότι Τούρκοι από το Άργος έμπαιναν ελεύθερα στην πόλη με τα όπλα τους μαζί με Αλβανούς. Με την απειλή κανενός επεισοδίου τοποθέτησε έναν *contestabeli* και ορισμένους *fanti* στην πύλη, οι οποίοι μάζευαν τα όπλα τους όσο βρίσκονταν στην πόλη. Τον Ιανουάριο του 1479 έμαθε ότι έπρεπε να περιμένει την άφιξη ενός εμίν, που θα καθόριζε τα

όρια. Αν διαβάσουμε το φερμάνι της ειρήνης, τα όρια θα έπρεπε να είναι μία απλή διαδικασία, αλλά ήταν τόσο περίπλοκη, που χρειάστηκε ενάμιση χρόνος να τα καθορίσουν για πρώτη φορά και άλλος ένας πλήρης χρόνος για το δεύτερο καθορισμό. Οι *dispacci* δίνουν μια εκ των έσω εικόνα λεπτομερειών και προσωπικοτήτων σε τέσσερις διαφορετικές διαπραγματεύσεις καθορισμού με το Ναύπλιο και δεδομένης της αφέλειας με την οποία γράφει ο Minio, οι *dispacci* δείχνουν την εξέλιξή του ως διαπραγματευτή και την ικανότητά του να κάνει φίλους και να αναπτύσσει εμπιστοσύνη.

Στην άφιξή του ο Minio βρήκε τις υποθέσεις του Μοριά σε ησυχία. Το πρώτο επεισόδιο ήταν μέσα Ιανουαρίου. Ο Σουλεϊμάν μπέης «μπασά Εουνούκο Φλαμπουράρο» του Μοριά έστειλε ένα γράμμα εκ μέρους του σουλτάνου να καταλάβει τα φέουδα στο Θερμήσι (που ανήκαν στον Καθολικό Επίσκοπο), στο Καστρί (που ανήκαν στον Σερ Φραντσέσκο Αλμπέρτο), τις Αλυκές και τις συνοδευόμενες ελληνικές και αλβανικές οικογένειες σε βενετσιάνικη γη, γιατί είχαν ξεφύγει από τον έλεγχο των Οθωμανών. Ο Minio έστειλε μια οπλισμένη φρουρά στο Θερμήσι, με εντολές στους χωρικούς να μουν μέσα στα τείχη, εντολή που εκτέλεσαν οι δουλοπάροικοι, αλλά όχι οι Αλβανοί. Ο Σουλεϊμάν μπέης περιερχόταν μέρα και νύχτα με 200 ιππείς από την Glarenza. Ο Σουλεϊμάν απήγαγε έξι ανθρώπους απ' το Θερμήσι και οκτώ απ' το Καστρί, αλλά και σε μία κατούνα έπιασε 100 Αλβανούς και τα κοπάδια τους. Ο Minio έστειλε τον Σερ Φραντσέσκο ντε Νασίν με 12 ιππείς και γραπτές συστάσεις προς τον Σουλεϊμάν για να παραπονεθεί για την εισβολή, ο οποίος απάντησε ότι είχε εντολές να κάνει ό,τι έκανε.

Ο Minio έγραψε στον Εμίν Χαλίλ μπέη, που βρισκόταν τότε στη Θήβα, διαμαρτυρόμενος για την επίθεση. Ο Χαλίλ μπέης έφτασε στο Άργος στις 7 Φεβρουαρίου και ζήτησε από τον Minio να τον συναντήσει για να επιβλέψουν τον διακανονισμό των ορίων. Πιστεύοντας ότι δεν έπρεπε να αφήσει την αποικία χωρίς κυβερνήτη και πιθανώς εξαιρετικά ανήσυχος, ο Minio έστειλε και πάλι τον Νασίν να τον εκπροσωπήσει, πράγμα που δεν εκτιμήθηκε καθόλου και πρόσβαλλε τον Σουλεϊμάν μπέη, ενώ ο Εμίν αρνήθηκε να μιλήσει με οποιονδήποτε εκτός απ' τον Minio. Έτσι, αποφάσισε να πάει προσωπικά, μαζεύοντας όσο περισσότερους

stratioti μπορούσε να βρει εκτός πόλεως και Έλληνες και πήρε μαζί του τα έγγραφα που αφορούσαν τα όρια, που βρίσκονταν στην κατοχή του, καθώς και προύχοντες και καλά πληροφορημένους πολίτες, τους οποίους προετοίμασε πρώτα.

Η συνοδεία του Minio ήταν περίπου 500 άνδρες, έφιπποι και πεζοί, καθώς και τον Μισέρ Ιερώνυμο Λυόν, τον Cancellier του, τους προύχοντες και τον τουρσιμάν (διερμηνέα), που του είχαν στείλει προς τούτο, ενώ ο Εμίν και ο Σουλεϊμάν μπέης είχαν μόνο 100 ιππείς. Ο Minio έκανε μια επίσημη δήλωση, που αναφερόταν πλειστάκις στη συνθήκη ειρήνης, στους μάρτυρές του και στα έγγραφά του. Ο πληθυσμός της Αργολίδας ήταν σε γνώση των προηγούμενων συμφωνιών. Ένα χρονικό της αγοράς του Ναυπλίου ανέφερε «το 1394 ο δεσπότης το Μορέα συμφώνησε με τον κυβερνήτη μας και ο δεσπότης έδωσε στον κυβερνήτη μας το Άργος και το Θερμήσι και ο κυβερνήτης μας έδωσε στο δεσπότη τα Μέγαρα και τον πύργο του Μυλοποτάμου». Ο Εμίν φαίνεται ότι δεν συμμετείχε πολύ στις διαπραγματεύσεις, αφήνοντας τον Minio και τον Σουλεϊμάν μπέη να επιμείνουν ο καθένας στη θέση του. Συμφώνησαν πάντως ότι έπρεπε τα όρια να γυρίσουν στην προτέρα κατάσταση υπό τον δεσπότη και ο Σουλεϊμάν ζήτησε ότι είχε κερδίσει ως τιμάριο το Θερμήσι και το Καστρί, ότι είχε ήδη συλλέξει φόρους και ότι το όριο ήταν η γέφυρα, πέρα από την οποία οι Ναυπλιώτες δεν μπορούσαν να παν να κόψουν χορτάρι και ξύλα. Τους απείλησαν δε ότι αν οι stratioti έμπαιναν στη γη των Οθωμανών προς τούτο, θα τους έκοβαν κομμάτια. Ο καθένας επέμενε στη θέση του και οι Οθωμανοί έδειξαν ένα γράμμα από τον Μωάμεθ με εντολές του, γραμμένο στα τουρκικά, που δεν θέλησαν να δώσουν στο Minio ώστε να το μεταφράσει. Ο μεταφραστής του Εμίν επανέλαβε τα περιεχόμενα του γράμματος στα λατινικά. Ο Minio απάντησε ότι σύμφωνα με τα έγγραφά του καταρχήν συμφωνούσαν, αλλά το τιμάριο δεν περιλαμβανόταν. Φαίνεται ότι κρατούσε ένα αντίγραφο του γράμματος του Μωάμεθ προς τον δόγη Μοντσενίγο, που παρουσίαζε τον Χαλίλ μπέη δύο μήνες νωρίτερα. Οι αυστηροί όροι του Εμίν ήταν αντίθετοι με την στάση που εξέφραζαν τα διάφορα έγγραφα της συνθήκης ειρήνης. Αυτή η επανάληψη των επιχειρημάτων κράτησε για πολύ. Στις εκθέσεις του προς τη Signoria ο Minio

διαμαρτυρήθηκε ότι δεν μπόρεσε να βρει συμφωνία με αυτούς τους αλαζονικούς ανθρώπους, απίστευτους, τελείως παράλογους και «τους υποψιάζομαι ότι θέλουν να κατακτήσουν και άλλα τμήματα δικά μας». Επισυνάπτει τα έξοδά του, περίπου 26 δούκατα, για κριθαρόψωμο, μέλι, γλυκά, ζάχαρη, κεριά κ.α. Ο Σουλεϊμάν μπέης δέχτηκε όλα όσα του πρόσφεραν, αλλά ο Χαλίλ μπέης μου φάνηκε ότι ήταν τελείως διαφορετικός άνθρωπος με οποιονδήποτε τρόπο. Ο Σουλεϊμάν μιλούσε στον Minio μέσω του βοηθού του ή πρωτόγερου, ένα ταπεινό άτομο, Ιταλό από γέννηση, αλλά σκλαβωμένο από παιδί, που φαινόταν φιλικός προς τη Βενετία. Ο Minio αναφέρει αυτό το διάλογο:

- Πρωτόγερος: Οι στρατιώτες σας οι Αλβανοί είναι άνθρωποι εσχάτης υποστάθμης. Γιατί δεν τους διώχνετε;

- Minio: Είναι αλήθεια ότι υπάρχουν πολλοί παλιάνθρωποι μεταξύ των Αλβανών, αλλά όλοι όσοι βρίσκονται μαζί μας τώρα είναι εξαιρετικοί.

- Πρωτόγερος: Αν ξεφορτωνόσαστε τους Αλβανούς από την επικράτειά σας, δεν θα είχαμε διαφορές.

Η διαπραγμάτευση έληξε τελικά με υπογραφείσα δήλωση από τον Σουλεϊμάν και τον Χαλίλ, που υπόσχονταν να μην κάνουν άλλες επιδρομές στην επικράτεια για δύο μήνες, που θα επέτρεπε στον Minio να πάρει μια απάντηση απ' τη Signoria. Ο Minio έστειλε ένα grippo στην Κωνσταντινούπολη με μήνυμα για τον βαίλο, ώστε να κάνει διάβημα προς τον σουλτάνο για τις επιδρομές. Στο μεταξύ ο Φλαμπουράρης (Οθωμανός κυβερνήτης του Μοριά με μία ουρά ή Σατζάκ μπέης του Σατζακίου) προχώρησε προς τη Μονεμβασία και την Κορώνη επαναλαμβάνοντας την τακτική του και στα δύο μέρη. Ακόμα χειρότερα, ο Minio έμαθε ότι είχε απαγορεύσει στους κατοίκους των εδαφών γύρω απ' το Ναύπλιο να διευκολύνουν μεταφορά ή πώληση τροφίμων και δημητριακών στο Ναύπλιο δια ξηράς ή δια θαλάσσης. Η πόλη βρισκόταν λοιπόν σε πολιορκία, όπως δεν είχε ποτέ υποστεί, ακόμα και κατά τη διάρκεια του πολέμου. Ο Σουλεϊμάν είχε κατακτήσει τα 2/3 της γης του Ναυπλίου, που καλλιεργείτο ήδη από τους στρατιώτες και όταν ερχόταν ο θερισμός, θα συνέβαιναν μεγάλα επεισόδια και σκάνδαλα μεταξύ των Τούρκων και των στρατιωτών. Για το ίδιο θέμα

διαμαρτυρήθηκαν και οι στρατιώτες και αν ο Minio δεν τους προστάτευε, θα πήγαιναν αλλού να επιζήσουν.

Τρία προβλήματα του Ναυπλίου βρίσκονταν υπό συζήτηση στην Κωνσταντινούπολη μεταξύ του Βαΐλου και της Πύλης με αίτημα του Minio: τα όρια της επικράτειας, οι καλλιεργούμενες γαίες των στρατιωτών και οι επιθέσεις των πειρατών. Στις 15 Απριλίου ο Minio έλαβε ένα γράμμα απ' το Βάιλο, καθώς και μια προσωπική απάντηση απ' τον σουλτάνο. Διαβίβασε αυτά τα γράμματα στη Signoria και η έκθεση δεν δίνει πληροφορία για τα περιεχόμενά τους, αλλά πάνω από τη σημασία των ορίων ήταν η πληροφορία του Βαΐλου ότι ο οθωμανικός στόλος ετοιμαζόταν να πλεύσει δυτικά. Ο Minio βρισκόταν μόνος του έτσι, αν του επιτίθεντο, χωρίς βοήθεια από τη Βενετία. Τον Μάρτιο η Γερουσία πληροφόρησε τον capitano generale Vettore Soranzo ότι σε περίπτωση οθωμανικής επίθεσης στο βασίλειο της Νάπολης ο ίδιος στόλος έπρεπε να πάει να προστατεύσει την Κέρκυρα. Τα θέματα οριοθέτησης αφέθηκαν στην άκρη προς το παρόν.

Δύο βδομάδες αργότερα, στις 4 Μαΐου, ο Minio ανέφερε ότι ο Φλαμπουράρης του Negroponte είχε εντολές να στρατολογήσει άνδρες στην επικράτειά του για να πάνε με τον στόλο την επόμενη νέα σελήνη. Μέρος του στόλου θα πήγαινε στη Ρόδο υπό τις εντολές ενός νέου Έλληνα, του Μαζέχ πασά. Ο υπόλοιπος στόλος θα πήγαινε στην Αυλώνα να προετοιμαστεί για την επίθεση στην Απουλία υπό τον Σατζάκ μπέη ή Φλαμπουράρη της Αυλώνας Αχμέτ Γκεντίκ πασά.

Στις 12 Μαΐου ορισμένοι Ναυπλιώτες έφτασαν από την Κωνσταντινούπολη με άλλο γράμμα από το Βάιλο, που έλεγε ότι περίπου 300 πλοία μαζεύονταν στην Καλλίπολη. Οι Ναυπλιώτες είχαν δει μόνο 120 να αφήνουν την Κωνσταντινούπολη και άλλα 20 ήταν σε προετοιμασία, με πολλά πυρομαχικά και μια πολύ μεγάλη βομπάρδα (bombarde grossissime) για τη Ρόδο, ενώ 20 γαλέρες και 20 parendarie είχαν σταλεί στην Αυλώνα. Ο Minio διαβεβαίωσε τη Signoria ότι όλοι στο Ναύπλιο ήταν εύψυχοι, σε εγρήγορση και προετοιμασμένοι.

Ο Minio έλαβε ένα δεύτερο γράμμα απ' τον σουλτάνο. Τον Μάρτιο ο Μωάμεθ είχε γράψει στην *pronvedura* τους *Pronveditori* του Ναυπλίου και της Μονεμβασίας ένα μπερδεμένο γράμμα για τους δύο *Pronveditori* γενικώς και για κανέναν ονομαστικώς. Στο γράμμα ο Μωάμεθ περίπου δεχόταν ότι το Θερμήσι και το Καστρί ήταν βενετσιάνικα, αλλά ζητούσε την καταστροφή τους. Ο Μωάμεθ δεν είχε μεγάλη διάθεση να επιμείνει σ' αυτό το αίτημα και σ' ένα γράμμα προς τη Βενετία στις 24 Απριλίου 1480 αναγνώρισε την κτήση των Βενετών στο «*amberto e thermis*» και δεν επανέλαβε το αίτημά του για καταστροφή τους. Επίσης έγραψε ότι ο Minio έστειλε τον Σερ Zorzi Dalonda στο Φλαμπουράρη να του ζητήσει να μην κάνει τίποτα στην επικράτεια μέχρις ότου διευθετηθούν επισήμως οι διαφορές και με την πρόταση ο φόρος, η δεκάτη, που είχε συλλέξει, να αποθηκευτεί σε μια βενετσιάνικη αποθήκη μέχρις ότου λυθεί η διαφορά. Ο Σερ Zorzi επέστρεψε και είπε ότι είχε συναντήσει τον Σουλεϊμάν μπέη και τον νέο Βενετσιάνο πρέσβη καθοδόν προς την Κωνσταντινούπολη, τον Nicolo Cocco, ο οποίος σταμάτησε στο Ναύπλιο για μερικές ώρες, αρκετές ώστε ο Minio να του δώσει όλες τις πληροφορίες για τα όρια του Ναυπλίου και τα κάστρα κι έφυγε το ίδιο βράδυ. Όσο οι Οθωμανοί προετοιμάζονταν, στο Ναύπλιο έγινε νέα επιθεώρηση με 500 άνδρες και γυμνάσια στην ύπαιθρο, όπου οι Τούρκοι του Άργους μπορούσαν να τους δουν. Γνωρίζοντας ότι ο στόλος πλησίαζε τη χώρα μας, υπήρχαν πολλοί εθελοντές για να χτίσουν ένα τείχος της ξηράς και να ενισχύουν τα άλλα. Ο Minio διένειμε όπλα στους στρατιώτες, στους πολίτες, το λαό και τους *stratioti*.

Όμως ο οθωμανικός στόλος αγνόησε την Ελλάδα. Τμήμα του έμεινε στη Μεσόγειο και επιτέθηκε στη Ρόδο στις 23 Μαΐου, όπου σημειώθηκαν σφοδρές μάχες κατά θάλασσα και ξηρά. Στις 28 Ιουλίου ένα τμήμα από τουλάχιστον 70 πλοία, 15.000 άνδρες και 400 άλογα αποβίβαστηκαν στο Otranto, πολιορκήσαν την πόλη, η οποία έπεσε στις 11 Αυγούστου και υπέστη τρομακτικές βιαιότητες.

Zuam Dario

Τον Ιούλιο ο Minio είχε μια σχεδόν μοιραία κρίση μαλάριας. Δεν είχε ακόμα συνέλθει όταν έφτασαν προσκεκλημένοι από την Κωνσταντινούπολη. Συγκεκριμένα με τη γαλέρα του Cocco την Αυτού Εξοχότητα τον Σινάν μπέη, Πρωτόγερου της Ελλάδος, που εστάλη απ' τον σουλτάνο να καθορίσει τα όρια της επικράτειας της Signoria και μαζί του ήρθε ο Σερ Zuam Dario. Ο Σινάν μπέη είπε του Minio ότι η Σερ Zuam Dario έχαιρε μεγάλης εκτίμησης από τον σουλτάνο και ότι ο ίδιος, δηλαδή ο Σινάν, βρισκόταν υπό τον Μπεϊλάρ μπέη, άρχοντα της Ελλάδος και πάνω από όλους τους Φλαμπουράρηδες. Λέει ο Minio: «Φαίνεται ότι είναι μετριόφρων άνθρωπος και θετικά διακείμενος προς τις υποθέσεις της Signoria». Τον δέχτηκε με τιμές και τον αγκάλιασε. Πλήρωσε ένα σπίτι για εκείνον και τους υπηρέτες του, όσο καλό γινόταν, δεδομένης της κατάστασης του τόπου. Επίσης, ένα γειτονικό σπίτι για τον Zuam Dario και τη συνοδεία του. Ο Σινάν μπέη έστειλε να φωνάξουν αμέσως τον Φλαμπουράρη κι έναν καδή: οι εργασίες των ορίων θα άρχιζαν μόλις έφταναν. Ο Minio είχε την πρόθεση να κάνει στον Σινάν ένα δώρο, από 30 έως 40 δουκάτα, που θα χρεωνόταν στην camera του Ναυπλίου. Οι πολίτες μπορούσαν να πληρώσουν $\frac{1}{4}$, αλλά ήταν φτωχοί και για την επίτευξη είχαν ήδη πληρώσει περίπου 100 δουκάτα. Ο Minio συζήτησε το δώρο με τον Dario και συμφώνησαν ότι αν έδιναν δώρο στον Σινάν, έπρεπε επίσης να δώσουν και στους Φλαμπουράρη και καδή. Τα δώρα έγιναν και οι δύο Βενετσιάνοι θεώρησαν αργότερα ότι έκαναν καλή εντύπωση. Υπήρξαν δύο μέρες διαπραγματεύσεων γύρω από την ημερησία διάταξη. Προς συζήτησιν ήταν τα κάστρα στο Θερμήσι, το Καστρί και το Τσίβιτο και οι Αλυκές. Η θέση του Minio ήταν ότι τούτα ανήκαν στη Βενετία από το 1394, ενώ ο Σουλεϊμάν και ο Σινάν μπέης, καθώς και οι καδήδες της Καρύταινας, Καλαβρύτων και Άργους έλεγαν ότι το Θερμήσι και το Καστρί περιλαμβάνοντο στο κτηματολόγιο του Μωάμεθ στο Μοριά. Ο Minio ισχυριζόταν ότι ο σουλτάνος δεν ήξερε ότι το να περιλάβουν τα κάστρα ήταν λάθος και μπορούσε να το αποδείξει. Μπορούσε να μιλάει για ώρες για τα έγγραφά του, τους μάρτυρες και την πρόθεση του φερμανιού. Μόνο στο τέλος της δεύτερης μέρας ο Φλαμπουράρης «cun

grandissima fatiqua et difficultá» υποχώρησε και δέχτηκε ν' ακούσει ορισμένους μάρτυρες.

Ο Έλλην επίσκοπος, οι Λατίνοι ιερείς και οι πολίτες του Ναυπλίου είχαν διαλέξει τους πιο παλιούς και έξυπνους κατοίκους ως μάρτυρες. Ο επίσκοπος τους όρκισε στο Ευαγγέλιο κι έκαναν την κατάθεσή τους. Οι καταθέσεις τους γράφτηκαν στα ελληνικά από τον cancellier του Minio και από τον scrivan του πασά, οι οποίοι συνέκριναν τις εκδοχές τους «*de verbo ad verbo*». Στο σημείο αυτό οι Οθωμανοί συμφώνησαν ότι τα εδάφη ανήκαν στη Signoria, επειδή όμως περιλαμβάνονταν στο κτηματολόγιο του Μωάμεθ, το θέμα θα διαβιβαζόταν προς συμφωνία.

Το επόμενο θέμα ήταν ο χωρισμός της *campania* (κάμπου) μεταξύ Ναυπλίου και Άργους. Ο Minio και ο Dario ζήτησαν αυτή η γη να αντιμετωπιστεί ως ενιαία, αφού το Ναύπλιο είχε περίπου 20.000 ψυχές και το Άργος μόνο 20 νοικοκυριά. Οι Οθωμανοί συμφώνησαν ότι το Ναύπλιο έπρεπε να έχει αρκετή γη για τις ανάγκες του, αλλά δεν πίστευαν ότι οι Αλβανοί έπρεπε να περιληφθούν στην καταμέτρηση του πληθυσμού. Ήταν «άνθρωποι από τη δική τους γη, ξένοι στο Ναύπλιο» (*homeni de suo paese, forestieri da Anapoli*). Μετά από κάποια συζήτηση συμφώνησαν ότι οι γηραιότεροι, δικοί τους και δικοί μας, θα ορκίζονταν μαζί και θα μαρτυρούσαν επί του θέματος. Αφού άκουσαν οι Οθωμανοί τους γηραιότερους του Άργους και κατάλαβαν ότι υποστήριζαν όσα έλεγαν ο Minio και οι Ναυπλιώτες, δεν θέλησαν να ακούσουν τους άλλους μάρτυρες του Minio προτάσσοντας ένα νομικό σημείο, ότι δηλαδή στο δικό τους νόμο δεν επιτρεπόταν οι μάρτυρες των δύο πλευρών να ακουστούν. Μετά από άλλη συζήτηση αποφασίστηκε οι γηραιότεροι να βγουν στην ύπαιθρο και να δείξουν πού θα έπρεπε να βρίσκονται τα όρια. Ο cancellier και ο scrivan συνέκριναν τις σημειώσεις τους.

Έτσι λοιπόν βγήκαν να εξετάσουν την επικράτεια. Ένας μικρός στρατός από άνδρες κάτω απ' τον αυγουσιτιάτικο ήλιο τους ακολουθούσε. Ο Minio μόλις είχε σηκωθεί απ' το κρεβάτι της αρρώστιας, ο παχύς μακρυμάλλης Zuam Dario, ο Σουλεϊμάν και ο Σινάν μπέης, οι τρεις καδήδες, μέλη του επιτελείου, γηραιότεροι και μάρτυρες, *stratioti*, ενδιαφερόμενοι πολίτες, ο επίσκοπος και οι συνοδοί του,

ο *sopracomito* της γαλέρας και η συνοδεία του, καθώς και ένα σωρό υλικό, σκηνές, έγγραφα, καράφες νερού, εφόδια και παραπανίσια άλογα μεταφέροντο από τον ένα τόπο στον άλλο. Τούτο διήρκεσε 10 μέρες καβάλα από την αυγή μέχρι το ηλιοβασίλεμα κάτω απ' τον καυτερό ήλιο. Οι γηραιότεροι άρχισαν από την Torre Bianca στην ακτή, απέναντι από τον κόλπο στο Κιβέρι, διέσχισαν τον ποταμό μας και πήγαν σ' ένα μέρος που λεγόταν Aito. Από 'κει ίππευσαν μέσα απ' τα βουνά ως το πηγάδι της Thura, πηγάδια που συμφωνούσαν όλοι ότι ανήκαν στο Ναύπλιο. Μετά από την La Thura ίππευσαν ανατολικά στους λόφους, όπου υπήρχε μια κατούνα, που οι Οθωμανοί έλεγαν ότι βρισκόταν στο κτηματολόγιο του Μωάμεθ. Δεν υπήρχε κανένας στην κατούνα όταν έφτασαν. Οι διαπραγματευτές λογομάχησαν για το πού ανήκαν οι Αλβανοί.

Ο Minio είχε έγγραφα, που απεδείκνυαν ότι ήταν Αλβανοί του Ναυπλίου, ότι είχαν έρθει στο Ναύπλιο όταν ο Μωάμεθ έφτασε στο Μοριά και ότι επέστρεψαν κατόπιν στην κατούνα. Ήταν καλλιεργητές και είχαν πληρώσει το *saboro* στο Ναύπλιο και τη δεκάτη στους Οθωμανούς για περισσότερη ασφάλεια, ενώ οι Οθωμανοί θεωρούσαν την πληρωμή του φόρου ότι ανήκαν στη δικαιοδοσία τους. Παρά τα έγγραφα του Minio οι Οθωμανοί επέμειναν στη λαθεμένη γνώμη και ξεροκεφαλιά τους και τελικά συμφώνησαν ότι οι Οθωμανοί θα έπαιρναν ένα μέρος της γης που ανήκε στην κατούνα, αλλά όχι πολλή. Κάτω στον κάμπο οι Οθωμανοί και οι Ναυπιώτες στρατοπέδευαν ξεχωριστά, ενώ κάποιος σχεδίασε ένα χάρτη της υπαίθρου. Κατόπιν συνέχισαν προς το νότο ξεπερνώντας το δρόμο προς το Ναύπλιο, ανάμεσα σε χαμηλούς λόφους και ποτιστικά προς το Βιβάρι, στην άκρη του μικρού όρμου του Δρέπανου. Πιο πέρα υπήρχε η Κάντια και κατόπιν τα Ίρια με βοσκοτόπια. Οι Οθωμανοί είχαν απαιτήσει σ' αυτήν Κάντια και στα Ίρια, καθώς και σ' ένα μοναστήρι, που λεγόταν Άγιος Θεοδόσης, ενώ ο Minio δεν μπορούσε να συμφωνήσει με αυτό, γιατί οι Ναυπιώτες είχαν μεγάλη αφοσίωση στον «θαυματουργό» Άγιο Θεοδόση και τα Ίρια ήταν ο κύριος βοσκοτόπος για τους *stratoti*. Ξαναέβγαλε τα έγγραφά του. Οι Οθωμανοί παρουσίασαν δύο απατεώνες με μαρτυρίες υπέρ αυτών. Ο Minio επέμεινε με τα έγγραφα και τους μάρτυρές του. Στο τέλος ο Σινάν μπέη έλυσε το αδιέξοδο λέγοντας ότι παρά το ότι δεν είχε εντολές για τα μέρη αυτά, θα

πρότεινε στον Μωάμεθ να παραμείνουν υπό βενετσιάνικη κυριαρχία. Παρόλο το ότι κέρδιζε, ο Minio επέμεινε να ακουστούν οι μάρτυρές του. Ο Σουλεϊμάν και οι καδήδες αρνήθηκαν και χωρίστηκαν έχοντας διαφωνήσει. Ήταν πλέον σούρουπο και τα κουνούπια τους κατέτρωγαν. Ο Minio γύρισε στο Ναύπλιο με τους δικούς του, ενώ ο Zuam Dario ίππευσε για άλλη μια ώρα παραπάνω προς το Άργος με τον Σινάν μπέη.

Το άλλο πρωί ο Dario έστειλε μια πρόταση βασισμένη στη συνομιλία του με τον Σινάν μπέη. Η βενετσιάνικη επικράτεια θα εκτεινόταν μέχρι την άκρη του κόλπου του Δρεπάνου και θα περιλάμβανε την εκκλησία και το μοναστήρι του Αγίου Θεοδόση με έναν δρόμο προς το Θερμήσι και το Καστρί. Κι εδώ οι Οθωμανοί είχαν πλέον δεχτεί ότι αυτά ανήκαν στους Βενετσιάνους. Ο Minio κάλεσε τους πολίτες του Ναυπλίου και τους έδειξε την πρόταση. Εννέα μέρες μετά από αυτά αισθάνθηκαν πίεση να βρουν μια λύση. Συζήτησαν την πρόταση κι ετοίμασαν μια τροποποίηση, που έστειλαν στο Άργος. Δέχτηκαν την πρόταση του Zuam Dario και του Σινάν μπέη, αλλά υπογράμμισαν ότι το θέμα της Κάντιας και των Ιριών έπρεπε να μείνει ανοικτό προς συζήτηση. Τους απάντησαν ότι οι Οθωμανοί ήθελαν να στείλουν έναν καδή στα Ίρια για να επιθεωρήσει το έδαφος. Έξι πολίτες απ' το Ναύπλιο ίππευσαν μαζί με τον καδή και τους δικούς του να επιθεωρήσουν τους βοσκοτόπους και επέστρεψαν με την πρόταση να γίνει δεκτή εκείνη του Ναυπλίου. Το επόμενο πρωί η αντιπροσωπεία του Ναυπλίου ίππευσε προς το Άργος, στην κατοικία του Φλαμπουράρη, όπου όλοι επίσημα δέχτηκαν τα όρια, όπως καθορίζονταν από την πρόταση του Ναυπλίου. Δύο αντίγραφα της συμφωνίας γράφτηκαν στα ελληνικά, ένα από τον cancellier και το άλλο απ' τον scrivani. Οι τρεις καδήδες υπέγραψαν ένα αντίγραφο ως μάρτυρες εκ μέρους του Σινάν και του Σουλεϊμάν μπέη κι εκείνο το αντίγραφο δόθηκε στον Zuam Dario για τη Βενετία. Ο Minio υπέγραψε το αντίγραφο που έκανε ο cancellier του και το έδωσε στον Σινάν μπέη για τον σουλτάνο, αλλά ξαναπροσπάθησε να ακούσει ο Σινάν τους μάρτυρές τους. Ο Σινάν διαβεβαίωσε τον Minio ότι θα συνιστούσε στον σουλτάνο η Κάντια και τα Ίρια να επιστραφούν στο Ναύπλιο και ότι δε θα υπήρχαν άλλες αναταραχές από τον Σουλεϊμάν. Όπως γράφει ο Minio, παρόλο το ότι μόλις είχε σηκωθεί από το κρεβάτι, όλοι οι κάτοικοι και οι λαός, καθώς και οι

stratioti, παρέμειναν ευχαριστημένοι και ικανοποιημένοι, γιατί είχαν αρκετή γη, βοσκοτόπια και νερό για τα άλογα και άλλα ζώα τους. Όλοι είχαν δει τον Minio να υπερασπίζεται τα δικαιώματά τους μπροστά στον σουλτάνο. Ο Zuam Dario και ο Σινάν μπέη άφησαν το Ναύπλιο και πήγαν στη Μονεμβασία με τη γαλέρα. Οι διαπραγματεύσεις εκεί πρέπει να έγιναν ήσυχα, γιατί βρέθηκαν στην Κορώνη στις 10 Σεπτεμβρίου. Στην Κορώνη οι διαπραγματεύσεις άρχισαν στις 13 Σεπτεμβρίου μέχρι τις 20 και μέχρι να γίνουν κι εκείνες της Μεθώνης είχαν φτάσει στον Οκτώβριο.

Ο Minio έγραψε αναφορές για τη Signoria, για τον Nicolo Cocco στην Κωνσταντινούπολη και για τους rettori στη Μεθώνη και την Κορώνη. Ο Minio έδωσε μια ενδιαφέρουσα εικόνα του νωχελικού ύφους διαπραγματεύσεων του Dario. Το γεγονός ότι ο Σινάν μπέη είχε περάσει μια βδομάδα στο Ναύπλιο πριν να φτάσουν ο Φλαμπουράρης και οι καδήδες, αποδείχτηκε πλεονέκτημα για τον Minio. Ζήτησε από τη Signoria να του φερθούν με τιμές και να του στείλουν κάποιο δώρο, διότι είχε την εκτίμηση του σουλτάνου. Και στις αναφορές του Zuam Dario φάνηκε ότι τα δώρα έπιασαν τόπο. Σε απαντήσεις της η Signoria εξέφρασε την ικανοποίησή της για τις διαπραγματεύσεις αυτές. Έτσι, η συνθήκη ειρήνης τέθηκε εν ισχύ στην πραγματικότητα στο Ναύπλιο δύο χρόνια μετά από την ανακοίνωσή της. Όμως σε έξι μήνες το θέμα ξανάρχισε.

Αντίσταση, εξέγερση και θάνατος

Οι επόμενοι μήνες πέρασαν ειρηνικά, χωρίς καθόλου εκθέσεις από τα μέσα Σεπτεμβρίου ως το Δεκέμβριο του 1480 όταν ήρθε ο Pronveditor του Στόλου και πραγματοποίησε την καταστροφική επιθεώρηση εξαγριώνοντας τους στρατιώτες. Στις 12 Δεκεμβρίου ο Θεόδωρος Μπούα, capo di capi στο Ναύπλιο, ηγήθηκε 30 εφίππων και άλλων τόσων πεζών σε μια ανεξάρτητη κήρυξη πολέμου προς τους Οθωμανούς, που άρχισε με μια επιδρομή στο Άργος. Σκότωσαν τρεις γενίτσαρους, που εργάζονταν στα χωράφια και κατόπιν βάδισαν προς τα νότια να ενωθούν με τον Κλαδά, του οποίου η εξέγερση συνεχιζόταν για δυο μήνες τότε.

Ο Minio περίμενε έναν νέο Φλαμπουράρη, τον Αχμέτ πασά, ο οποίος θα ηγείτο μιας ομάδας γενιτσάρων κι ενός στρατού, με στόχο την εξόντωση της εξέγερσης του Κλαδά. Στις 12 Φεβρουαρίου ο Minio έγραψε ότι ο Αχμέτ είχε φτάσει στην Κόρινθο με 200 ιππείς και περίμενε άλλους 2.000. Ο Αχμέτ έφτασε στο Άργος στις 14 κι έστειλε αμέσως τον βοϊβόδα του με συνοδεία 15 αλόγων στέλνοντας μήνυμα προς τον Minio για να τον καθησυχάσει. «Ανέφερε ότι ήθελε να με αντιμετωπίσει ως αδελφό του και να ζήσει ως γείτονας με φιλία και αγάπη».

Ο Minio του απάντησε με θέρμη και φιλία, λέγοντας ότι ήθελε να ζήσει σε καλή γειτονία με τον νέο Φλαμπουράρη, με τις καλύτερες σχέσεις. Ο βοϊβόδας δέχτηκε αυτή τη δήλωση ευμενώς και ο Minio του έδωσε έξι πήχεις μπλε υφάσματος για ρόμπα. Κατόπιν, ο βοϊβόδας παρουσίασε ένα δώρο του Φλαμπουράρη για τον Minio, μία κεντητή μεταξωτή σάρπα. Κατόπιν ο Minio έστειλε τον Σερ Francesco de Assin με το βοϊβόδα να επισκεφτεί τον Φλαμπουράρη. Ο Σερ Francesco είχε τον αντίστοιχο βαθμό με τον βοϊβόδα κι έγινε δεκτός από τον Φλαμπουράρη με θέρμη, ενώ επαναλήφθηκαν νέες διαβεβαιώσεις φιλίας και αδελφосύνης. Μαζί του ο Minio είχε στείλει και άλλα δώρα: φρέσκα ψάρια και διάφορες τροφές και ο Μισέρ Ιερώνυμος Λυών πλήρωσε για τρία ασημένια κύπελλα, που περιείχαν περίπου 25 ουγγιές ασήμι, τα οποία είχε αγοράσει από έναν άλλο Μισέρ Αντρέα. Ο Φλαμπουράρης επρόκειτο να πάει στη Μάνη για να αντιμετωπίσει την υπόθεση του Κλαδά, αλλά ήθελε να επισκεφτεί τον Minio προσωπικά όταν θα επέστρεφε. Ο βοϊβόδας παρουσίασε ένα γράμμα «scripto in latin» προς τη Signoria από τον σουλτάνο Μωάμεθ για το θέμα αυτό, το οποίο ο Minio εσώκλεισε στο *disraccio*. Και άλλα γράμματα ανταλλάγησαν με τη Βενετία για τη διατήρηση της ειρήνης με τους Οθωμανούς, αλλά ξαφνικά όλες αυτές οι επιτυχίες έσβησαν, διότι ο Μωάμεθ πέθανε. Ο Minio το έμαθε στις 11 το πρωί της 24^{ης} Μαΐου από τον Σερ Rinaldo Mezola, ο οποίος έφυγε από τη Θήβα στις 20 με μεγάλη βιάση. Ο Mezola το είχε μάθει μυστικά από τον γηραιότερο από τους δύο γιούς του καδή της Θήβας, ο οποίος είχε φύγει για την Κωνσταντινούπολη στις 11 του μηνός.

Οι δύο γιοι του καδή της Θήβας είχαν επισκεφτεί την Κωνσταντινούπολη με τον Battista Gritti, το Βενετσιάνο βάιλο και τους είχε πει πολλά απ' όσα ήξερε

για την εξέγερση των γενιτσάρων με το θάνατο του σουλτάνου, κατά την οποία σκότωσαν όσους Εβραίους, Χριστιανούς και Φράγκους βρήκαν στο δρόμο τους. Ο Gritti κατάφερε να σωθεί, καθώς και ο Nicolo Cocco κι επίσης δύο από τις μεγάλες εμπορικές γαλέρες στο λιμάνι, αφού δωροδόκησαν τους γενιτσάρους. Ο πρέσβης επίσης είπε ότι ο αγάς (διοικητής) των γενιτσάρων, ο οποίος ήταν πεθερός του γηραιότερου γιου του σουλτάνου, προσπάθησε να τον χρίσει σουλτάνο και οι γενίτσαροι αμέσως διάλεξαν τον άλλο, νεότερο γιο του σουλτάνου. Επίσης δύο Γενοβέζοι επίσημοι από τη Χίο περιέγραψαν τα γεγονότα. Ο Αχμέτ μπέη πληροφόρησε τον Minio για να διαβιβάσει στη Signoria ότι ο νέος σουλτάνος, Βαγιαζίτ ο Β΄, είχε δώσει εντολή να μην θιγεί η Βενετία και οι αποικίες της και ότι οι Ναυπλιώτες θα έπρεπε να αισθάνονται ασφαλείς βγαίνοντας από τα όρια για το θέρος. Οι επαναλαμβανόμενες επιθέσεις των οπαδών του Κλαδά δεν θα άγγιζαν τη φιλία μεταξύ των δύο κυβερνήσεων. Συνεπεία τούτου η Signoria συνεχάρη τον Minio για τούτο.

Ο Αχμέτ μπέη πήγε στην Κωνσταντινούπολη, ίσως για να συζητήσει την υπόθεση Κλαδά και άφησε έναν βοϊβόδα ως κυβερνήτη κατά την απουσία του. Ο Κλαδάς είχε δραπετεύσει από τη χώρα, ο Μπούα βρισκόταν στη φυλακή κι ένα μέρος από τις ομάδες είχε διαλυθεί, αλλά άλλες ομάδες ήταν δραστήριες στην Πελοπόννησο, επιτιθέμενοι και κλέβοντας τους Τούρκους και βρίσκοντας τροφή και καταφύγιο από κατούνες σε οθωμανικό έδαφος. Εν τη απουσία του, ο σούμπασης της Πελοποννήσου, Σινάν μπέη, με 150 ιππείς, εξέδραμε σε μια από τις κατούνες, όπου βρίσκονταν οπαδοί του Κλαδά και ο ίδιος και ορισμένοι δικοί του συνελήφθησαν αιχμάλωτοι.

Ο Minio φοβόταν ότι άνθρωποι από την κατούνα θα έρχονταν στο Ναύπλιο για ασφάλεια κι έδωσε εντολές να μην τους δώσουν τροφή ούτε καταφύγιο. Ο Μοριάς βρισκόταν σε αναστάτωση, το Ναύπλιο και πάλι υπό πολιορκία. Οι Τούρκοι δεν έφταναν στο Ναύπλιο να εμπορευτούν, φοβούμενοι τους ληστές και οι Ναυπλιώτες δεν μπορούσαν να ψαρέψουν ή να εμπορευθούν αλλού από φόβο των πειρατών. Ο Αχμέτ μπέης επέστρεψε στην Κόρινθο με 600 ιππείς από την Κωνσταντινούπολη. Θα έκανε μια νέα επιδρομή για να πάρει εκδίκηση για τις καταστροφές από τον Κλαδά και ήθελε να επισκεφτεί τον Minio.

Έγραψε λοιπόν στον Minio σε αυτή την κατεύθυνση και ο Minio, προβλέποντας, ζήτησε από τους ανθρώπους και τα ζώα να μουν στα τείχη κι έστειλε κατασκόπους.

Ο Minio έστειλε τον Σερ Zorzi Dalonga να επισκεφτεί τον Αχμέτ στο Μοριά και το Ναύπλιο, ο οποίος τον συνάντησε μεταξύ Κορίνθου και Άργους και του κανόνισε μια επίσημη συνάντηση με τον Minio. Στις 23 Ιανουαρίου ο Minio ήπνευσε ως το Καστελάτσο (αρχαία Τίρυνθα) με 500 ιππείς και 200 πεζούς, που περιλάμβαναν τους Ιταλούς και τους Έλληνες. Ο Φλαμπουράρης είχε 300 ιππείς με στολές. Έλαβαν θέσεις στέκοντας σε κάθε πλευρά του ορίου ο καθένας με τις αντιπροσωπείες του. Ο Αχμέτ μπέη είχε τον βοϊβόδα και πέντε άλλους επισήμους μαζί του, ενώ ο *sopracomito* Fernando Diedo ήταν μέλος της αντιπροσωπείας του Minio.

Τίποτα δεν ελέχθη περί συνθήκης ειρήνης και ορίων. Η συζήτηση που ακολούθησε αναφερόταν στη λύση της υπόθεσης Κλαδά. Ο Αχμέτ πήρε την πρωτοβουλία να παρασχεθεί πλήρης χάρη στους εξεγερμένους εκ μέρους και των Οθωμανών και της Signoria. Τούτη η χάρη θα αναλυθεί λεπτομερώς στο επόμενο κεφάλαιο, αλλά πρέπει εδώ να σημειώσουμε τη σχετική ελευθερία με την οποία ο Αχμέτ και ο Minio μπορούσαν να ενεργήσουν.

Επαναδιαπραγμάτευση υπό τον Βαγιαζίτ τον Β΄

Κάτω από τον οθωμανικό νόμο, όλες οι πράξεις ενός σουλτάνου ίσχυαν μόνο κατά το διάστημα της ζωής του κι έπρεπε να επικυρωθούν από τον διάδοχό του για να παραμείνουν σε ισχύ. Παρόλο το ότι ατέλειωτες συζητήσεις περί ορίων σε κάθε αποικία είχαν γίνει ήδη υπό τον Μωάμεθ, η ειρήνη έπρεπε να επαναβεβαιωθεί. Ο Βαγιαζίτ ανέστειλε τις επιθέσεις στη Ρόδο και την Απουλία. Έστειλε ένα διαλλακτικό φερμάνι στον Δόγη Mocenigo (με μια χρυσή, μπλε και πράσινη τούγκρα), δεχόμενος καταρχήν τα όρια που είχαν συμφωνηθεί και επαναλαμβάνοντας τη συνθήκη ειρήνης. Ως προς τις οριακές διαφορές, που έπρεπε ακόμα να τακτοποιηθούν, ο Βαγιαζίτ έγραψε:

«Ως προς τα όρια της Μεθώνης και του Ναυπλίου και του Ουλκουνέο, λέγω ότι τα συμφωνηθέντα όρια δεν αποκαταστάθηκαν και λόγω τούτου η αυθεντία μου στέλνει καλούς και έμπιστους Εμίν να επισκεφτούν όλα τα ως άνω μέρη με τους rettori σας, να τα δουν και να τα εξετάσουν και να διαπραγματευτούν τα θέματά σας με δικαιοσύνη και να επιστρέψουν σπίτι».

Ο Nicolo Cocco είχε αντικατασταθεί ως πρέσβης (orator) στην Κωνσταντινούπολη από τον Antonio Vitturi. Περίπου την ίδια εποχή που ο Βαγιαζίτ έγραψε στον Δόγη, ο Vitturi έγραψε στον Minio ότι ένας Εμίν (έμπιστος) θα ερχόταν να εξετάσει τα όρια. Ο Minio απάντησε ότι τα όρια είχαν οριστεί προηγουμένως και δεν έμεναν άλλες διαφορές παρά οι εκτάσεις Ιρίων και Κάντιας. Πρόσθεσε ότι επειδή και τα εδάφη αυτά βρίσκονται κοντά στα όρια υπάρχουν πάντοτε διαμάχες με τους Τούρκους και τους στρατιώτες και χρειάζεται να έχει στην κατοχή του τη συνθήκη ειρήνης, την οποία ζητά να του αποσταλεί.

Αυτό είναι χαρακτηριστικό του Minio, να διαθέτει δηλαδή όλα τα σχετικά έγγραφα. Όταν ο Εμίν έφτασε στην Κόρινθο, ο Minio έστειλε τον Σερ Zorzi Dalonga να τον καλωσορίσει. Ο Dalonga επέστρεψε λέγοντας ότι ο Εμίν του είχε δώσει μια «ανθρώπινη και γλυκιά απάντηση» και ζήτησε να συναντηθεί με τον Minio. Κατόπιν ο Εμίν έστειλε τον σύντροφό του «σκλάβο» του σουλτάνου να επισκεφτεί τον Minio και να του πει ότι ήταν ευμενής προς τις υποθέσεις τους. Ο Εμίν έφτασε στο Άργος στις 15 Μαρτίου. Ο Minio ίππευσε αμέσως με 200 στρατιώτες και 50 fanti, αλλά έμαθε ότι είχε συνεχίσει προς το Μούχλι. Τελικά συναντήθηκαν στο Κιβέρι και μετά από τις αρχικές τυπικότητες άρχισαν να συζητούν το συγκεκριμένο θέμα.

Ο Εμίν όφειλε να κάνει μια απογραφή του Μοριά και να καθορίσει τα όρια. Ο Minio του εξήγησε τις διαφορές τους και δεν μπόρεσε να αντισταθεί στο να παρατηρήσει ότι τα προβλήματα είχαν προκύψει από την «διεστραμμένη και κακόβουλη προσπάθεια του Σουλεϊμάν μπέη, του τέως Φλαμπουράρη-ευνούχου, ο οποίος είχε μεγάλο μίσος προς το μέρος αυτό». Ο Εμίν είχε εντολές από τον Βαγιαζίτ να κανονίσει τα όρια με γενναιοδωρία και είπε ότι δεν επρόκειτο να δημιουργηθούν άλλα προβλήματα από οποιονδήποτε Οθωμανό Φλαμπουράρη, επισήμους ή υπηκόους. Παρόλα αυτά ο Εμίν ήθελε να κάνει τον τελικό

διακανονισμό παρουσία του Φλαμπουράρη και θα πήγαινε να τον βρει και αφού κανόνιζαν τα όρια της Μεθώνης, θα επέστρεφαν, πράγμα που έκαναν. Ο Minio έστειλε ένα μήνυμα στη Μεθώνη, να τους προειδοποιήσει για το τί έπρεπε να περιμένουν και τί είδους άνθρωπος ήταν ο Εμίν.

Τούτος επέστρεψε τρεις βδομάδες αργότερα, στις 12 Απριλίου. Ο Minio έστειλε έναν πολίτη να τον υποδεχτεί και κατόπιν τον συνάντησε με 200 stratioti κι 100 πεζούς, πολλοί εκ των οποίων Έλληνες. Τώρα συναντήθηκαν στο Άργος και προστέθηκε και ο βοϊβόδας της Κορίνθου, αντιπροσωπεύοντας τον Φλαμπουράρη και τους κυρίους σουμπάσηδες του Μοριά. Ο Εμίν πρέπει να είχε υποστεί πιέσεις από τους άλλους επισήμους, διότι πέρασαν αρκετές μέρες διαπραγματευόμενοι. Ο Minio τώρα παραήταν ευαίσθητος και άρχισε να προβάλει απαιτήσεις και να αναφέρει όλες τις περασμένες προσβολές και αδικίες. Ο Εμίν είπε ότι ο προηγούμενος Εμίν είχε ήδη καθορίσει τα όρια και ο Minio είχε ήδη συμφωνήσει με τούτο. Ο Minio είπε ότι η συμφωνία ήταν «με επιφυλάξεις». Άρχισε να αναφέρει τις πηγές του και πρότεινε έγγραφα και μάρτυρες. Ο Εμίν συμφώνησε να ακούσει τους μάρτυρες και ο Minio παρουσίασε πάλι μαρτυρίες επτά αξιόπιστων ανθρώπων, οι οποίοι έπρεπε να πάνε στα όρια με ένα σούμπαση, τον ντισνάρ του Άργους, τον scrivan του Φλαμπουράρη, τέσσερις πολίτες του Ναυπλίου και τον cancellier του Minio.

«Άρχισαν απ' τον Λευκό Πύργο στην ακτή, όπου αρχίζουν τα όρια του Ναυπλίου και κατόπιν πήγαν σε έναν πύργο, που λεγόταν Κονταρίνι, ο οποίος ήταν rector του Άργους. Διήσχισαν τον κάμπο προς τα βουνά μέχρι ένα βουνό, που λεγόταν Baso Grenio. Από εκεί γύρισαν ανατολικά κατά μήκος της κορυφογραμμής και τελείωσαν στο Caro Scilo στην ακτή. Περιέλαβαν τα φρούρια του Καστρίου και του Θερμησίου και τα εδάφη Ιρίων και Κάντιας».

Τούτη τη φορά η περιοδεία έγινε από τους υποτακτικούς, αλλά ήταν πιο ευχάριστα παρά νωρίτερα τον περασμένο Αύγουστο. Το τοπίο ήταν πράσινο με κόκκινες παπαρούνες κι ανεμώνες κάτω από τα ελαιόδεντρα. Όλοι τους ήταν περισσότερο διατεθειμένοι να συμφωνήσουν. Ο scrivan και το cancellier έγραψαν όλες τις λεπτομέρειες και οι μάρτυρες συμφώνησαν για κάθε σημείο. Προτού υπογραφεί οτιδήποτε, ο Εμίν πήρε το χέρι του Minio και του ζήτησε να υποσχεθεί

γραφτώς και ενόρκως ότι όλες οι οικογένειες και οι υποκείμενοι στο *charazo* ή χαράτσι, οι οποίοι είχαν φύγει από τη γη του σουλτάνου τον καιρό της συνθήκης ειρήνης, θα έπρεπε να επιστρέψουν και ότι δεν θα δεχόταν άλλους να εγκαταλείψουν τη γη του στο μέλλον. Ο Minio δέχτηκε διστακτικά ότι όπου ο Εμίν έβρισκε υπηκόους, μπορούσε να τους ανακτήσει βιαίως. Υπέγραψαν τα έγγραφα και ορκίστηκαν. Πριν ανταλλάξουν τα έγγραφά τους ο Minio παρουσίασε το δώρο του. Ο σκλάβος του σουλτάνου επέμεινε σε όχι λιγότερα από 30 δουκάτα και 6 πήχες κόκκινου υφάσματος. Ο Minio έδωσε στον Εμίν 40 δουκάτα και 6 πήχες κόκκινου υφάσματος, στον βοϊβόδα της Κορίνθου 10 δουκάτα, στους υπηρέτες του Εμίν 5 κατά κεφαλήν (3 υπηρέτες) και στον διερμηνέα 2, εν συνόλω 97 δουκάτα, μη συμπεριλαμβανομένου του υφάσματος, ζάχαρης, δώρων προς τους μάρτυρες και των εξόδων μετακίνησης. Και πάλι η αξία των δώρων είχε κατ' αναλογία μοιραστεί μεταξύ των άμεσα επωφελημένων. Οι φεουδάρχες, που είχαν τα κάστρα του Θερμηςίου και του Καστρίου και τους μύλους στο Κιβέρι, ο εκπρόσωπος του Επισκόπου και άλλοι φεουδάρχες, που ανέλαβαν γαίες, ακριβώς όπως είχαν κάνει με τον Εμίν και τον Zuam Darío.

Έτσι, μετά από δύο χρόνια επιμονής, ο Minio είχε επιτύχει τους στόχους της συνθήκης ειρήνης και είχε επιτύχει τη συμφωνία των Οθωμανών όχι μόνο για όλες τις γαίες, που απαιτούσε το Ναύπλιο, αλλά και άλλες ακόμα. Στο γράμμα του κοκορεύτηκε ότι είχε πετύχει 20.000 στρέμματα περισσότερα από την προγενέστερη συμφωνία, χωρίς να μετρήσει τα Ίρια και την Κάντια και έτσι όλοι οι πολίτες και γαιοκτήμονες, στρατιώτες κι Αλβανοί (περισσότεροι από 25.000), ήταν ικανοποιημένοι.

Το Κάστρο του Άργους

Προς το τέλος της θητείας του Minio τον Ιανουάριο του 1482 ο Αχμέτ πασάς, με τον οποίο διατηρούσε φιλία, έλαβε εντολές από τον Βαγιαζίτ να καταστρέψει το κάστρο του Άργους. Ο Minio έστειλε τον Νικολό Κακογιάννη, *capo* και «Έλληνα έξυπνο και ικανό άνθρωπο» να τον συναντήσει. Ο Κακογιάννης τον βρήκε τέσσερις ώρες μακρύτερα, κοντά στο Μούχλι και παρουσίασε την θέση των

Βενετσιάνων, ότι το κάστρο του Άργους ήταν πολύ χρήσιμο για τους Οθωμανούς και απέτρεπε κλέφτες και δολοφόνους, που αλλιώς θα έκαναν χειρότερες καταστροφές. Ο Αχμέτ είπε ότι δεν είχε άλλη λύση, ότι ο Βαγιαζίτ είχε επηρεαστεί από τον ντισντάρ και τους γενιτσάρους του Άργους και δεν επρόκειτο να αλλάξει γνώμη. Ο Αχμέτ κάλεσε τον Κακογιάννη να φάει μαζί του. Ο Κακογιάννης, ο οποίος μιλούσε τούρκικα, ήταν μόνος στη σκηνή του Αχμέτ με τον ίδιο και τον ανιψιό του, Ομάρ Τσελεμπί, τον οποίο εμπιστευόταν περισσότερο από τους ίδιους του γιους. Ήθελαν να του πουν ένα μεγάλο μυστικό, αλλά του ζήτησαν να ορκιστεί να μην το πει σε κανέναν παρά μόνο στον «αδελφό μου, τον Pronveditor», ο οποίος έπρεπε να πληροφορήσει τη Signoria το συντομότερο. Το μυστικό ήταν ότι η Βενετία είχε τη μεγαλύτερη ευκαιρία τα τελευταία 200 χρόνια να διευρύνει τα όρια των αποικιών της και τούτο διότι ο σουλτάνος δολοφονούσε πολύ κόσμο, και φοβόντουσαν και τους ίδιους. Εάν λοιπόν οι Βενετσιάνοι κατάφερναν να στείλουν μυστικά τον αδελφό του σουλτάνου στη Ναύπακτο ή όπου αλλού, μπορούσαν να κανονίσουν να λάβει η Βενετία το Negroponte, το Σκουτάρι και όλη την Αλβανία, το μεγαλύτερο μέρος του Μοριά και οποιαδήποτε άλλα μέρη θα επιθυμούσε. Στο μεταξύ, όταν θα έφευγε από το Μοριά ο Αχμέτ θα είχε εξασφαλίσει διαρκή επαφή με τον Μινίο. Ο Ομάρ Τσελεμπί ήπνευσε προς το Ναύπλιο μαζί με τον Κακογιάννη κι επισκέφτηκε τον Μινίο στο παλάτι του. Ζήτησε πάλι να μιλήσει κατά μόνας και ο Μινίο κράτησε τον cancellier για μεταφραστή. Ο Ομάρ ζήτησε απ' τον Μινίο να ορκιστεί και κατόπιν του διηγήθηκε το μυστικό. Ο Μινίο έκανε στον ίδιο και στο συνοδό του ένα δώρο και υποσχέθηκε ότι όλες οι πληροφορίες θα στέλνονταν στη Signoria αμέσως.

Τελικά ο Αχμέτ έφυγε χωρίς να καταστρέψει το κάστρο του Άργους και ο Μινίο ζήτησε από τη Signoria να κρατήσει το μυστικό που τους μετέφερε.

Η τελευταία έκθεση του Μινίο γράφτηκε στις 25 Μαρτίου 1483. Ο νέος Φλαμπουράρης, άλλος Σουλεϊμάν μπέης, είχε φτάσει. Όταν συναντήθηκε με τον Μινίο, τον πληροφόρησε για τις ειρηνικές διαθέσεις του Βαγιαζίτ, ότι καταργούσε την πληρωμή 100.000 δουκάτων, που ζητούσε ο Μωάμεθ και ότι είχε λάβει εντολές να γκρεμίσει τα κάστρα που είχαν οι Οθωμανοί σε γειτονικές περιοχές των Βενετών, περιλαμβανομένου του Άργους. Όμως μια νέα εντολή του

σουλτάνου προς τον Σουλεϊμάν του ζητούσε αντί να καταστρέψει το Άργος, να αντιμετωπίσει την εξέγερση των στρατιωτών και των Αλβανών. Ο Minio δήλωσε ότι αυτοί ενεργούσαν τελείως ενάντια στις επιθυμίες της Signoria, αλλά και ότι οι rettori δεν μπορούσαν να κάνουν κάτι, διότι οι stratioti ήταν οι ίδιοι άνθρωποι με τους ληστές και συνήθως και συγγενείς τους. Τελικά κατέληξαν στην εξής συμφωνία: Πρώτον, όσοι πολίτες του Ναυπλίου, Έλληνες και Αλβανοί, χρειάζονταν να ταξιδέψουν στον Μοριά για εμπορικούς και άλλους λόγους, θα είχαν ένα ανοιχτό γράμμα από τον Minio με τη σφραγίδα του Αγίου Μάρκου, το ίδιο όσοι από τα εδάφη του Φλαμπουράρη έρχονταν στο Ναύπλιο θα είχαν έγγραφα των επισήμων. Δεύτερον, όσοι έφταναν στο Ναύπλιο για να αποφύγουν το χαράτσι στην οθωμανική γη, θα τους επέστρεφαν και οι Τούρκοι θα μπορούσαν να τους πάρουν δια της βίας με την άδεια των Βενετσιάνων. Τρίτον, οι οικογένειες των ληστών θα διώχονταν από τις εκτάσεις του Ναυπλίου και αν επέστρεφαν, θα τους έβαζαν σε βάρκες και θα τους πήγαιναν σε ένα νησί, θα μπορούσαν να ζήσουν ελεύθερα. Τέλος, οποιαδήποτε μέσα θα χρησιμοποιούντο για να σταματήσει η ληστεία. Ο Σουλεϊμάν κατόπιν είπε στον Minio ότι είχε υπάρξει Φλαμπουράρης του Μοριά κατά τον πόλεμο και είχε φυλακιστεί απ' τον Μωάμεθ. Την επομένη ο Minio έστειλε τον Domenico Gardassi, έναν capo που είχε χρησιμεύσει ως διερμηνέας για τη συνάντηση στο Άργος, μεταφέροντας κρασί, το οποίο είχε ζητήσει ο Σουλεϊμάν. Ο Minio έγραψε ότι οι σχέσεις με τον Σουλεϊμάν έπρεπε να είναι προσωπικές και όχι μέσω αλληλογραφίας. Στην τελευταία έκθεσή του ανέφερε διάφορα νέα από Αθηναίους Τούρκους, που είχαν επιστρέψει από την Κωνσταντινούπολη, ότι ο Βαγιαζίτ βρισκόταν στην Αδριανούπολη, στρατολογώντας άντρες για να επιτεθεί στην Ουγγαρία. Στο μεταξύ, ένας πασάς ευνούχος, που είχε αιχμαλωτιστεί στις μάχες στην Απουλία, αφέθηκε ελεύθερος με άλλους 25 Τούρκους και κατευθυνόταν προς τον Βαγιαζίτ με έναν πρέσβη του βασιλιά Φερνάντο για να κάνουν ειρήνη.

Πειρατεία

Το φερμάνι του Ιανουαρίου 1478 όριζε ότι οι υπήκοοι και έμποροι της Βενετίας μπορούν να ταξιδέψουν σε όλα τα μέρη υπό την κυριαρχία μου με ασφάλεια και χωρίς περιορισμούς για τα εμπορεύματα, τις γαλέρες και τα πλοία της Βενετίας. Ο Μωάμεθ συνέχισε να υποστηρίζει αυτή την πολιτική, τουλάχιστον στην Αδριατική θάλασσα. Απαντώντας σε μια σειρά από επεισόδια εκείνο το καλοκαίρι, έγραψε στον Δόγη Μοντσενίγο, αναφέροντας τη συνθήκη ειρήνης και υποσχόμενος να επιστρέψει τις απώλειες. Μια μεταγενέστερη επιστολή υπογράμμιζε ότι η πολιτική αυτή είχε εφαρμογή σε όλα τα ύδατα υπό τον έλεγχο των Οθωμανών, αλλά το φερμάνι τούτο και τα γράμματα του Μωάμεθ αποτελούσαν μια βάση για παράπονα και συζήτηση. Φαίνεται ότι πράξεις πειρατείας συνέβαιναν λιγότερο πριν από το θάνατο του Μωάμεθ και πολλά από τα επεισόδια που αναφέρουν ο Minio και ο Magno έγιναν από πλοία με τη σημαία της Αγίας Μαύρας (των Γενοβέζων). Την πρώτη άνοιξη του Minio στο Ναύπλιο, Μάρτιο του 1480, δύο φούστες (ή μπεργκαντίνια) εμφανίστηκαν στον κόλπο, η μια με 18 πάγκους κωπηλατών και η άλλη με 16. Αυτά τα πλοία ήταν γνωστόν ότι ενεργούσαν μαζί, μια απ' αυτές συνήθως караδοκώντας κοντά στο capo Mantelo και η άλλη έξω από το capo Colones (Σούνιο). Τότε είχαν αιχμαλωτίσει ένα grippo από την Αίγινα με 18 άνδρες, άλλα τρία grippi με άνδρες και εμπορεύματα από το Ναύπλιο και μία grippara από το Χάντακα, που φόρτωνε σιτάρι στο κανάλι μεταξύ Negroponte και της Στερεάς. Κάποιος που είχε ξεφύγει απ' τη grippara, είχε φτάσει στο Ναύπλιο να αναφέρει την επίθεση. Ο Minio έστειλε ένα μήνυμα στον βάιλο στην Κωνσταντινούπολη έτσι ώστε να κάνει ένα διάβημα. Επίσης έγραψε στον Φλαμπουράρη του Negroponte (Χαλκίδας), ο οποίος απάντησε ευμενώς. Αντάλλαξαν πολλές φιλικές κουβέντες μέχρις ότου ο Minio καταλάβει ότι ο Φλαμπουράρης βρισκόταν πίσω από τις χειρότερες δυνάμεις οργανωμένης πειρατείας στο Αιγαίο και τις γειτονικές θάλασσες. Στις αρχές του 1481 ο capitano generale έγραψε και ρώτησε για πρόσωπα και επεισόδια πειρατείας στην Αίγινα. Οι ερωτήσεις του πρέπει να απευθύνθηκαν ως επίσημη διαμαρτυρία προς τον

σουλτάνο. Τον Απρίλιο έγραψε στον Δόγη Μοντσενίγο ότι «αντιμετωπίζουμε όλους εσάς, τους άρχοντες και εμπόρους και τους άνδρες σας σαν δικούς μας» και τον διαβεβαίωσε ότι μπορούσαν να κινούνται ανεμπόδιστα σε όλα τα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Και άλλα γράμματα υπάρχουν προς τον capitano generale για πλοία από τη Σάντα Μάουρα και την Κορώνη, που είχαν μπει στον κόλπο μέχρι την Napoli vecchio (Ασίνη). Ορισμένοι απ' αυτούς τους Χριστιανούς πειρατές ήταν υπήκοοι του Φεράντο της Νάπολης, οι οποίοι όρμησαν στη Σάντα Μάουρα και άλλαζαν τη σημαία τους συχνά ανεβάζοντας τη σημαία του Αγίου Μάρκου όταν επιτίθεντο σε τουρκικά νησιά και τη σημαία των Cocco της Αγίας Μάουρας όταν επιτίθεντο σε βενετσιάνικα εδάφη. Από τις εκθέσεις του Minio δεν φαίνεται ότι η Βενετία είχε κάποιο ρόλο σε αυτό. Απαγορευόταν στους Pronveditori να δέχονται τους κουρσάρους, να τους τροφοδοτούν από τα εδάφη τους, εκτός εάν προέρχονταν από τα φιλικά εδάφη. Η μόνη πετυχημένη επιδρομή των Βενετσιάνων εναντίον τους αναφέρεται από τον Minio ως εκείνη του Constanzo Loredan, που είχε κυνηγήσει κι αιχμαλωτίσει μία φούστα της Σάντα Μάουρα με 41 άνδρες και τους είχε φέρει στο Ναύπλιο μαζί του, όπου φυλακίστηκαν ενόσω ο Loredan βοηθούσε στην οικοδόμηση των τειχών. Την ίδια μέρα ένας άνδρας από το Negroponte, που είχε παντρευτεί μια Ναυπλιώτισσα, έφτασε εκεί. Είχε δεχτεί επίθεση εκ μέρους τους και μπορούσε να δώσει κατάθεση. Τέσσερις μέρες αργότερα ο Loredan έπρεπε να φύγει βιαστικά για να αναφέρει στη Βενετία τον θάνατο του Μωάμεθ και τίποτα παραπάνω δεν ελέγχθη γι' αυτούς τους 41 πειρατές.

Ο θάνατος του Μωάμεθ και η μετέπειτα έλλειψη ισχυράς εξουσίας ήταν η αρχή του βασιλείου της φρίκης για την ντόπια ναυσιπλοΐα. Στις 16 Ιουνίου ο Minio έστειλε στον capitano generale ένα σωρό από γράμματα, που είχε λάβει από τον πρόξενο στη Χίο, που ανέφεραν μια σειρά από καταστροφές. Ένας μικρός στόλος από 7 grippi και barche από το Ναύπλιο, που ψάρευαν σφουγγάρια κοντά στη Χίο, δέχτηκε επίθεση από 5 τουρκικές φούστες στο capo Mantelo, που τους κυνήγησαν μέχρι τη Χίο. Οι ψαράδες, μόνο με τα πουκάμισά τους, πήδηξαν στο νερό, κολύπησαν και ξέφυγαν. Οι Τούρκοι άδειασαν τα πλοία από όλα τα

εμπορεύματα και τα βύθισαν. Ορισμένοι άνδρες κατάφεραν να επιστρέψουν στο Ναύπλιο, αλλά δύο πλοία και τα πληρώματά τους αγνοούνται.

Δύο πλοία απ' το Ναύπλιο δέχτηκαν επίθεση από μία φούστα από το Negroponte και τρεις άνδρες αιχμαλωτίστηκαν. Μια grípparíα από τα Χανιά βρέθηκε βυθισμένη έξω από τη Σιδεροκάψια και τα σώματα πολλών ανδρών βρέθηκαν στην ακτή. Είχαν πάει στο κανάλι από το Μαραθώνα για να φορτώσουν σιτάρι. Ο Minio μόλις είχε τελειώσει να γράφει το γράμμα του όταν ένας αγγελιαφόρος έφτασε από την Αθήνα με ένα γράμμα για έναν έμπορο του Ναυπλίου, ο οποίος με δύο gríppí πήγαινε να αγοράσει λάδι και κρασί για το Ναύπλιο. Τα πλοία δέχτηκαν επίθεση και όλοι οι άνδρες υποδουλώθηκαν, σκοτώθηκαν ή πνίγηκαν, ενώ οι φούστες, που το είχαν κάνει, έπλεαν προς τον κόλπο του Άργους. Ο Minio επανέλαβε αυτά που είχε γράψει νωρίτερα, ότι δηλαδή η θάλασσα ήταν ο μόνος τρόπος για τους Ναυπλιώτες για να κερδίζουν τα προς το ζην. Εάν το Ναύπλιο είχε μια γαλέρα, αυτά τα πράγματα δε θα συνέβαιναν.

Έτσι συνέχισε όλο το καλοκαίρι. Υπήρξαν αναφορές για Καταλανούς πειρατές και Μαυριτανούς Τούρκους, που έπλεαν μεταξύ Σικελίας, Ελλάδας και Αλεξάνδρειας. Μια φούστα από την Κυπαρισσία κατέλαβε ένα πλοίο με τρεις άνδρες, που πουλήθηκαν ως σκλάβοι. Όλα τα ελληνικά πλοία μεταξύ Κυπαρισσίας και capo Schillo βρίσκονταν σε κίνδυνο. Οποιοδήποτε μικρό πλοίο έπλεε μεταξύ του ακρωτηρίου Μαλέα, Κυθήρων, Ναυπλίου και Αίγινας βρισκόταν σε κίνδυνο και τα πλοία του Ναυπλίου βρίσκονταν σε αυτά τα δρομολόγια καθημερινά. Το 1481 μόνο, το Ναύπλιο είχε χάσει 30 άνδρες ναυτικούς, άνδρες αξίας (homeni da conto). Ο Minio έστειλε έναν πολίτη από τη Μεθώνη στον πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη να παρουσιάσει την έκθεση και να ζητήσει από τον Βαγιαζίτ να ανακτήσει τους άνδρες. Έστειλε επίσης κι έναν Έλληνα από το Ναύπλιο, που είχαν εκλέξει οι συγγενείς των απολεσθέντων στον πρέσβη. Πολλές άλλες επιθέσεις και αιχμαλωσίες αναφέρονται. Εν συνόλω η Αίγινα είχε χάσει 60 άνδρες εκτός των εμπορευμάτων. Η βενετσιάνικη αποικία όχι μόνο έχανε τους άνδρες, αλλά και τους φόρους από όσα οι ναυτικοί θα εισήγαν στο Ναύπλιο. Το Ναύπλιο λοιπόν βρισκόταν σε κίνδυνο πείνας. Τρεις φούστες από το capo Schillo

κυνηγούσαν μαζί απειλώντας τον τομέα μεταξύ Καστρίου και Θερμησίου. Τον Οκτώβριο ο Minio κάνει απολογισμό των απωλειών. Ναύπλιον 28 αιχμάλωτοι και 16 νεκροί, Αίγινα 20, Μονεμβασιά 3, Κύθηρα 35 αιχμάλωτοι και 3 νεκροί. Είχαν απολεσθεί επίσης δύο gripparie από τη Μεθώνη και δύο από την Κορώνη με όλους τους άνδρες και φορτώματα σίτου. Οι φούστες των πειρατών κάλυπταν μεγάλες αποστάσεις. Πέντε είχαν έρθει από την Καλλιόπολη στο κανάλι μεταξύ Negroponte και Στερεάς, όπου αιχμαλώτισαν τρεις gripparie, που φόρτωναν σιτάρι.

Μάλλον οι βροχές του φθινοπώρου μείωσαν τις επιθέσεις. Ο Antonio Marinato επέστρεψε τον Δεκέμβριο κι αυτό έβαλε βάλαμο στις ψυχές των περισσότερων. Ο Minio αναφέρει μία μάχη μεταξύ τριών πλοίων του Ναυπλίου, που φόρτωναν στον Μαραθώνα, που έδωσαν μάχη και κατάφεραν να υπερασπίσουν τα πλοία τους και τον εαυτό τους. Σύμφωνα με τον Minio τούτο ήταν πέρα από πειρατεία, ήταν πόλεμος. Τέλος Οκτωβρίου ο Minio έγραψε στον Gritti, βάιλο στην Κωνσταντινούπολη, ότι πάνω από 100 άνδρες είχαν απολεστεί από το Ναύπλιο εξαιτίας των πειρατών.

Ο Provveditor του στόλου, Cristoforo Duodo, έφτασε στις 8 Νοεμβρίου με επτά γαλέρες. Δύο χρειάζονταν επισκευή κι έτσι ο Duodo έμεινε αρκετά ώστε να διαπιστώσει τις ζημιές της αποικίας. Έστειλε αμέσως τρεις γαλέρες σε καταδίωξη των fuste, δύο από τις οποίες ο Minio ήξερε ότι ανήκαν στον Φλαμπουράρη του Negroponte. Στο ταξίδι της επιστροφής ο Duodo αιχμαλώτισε ένα grippo από την Αυλώνα. Ο σουλτάνος Βαγιαζίτ έλαβε μέτρα ανακαλώντας τον Φλαμπουράρη του Negroponte στην Κωνσταντινούπολη και αντικαθιστώντας τον και ίσως οι αναφορές του Minio για την πειρατεία να έπαιξαν και τον ρόλο τους. Σίγουρα ο Βαγιαζίτ δεν ήθελε να έχει μία εχθρική Βενετία όσο η εξέγερση του αδελφού του διαρκούσε. Μόλις έφτασε ο νέος Φλαμπουράρης στο Negroponte, ο Minio έστειλε έναν αγγελιαφόρο να τον συγχαρεί και να επαναλάβει τις διαβεβαιώσεις καλής γειτονίας. Άλλη μια αναφορά του Μαρτίου από τον Μαγνο υπογραμμίζει ότι οι Cocco της Κεφαλονιάς έστελναν πλοία εναντίον των βενετσιάνικων. Παρόλο που ο Βαγιαζίτ και οι Φλαμπουράρηδες έλεγξαν τις χειρότερες περιπτώσεις στο Αιγαίο, η πειρατεία παρέμεινε ένα βασικό στοιχείο

στη ζωή της Ελλάδος. Το 1527 ο rettor του Ναυπλίου, Bernardini Condarini, έγραψε ότι το Ναύπλιο υπέφερε από την πειρατεία. Οι συνθήκες είχαν χειροτερεύσει, διότι καμία γαλέρα δεν παρέμενε στη νότιο Ελλάδα τον χειμώνα.

Συμπερασματικά, παρόλο που η συνθήκη ειρήνης ήταν σε διάρκεια, Έλληνες, Βενετσιάνοι και Οθωμανοί είχαν μια διαταραγμένη ειρήνη.

4^ο Κεφάλαιο

Η εξέγερση του Κλαδά

Παράδοση εξεγέρσεων

Στις 9 Οκτωβρίου 1480 ο Κροκόδειλος Κλαδάς ηγήθηκε μιας ομάδας στρατιωτών να εγκαταλείψουν την εξουσία των Βενετσιάνων και να ανοίξουν ανεξάρτητο πόλεμο εναντίον των Τούρκων στο Μοριά. Ούτε ο Κλαδάς ούτε οι συν αυτώ άφησαν κάποια εξήγηση για τη δράση τους, αλλά ορισμένοι από τους λόγους τους ήταν πολύ προφανείς και μπορούν να βρεθούν στην απλή διαδοχή των γεγονότων. Άλλοι λόγοι, λιγότερο προφανείς και βαθύτεροι, προκύπτουν από τις εκθέσεις του Minio, ο οποίος παρόλο που δεν διαπραγματεύτηκε ευθέως με τον Κλαδά, πήρε την πρωτοβουλία από τη βενετσιάνικη πλευρά να καταστείλει την εξέγερση και παρόλα τα προβλήματα, που δημιούργησε στο Ναύπλιο και στον ίδιο προσωπικά, στις εκθέσεις του αντιμετωπίζει τον Κλαδά με μεγάλη συμπάθεια.

Ας δούμε τις οικογένειες Κροκόδειλου και Κλαδά και την παράδοση της ανεξάρτητης δράσης τους για 200 χρόνια. Η οικογένεια αναφέρεται κατά πρώτον στο Χρονικό του Μορέως, σε μια περιγραφή μιας εξέγερσης το 1297, που ξεκίνησε όταν ένας Γάλλος ιππότης χτύπησε έναν Έλληνα ονόματι Κροκόδειλος μπροστά σε μάρτυρες στο πανηγύρι της Αράχωβας.

Μετά τη βυζαντινή ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης το 1261 από τον Μιχαήλ VIII, το φράγκικο πριγκιπάτο στο Μοριά ήταν πολύ εύθραυστο. Ο Μιχαήλ εγκατέστησε ένα Δεσποτάτο στο Μιστρά κι άρχισε να ανακτά βυζαντινή γη από τους Φράγκους. Οι Γάλλοι έχτισαν μια σειρά από συνοριακά κάστρα, ένα απ' τα

οποία ο Άγιος Γεώργιος κοντά στην Αράχωβα. Έξαλλος από την δημόσια προσβολή, ο Κροκόδειλος αποφάσισε να καταλάβει τον Άγιο Γεώργιο με τη βοήθεια ανθρώπων του στο εσωτερικό του, που τον έβαλαν μέσα κρυφά. Ο Λέων Μαυρόπαπας από το Μιστρά έφτασε κι απείλησε να επιτεθεί και ο Κροκόδειλος παρέδωσε το κάστρο, το οποίο κράτησε για τον εαυτό του κι αυτό το κάστρο ένας απόγονός του, Κροκόδειλος Κλαδάς, παρέδωσε στον Μωάμεθ το Β΄ το 1458, όταν έφτασε στο Μοριά.

Τον 14^ο αιώνα η οικογένεια του Κροκόδειλου εδραίωσαν πολύ τη θέση τους στο Δεσποτάτο. Ο κλάδος των Κλαδά φαίνεται να εμφανίστηκε στο Μοριά τον 13^ο αιώνα και το 1362 ο Λέων Κλαδάς, άρχοντας, αναφέρεται ότι δώρισε ένα αμπέλι στο μοναστήρι Βροντεχίων Μιστρά. Το 1415 ο Κροκόδειλος Κλαδάς απέκτησε φήμη ως αποτέλεσμα της επίσκεψης του Μανουήλ του Β΄, ο οποίος ήρθε στην Πελοπόννησο και ξανάχτισε τα Εξαμίλια προς υπεράσπιση από τους Οθωμανούς. Για να γίνει αυτό ο Μανουήλ Παλαιολόγος επέβαλε ειδικό φόρο στις πλουσιότερες οικογένειες, οι οποίες όμως εξεγέρθηκαν. Τους νίκησε σε μάχη κοντά στην Καλαμάτα, αλλά δε συνέλαβε τους ηγέτες τους. Ο ίδιος ο Μανουήλ έγραψε ένα χρονικό της εξέγερσης, χωρίς πολλά ονόματα και λίγες λεπτομέρειες, αναφέροντας όμως τους δυνατούς άνδρες (τους Ιλλυρίους = Αλβανούς), που δεν αφήνονταν στα χέρια των εχθρών τους.

Από τα μέσα του 1300 υπήρχαν πολλές αλβανικές μετακινήσεις στην Ελλάδα, κυρίως μετά τη μάχη στο Κόσσοβο το 1397. Ήταν στην υπηρεσία του Δεσπότη και κατοπιν των Βενετών. Οι διαμάχες της Βενετίας με τους Αλβανούς βρίσκονται σε πολλά χρονικά, ιδίως γύρω από την Μεθώνη και την Κορώνη. Όμως, επειδή οι Αλβανοί ήταν κυρίως κτηνοτρόφοι κι έφτασαν να αποτελούν το 1/3 του πληθυσμού σε ορισμένες περιοχές, η οικονομία του Μοριά υπέστη πτώση της παραγωγής, μόλο που ο πληθυσμός είχε αυξηθεί. Γύρω απ' το Ναύπλιο υπήρχαν λιγότερες διαμάχες, παρά νοτιότερα. Το 1398 ο Ottaviano Bon έλαβε συγχαρητήρια, επειδή εγκατέστησε Αλβανούς στις γαίες γύρω απ' το Άργος, παρόλο που τον προειδοποίησαν να μην τους αφήσει τη φύλαξη του κάστρου.

Από το 1423 και μετά υπήρξαν πολλές εξεγέρσεις στο Μοριά, συμπτώματα της γενικής βαλκανικής και βυζαντινής αστάθειας, όπου οι Αλβανοί

έπαιξαν σημαντικό ρόλο, αν όχι αποκλειστικό. Μία γενιά αργότερα σημειώθηκαν μια σειρά από εξεγέρσεις, μία από τις οποίες ηγήθηκε από τον Μανουήλ Κατακουζηνό κι ένας άλλος ηγέτης ήταν ο Πέτρος Κλαδάς. Και οι δυο πλευρές ζήτησαν τη βοήθεια των Οθωμανών, στρατός των οποίων έφτασε στο Μοριά το 1453 και το 1454. Η στάση των Βενετσιάνων ήταν πολύ αμφίρροπη παρόλο που διατείνονταν ότι είναι ουδέτεροι. Η Βενετία έδωσε εντολές στον Vittore Capello να πετύχει ειρήνη μεταξύ των Δεσποτών συζητώντας και με τους Αλβανούς ηγέτες. Οι Βενετοί φοβούνται ότι ο Μοριάς θα μπορούσε να καταληφθεί από τους Γενοβέζους ή τους Καταλανούς, ενώ οι Αλβανοί έπρεπε να πειστούν να κατέχουν γαίες υπό τη Βενετία και τους προσεφέρθησαν provisioni. Όταν έφτασε αυτοπροσώπως στο Μοριά ο Μωάμεθ ο Β΄, έδωσε στην οικογένεια Κλαδά το κάστρο στα Βαρδούνια στην Έξω Μάνη, αφού ένας Κροκόδειλος, εγγονός του προηγούμενου, είχε παραδώσει τον Άγιο Γεώργιο. Μετά την απώλεια του Δεσποτάτου, οι Κλαδάδες μπήκαν στην υπηρεσία της Βενετίας δίνοντάς της την κτήση του κάστρου στα Βαρδούνια και τις γαίες τους στην Έξω Μάνη μέχρις ότου καταλήφθηκαν απ' τους Οθωμανούς. Το Senato Mar, ικανοποιημένο από αυτή την παραχώρηση, έδωσε στην οικογένεια 200 φλορίνια και ενδύματα για τα Βαρδούνια. Ο Κροκόδειλος παρέμεινε στην υπηρεσία της Signoria, ενώ το 1476 ο Πέτρο Μπούα έλαβε μία provisione 300 χρυσών δουκάτων, ενώ ο Πέτρο Φροσίνι, ο Κροκόδειλος Κλαδάς και ο Τζόρτζιο Μενάγια έλαβαν 100, καθώς και ενδύματα. Με την παράδοση της Μάνης και των Βαρδουνίων στους Τούρκους, ο Κλαδάς κι η οικογένειά του πήγαν να ζήσουν στον Κορώνη με μεγάλη απογοήτευση. Η Βενετία αποφάσισε να ζητήσει να τους δοθούν γαίες από τις καταληφθείσες και να εξακολουθεί να έχει στην υπηρεσία της 1.000 Αλβανούς. Τον Σεπτέμβριο του 1480 οι ηγέτες τους, ένας απ' αυτούς ο Κροκόδειλος, χρίστηκαν ιππότες του τάγματος του Αγίου Μάρκου και ντύθηκαν με τις αντίστοιχες χρυσοποίκιλτες ρόμπες.

Βενετσιάνικη προδοσία

Λίγες μέρες αργότερα ο Zuam Dario κι ο Χαλίμ μπέης έφτασαν στην Κορώνη για να κανονίσουν τα κτηματικά. Η Μάνη όμως θεωρείτο πλέον οθωμανική γη, παρόλο που ο Κλαδάς το θεωρούσε άδικο.

Στις 9 Οκτωβρίου το βράδυ ο Κλαδάς κι οι άνδρες του ίππευσαν εκτός της Κορώνης μέσα από τα βουνά προς τη Μάνη. Εκεί σκότωσαν ορισμένους Τούρκους, ενώ ο Θεόδωρος Μπούα, που έφτασε στο Άργος δύο μήνες αργότερα, βρήκε λίγους Τούρκους εκεί.

Κατόπιν τούτου οι rettori της Κορώνης συνέλαβαν τη γυναίκα και τα παιδιά του Κροκόδειλου, απαγόρευσαν σε οποιονδήποτε να πάει στη Μάνη, τους επικήρυξαν ως ληστές με αμοιβή 10.000 δουκάτα για το κεφάλι του. Επίσης έστειλαν έναν πολίτη με ένα ανοιχτό γράμμα, που έλεγε ότι ο Κλαδάς είχε ενεργήσει χωρίς βενετσιάνικη υποστήριξη και ότι η Μάνη είχε παραδοθεί στον σουλτάνο. Επίσης έγραψαν στο Senato και στην Κωνσταντινούπολη ζητώντας συγγνώμη. Εάν συλλαμβανόταν ο Κλαδάς, έπρεπε να εκτελεστεί παραδειγματικά για την αποφυγή νέας προδοσίας.

Ο Κλαδάς λοιπόν στα 55 του χρόνια ταλαιπωρούσε τους Οθωμανούς στο νότο με τη βοήθεια Ελλήνων και άλλων stratioti. Ο σουλτάνος ζήτησε, αν συλληφθεί, να σταλεί στην Κωνσταντινούπολη.

Ο Pronveditor του στόλου, Morosini, έκανε επιθεωρήσεις στη Μεθώνη, την Κορώνη, τη Μονεμβασία και το Ναύπλιο, όπου άκουσε λάθος στρατιώτες και ως αποτέλεσμα ο provisionato Θεόδωρος Μπούα, που είχε απολυθεί, άφησε το Ναύπλιο με 60 ιππείς.

Η εξέγερση του Θεόδωρου Μπούα

Ήδη από τη δεύτερη έκθεσή του, ο Minio σημειώνει ότι οι Αλβανοί ήταν δυσαρεστημένοι με την ειρήνη. Ο Θεόδωρος Μπούα συνέλαβε 30 Γενιτσάρους, που βρήκε στο Άργος, σκότωσε 3 και κατόπιν πήγε προς τα νότια να συναντήσει τον Κλαδά. Ο Minio τον κήρυξε ληστή κι έθεσε αμοιβή για το κεφάλι του. Τον Μπούα συνόδευε ένας σημαντικός *provisionato* και *caro*, ο Μέξα Μποζίκης, συγγενής του. Ο Minio φυλάκισε τη σύζυγο και την οικογένεια του Μπούα στην Ακροναυπλία, αλλά δεν δέχτηκαν να τους στείλουν ως όμηρους στην Κωνσταντινούπολη όπως ήθελε ο σουλτάνος. Επομένως όλη η δουλειά του Zuam Dario και του Minio για να εδραιωθεί η ειρήνη βρισκόταν σε κίνδυνο. Σαν αποτέλεσμα, όταν ο Μωάμεθ πληροφορήθηκε για την εξέγερση του Μπούα, αρνήθηκε να δεχτεί τον πρέσβη Nicolo Cocco, που χρειάστηκε να μιλήσει σε έναν πασά.

Το σύνολο των εξεγερμένων, των Κλαδά και Μπούα, ήταν περίπου 200. Με την παρουσία τους αρκετές πόλεις του Ταϋγέτου και κοντά στο Μιστρά είχαν εξεγερθεί. Σε μια αντεπίθεση, οι Τούρκοι στον πύργο του Τρικέφαλου στη Μάνη συνέλαβαν 19 άνδρες, τους οποίους εκτέλεσαν, ενώ οι οπαδοί του Κλαδά σκότωσαν αρκετές εκατοντάδες από τους στρατιώτες του Σουλεϊμάν μπέη. Μια άλλη εξέγερση ακολούθησε στην Αλβανία, μάλλον από τα νέα του Μοριά. Οι Οθωμανοί έστειλαν ένα στρατό στην Αλβανία και συνεπεία τούτου πολλοί Αλβανοί μετανάστευσαν στα βουνά της βορείου Ελλάδος και στη νότιο Ιταλία. Όταν ο νέος Φλαμπουράρης έφτασε στο Άργος, έστειλε στον Minio ένα γράμμα στα λατινικά γύρω από τη δράση του Κλαδά. Ο Minio καταλάβαινε στις εκθέσεις του ότι η αιτία της εξέγερσης ήταν η απόλυση παλαιών και εμπείρων στρατιωτών, ήταν δηλαδή, όπως με τον Κροκόδειλο, ένα θέμα αξιοπρέπειας. Τον Μάρτιο οι Οθωμανοί είχαν μαζέψει πάνω από 6.000 ιππείς, ενώ ο Κροκόδειλος και ο Μπούα είχαν διαχωριστεί. Ξεφεύγοντας, ο Κροκόδειλος βρήκε τρεις γαλέρες, που ανήκαν στον βασιλιά της Νάπολης, πάνω στις οποίες βρισκόταν ένας αδελφοποιτός του Βενετσιάνος. Οι κωπηλάτες από τις γαλέρες τον ακολούθησαν

στη νέα επίθεση εναντίον των Τούρκων και στις 7 Απριλίου ο Κροκόδειλος δραπέτευσε μαζί τους προς τη Νάπολη. Ο Φλαμπουράρης πήρε ομήρους έναν από κάθε οικογένεια εξεγερμένων κι έδωσε διαβατήρια και χάρη στους εξεγερμένους.

Ληστεία

Η εξέγερση είχε τελειώσει. Οι περισσότεροι απ' αυτούς που είχαν φύγει με τον Μπούα, είχαν επιστρέψει στο Ναύπλιο ζητώντας να τους δεχτούν. Ο Μέξας Μποζίκης κατέφυγε στον Ταΰγετο, ενώ ο Μπούα και ορισμένοι από τους άνδρες του πήγαν στον ξάδελφό του, τον Ισμαήλ, βοϊβόδα της Καρύταινας, ο οποίος έγραψε στον Αχμέτ πασά ζητώντας χάρη, πράγμα που επετεύχθηκε. Ο Μπούα έγραψε στον Pronveditor της Κορώνης, Nicolo Contarini, ζητώντας του να επιστρέψει στην υπηρεσία του Αγίου Μάρκου. Το ίδιο αίτημα διατύπωσε κι ο Αχμέτ μπέης. Όμως ο Contarini δεν δέχτηκε, χάνοντας την ευκαιρία να κάνει ειρήνη στον Μοριά και συνέλαβε τον Μπούα και τον Cosmo Helmi στην Κορώνη στέλνοντάς τους στη Μονεμβασιά κρατούμενους. Εκεί έπρεπε να τους κρεμάσουν, αλλά επειδή υπήρχαν πολλοί carì, συγγενείς του Μπούα σε όλα τα μέρη της Ελλάδας, τα Ιόνια νησιά και την Αλβανία, τούτο δεν συνέβη. Επίσης, το γεγονός ότι οι στρατιώτες του Ναυπλίου δεν ήθελαν να πληρώσουν τους φόρους, μπορεί να ερμηνευτεί και ως μια μορφή πιο ήσυχης εξέγερσης. Εξαιτίας της αδιαλλαξίας του Contarini οι εξεγερμένοι τώρα επιτίθεντο σε βενετσιάνικες κτήσεις στα εδάφη της Κορώνης, ενώ στο Ναύπλιο ο Minio δεν είχε το ίδιο πρόβλημα λόγω τις διπλωματικότητάς του. Οι ληστές του Ναυπλίου είχαν οργανωθεί σε μια ομάδα από 60 με έδρα ένα δάσος στο νότο. Ο Minio ζήτησε από τους carì να τους φέρουν πίσω. Οι carì βέβαια τους ειδοποίησαν να φύγουν.

Ο Minio δηλώνει σε μια έκθεση ότι αν τους είχε συλλάβει ο ίδιος, θα τους είχε κρεμάσει χωρίς δισταγμό. Στο μεταξύ οι οπαδοί του Κλαδά έπαιρναν φόρους από τους Αλβανούς της υπαίθρου για να μην τους ληστέψουν. Σε μια άλλη μάχη των εξεγερμένων με τους Τούρκους, με τον Σινάν μπέη, σκότωσαν 95 Τούρκους και συνέλαβαν τον Σινάν μπέη κι άλλους 12, τους οποίους αργότερα σκότωσαν.

Το πλιάτσικο των στρατιωτών αυτών ανερχόταν, σύμφωνα με τον Magno (διάδοχο του Minio), σε 60.000 δουκάτα. Ο επόμενος χειμώνας ήταν δύσκολος για το Ναύπλιο, διότι πολιορκείται από ξηράς από τους εξεγερμένους και από θαλάσσης από πειρατές.

Τα γεγονότα αυτής της εξέγερσης φωτίζουν τους πραγματικούς περιορισμούς της εξουσίας των Βενετσιάνων και των Οθωμανών και αποδεικνύουν πόσο η εξουσία εξαρτάτο από τη συνεργασία. Δίπλα στο Ναύπλιο οι εξεγερμένοι ήταν 140 ιππείς και 300 πεζοί, από τους 60 που ήταν νωρίτερα. Οι Τούρκοι γαιοκτήμονες αγόραζαν απ' αυτούς ό,τι είχαν κλέψει από άλλους Τούρκους και ίσως και από Έλληνες υπό οθωμανική κυριαρχία. Ο Minio διαπιστώνει σε ένα γράμμα του ότι οι εξεγερμένοι είναι κύριοι της υπαίθρου.

Διακανονισμός με διαπραγματεύσεις

Ο Φλαμπουράρης Αχμέτ μπέης συνάντησε τον Minio στην Τίρυνθα για να κανονίσουν την εξέγερση. Του είπε ότι ήθελε έναν ήσυχο διακανονισμό και ζήτησε από τον Minio να δώσει χάρη στους εξεγερμένους και να τους πάρει στην κτήση του. Τούτο βρήκε απροετοίμαστο τον Minio, που απάντησε μόνο ότι δεν είχε εξουσία να δώσει χάρη. Ο Αχμέτ μπέης επέμεινε και επιφόρτισαν τον Ισμαήλ της Καρύταινας να μιλήσει στους συγγενείς του, στους αδελφούς Μποζίκη, επιφορτίζοντας επίσης τους ιππότες Σόγκαν Καρατόλα και Μαρίν Κλημέντι, συγγενείς των ηγετών των εξεγερμένων, να τους πείσουν να παραδοθούν. Επέστρεψαν λέγοντας ότι οι κυριότεροι ηγέτες Μέξα Μποζίκη, Ιλία Σαγκάν και Κασνέσι Κλημέντι είχαν πειστεί να ζητήσουν χάρη. Ο cancellier του Minio εστάλη να θέσει τη συμφωνία γραπτώς μαζί τους. Εν συνόλω ήταν 77 οπαδοί του Κλαδά, που σύμφωνα με τον Minio θα ήταν κρίμα να χαθούν οι περιουσίες τους, όντας εξαιρετικοί άνδρες. Και ο Fernando της Νάπολης και ο Γενοβέζος Leonardo Tocco είχαν προσφερθεί να τους στρατολογήσουν, αλλά οι εξεγερμένοι επέμεναν ότι θέλαν να ζήσουν σε βενετσιάνικα εδάφη, διότι είχαν πολεμήσει για κείνους πολύ καιρό, πράγμα που συνιστούσε και ο Minio. Στις εκθέσεις του ο Minio προσφέρει

τα βιογραφικά τεσσάρων capitanei και δίνει μια αληθοφανή εξήγηση της εξέγερσής τους, που οφειλόταν κυρίως στις άκαιρες αποφάσεις του Pronveditor του στόλου, Ιερώνυμου Μοροζίνι. Το Senato Mar απάντησε ότι οι υποβιβασθέντες σε απλούς στρατιώτες capitanei και provisionati έπρεπε να ανακτήσουν τους βαθμούς τους. Κατόπιν ο capitano generale σταμάτησε στο Ναύπλιο για να πάρει ένα μεγάλο κανόνι για τη Σαντορίνη. Έμεινε τέσσερις μέρες και παρευρέθη σε μια επιθεώρηση, που περιλάμβανε τους περισσότερους στρατιώτες, που είχαν εξεγερθεί με τον Κλαδά. Ο capitano generale δήλωσε ικανοποίηση για την ειρηνική επίλυση του προβλήματος.

Οι ληστές οπαδοί του Κλαδά παρέμειναν επί μακρόν και είχαν την υποστήριξη Ελλήνων και Αλβανών του Μοριά. Μια επίθεση 1.000 ιππέων συνέλαβε 60 αιχμαλώτους. Οι Τούρκοι, φοβούμενοι μην καταλάβουν κάποιο κάστρο οι εξεγερμένοι, οδήγησαν τον Βαγιαζίτ να ζητήσει την καταστροφή διαφόρων κάστρων, περιλαμβανομένου του Άργους. Η συμφωνία με τους Τούρκους του Μινίο ήταν ότι οι υπήκοοι της Βενετίας, που ταξίδευαν στο Μοριά, θα είχαν ένα διαβατήριο με τα στοιχεία τους και οι ληστές και οι οικογένειές τους θα μεταφέρονταν σε κάποιο νησί. Ο Φλαμπουράρης ζήτησε μια αποζημίωση 4.000 δουκάτων για τις ζημιές. Στην Κωνσταντινούπολη ο Dario περιέγραψε ένα από τα κύρια θέματα των επόμενων 350 χρόνων σχέσεων μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων, τους παρανόμους ληστές των βουνών. Προς το τέλος της εξέγερσης ο κύριος ηγέτης δεν ήταν Αλβανός, αλλά Έλληνας, ονόματι Μαυρομάτης, ο οποίος επιτίθετο και στους Οθωμανούς και στους Βενετσιάνους. Και ο Dario πρότεινε στους Οθωμανούς να τιμωρήσουν όλους τους ληστές στην επικράτειά τους. Όμως απ' όλους τους προβλεπτές που πέρασαν από το Ναύπλιο, μόνο ο Μινίο θα έμενε στη μνήμη αργότερα ως ο κανόνας χρηστής διοικητικής συμπεριφοράς.

Συμπεράσματα

Η διατριβή αυτή είναι η πρώτη που εξηγεί πώς η εξουσία των Βενετσιάνων εξασκείτο στο Stato Mar (αποικίες) σε καθημερινή βάση. Είναι η πρώτη μελέτη που δείχνει πώς λειτουργεί λεπτομερώς μια συγκεκριμένη διοίκηση και δεν

υπάρχουν άλλα έγγραφα για ανάλογη μελέτη σε οποιαδήποτε άλλη πόλη στο Stato Mar.

Η ευελιξία ήταν το κυριότερο προσόν του κυβερνήτη αυτού, αλλά και η χρησιμοποίηση διαφόρων πολιτών, των οποίων τα πορτρέτα παρουσιάζει ο Minio, καθώς και άλλες πληροφορίες για τους Ναυπλιώτες, δυστυχώς όμως αποσπασματικές. Επίσης, η διατριβή αυτή για πρώτη φορά αναλύει λεπτομερειακά τους στρατιώτες στην Ελλάδα. Τέλος, βλέπουμε με ποιο τρόπο η οικογενειακή παράδοση μισθοφόρων εξελίχθηκε σε «κοινωνική ληστεία». Επίσης υπογραμμίζεται εδώ ο σημαντικός ρόλος των Βενετσιάνων και Οθωμανών αξιωματούχων, καθώς και η διαφορά μεταξύ ενός συστηματικού γραφειοκρατικού μοντέλου των Βενετσιάνων και του τούρκικου, που εξαρτάτο πάντοτε από προσωπικές χάρες του κάθε σουλτάνου. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια της θητείας του στο Ναύπλιο ο Μοριάς είχε τέσσερις διαφορετικούς Φλαμπουράρηδες.

Η εξέγερση του Κλαδά, που αποκαλέστηκε «εθνική εξέγερση εναντίον των Τούρκων», θεωρείται γενικώς ως η αρχή των ομάδων κλεφτών και του ρόλου τους στην ελληνική επανάσταση. Η ακεραιότητα του Minio υπογραμμίζεται από το αρνητικό παράδειγμα του προκατόχου του Marco Salomon, ο οποίος φυλακίστηκε για κατάχρηση και του διαδόχου του Piero Vitturi, ο οποίος προξένησε διεθνές επεισόδιο προστατεύοντας τους ίδιους ληστές, που ο Minio είχε διώξει από την αποικία. Παρόλο που ήταν από τους φτωχούς πατρικίους, η έννοια της υπευθυνότητας οδήγησε τον Minio στους υψηλότερους κύκλους της βενετσιάνικης κυβέρνησης, όχι μόνο από τους ομοίους του, αλλά και από τους υπηκόους του Έλληνες, καθώς και Οθωμανούς διπλωμάτες.

Τέλος, η διατριβή αυτή ξεπήδησε απ' την αγάπη της Diana Wright για το Ναύπλιο και μια αίσθηση υποχρέωσης προς το «άγραφο» παρελθόν της πόλης. Και τούτο διότι πολλά τμήματα της ελληνικής ιστορίας παραμένουν άγραφα από έλλειψη ντοκουμέντων. Η Diana συνάντησε τον Bartolomeo Minio ψάχνοντας για πηγές της ναυπλιακής ιστορίας και θεώρησε ότι ήταν έντιμος και συμπαθητικός μάρτυρας σε δύσκολα χρόνια. Τελειώνοντας εκφράζει την ευχή και άλλα μέρη της ελληνικής ιστορίας να μη μείνουν άγραφα.